

háchův intimní deník str. 6
opravdu známe dílo jana skácela? str. 8
apollinairovská vzpomínka na josefa hiršala str. 9
ivan o. štampach: vánoce napříč kulturami str. 10
pohled do domečku zlé ovce str. 12
prózy milana šťastného a milana korála str. 16 a 19
pavel novotný: milanovi o milanovi str. 18

16/12/2010; 30 Kč

www.itvar.cz

to je prostě můj styl

**EUROROZHOVOR
S EUROSPISOVATELEM
FELIXEM BÖHMEM**

foto Tvar

Jiří Kolář

Jaro

*Kdo plodem jist se jara bál
Kdo jen hnátem fídlal o duhu
Kohoutu v zimě řekne Druhu
Již se Ti stalo žes zaspal*

*Jaro nalezení papíru
Brnění révy za rvaček
Objevů slzám vytáček
A not činelům řader míru*

*Jaro zaskřípnutí známosti
Prince v hájovně pisanek
Za sedm let mnohý vánek
Probednil taktovku střídmosti*

*Kdo plodem jist se jara bál
Kdo jen hnátem fídlal o duhu
Kohoutu v zimě řekne Druhu
Již se Ti stalo žes zaspal*

**Vám všem krásné Vánoce a hodně
štěstí a spokojenosti v roce 2011
přeje redakce Tvaru**

Příští číslo vyjde 6. 1. 2011

Ze streamingu nedávného think-tanku, který uspořádala *Tvarem* podporovaná iniciativa *Za Česko kulturní*, vyplynulo mj. i toto alarmující zjištění: *Česká kultura neprodukuje dostatečné množství obsahů, které by byly exportovatelné!* Časopis *Tvar* se proto rozhodl podat skomirajícimu zahraničnímu obchodu pomocnou ruku a pokusit se namodelovat českého spisovatele evropských parametrů, který by exportovatelný byl – ať se naši provinciální pisálkové chytí za nos a trochu se snaží. Otázky a odpovědi tohoto interview inspirovali čeští novináři a literáti, kteří při vší té naší malé české bídě alespoň minimální „tah na exportní branku“ vykazují. Při rešerši a analýzách jednotlivých rozhovorů jsme ovšem shledali, že žádný z nich nevyhovuje náročným evropským kritériím beze zbytku, a proto jsme se ideál pokusili zkonstruovat montáží. Tak se zrodil Felix Böhm.

Básník, spisovatel a esejista Felix Böhm se narodil mezi 18. 11. 1965 a 18. 11. 1979 v prostoru zhruba vymezeném Šluknovem, Horšovským Týnem a Šumperkem. Začal studovat knihovnictví (nedokončil), poté se uchytil na FAMU, kterou ovšem dokončil řádně. Mnoho cestoval, nyní žije v Praze. Výběrová bibliografie: *Mandarínky* (1989) – humoristický román, *K uteru bude dálka* (1990) – básnická sbírka, *Generace mula* (1991) – básnická sbírka, *Žer!* (1992) – bildungsroman, *Kniha krav* (1993) – vývojový román, *Na vestě* (1994) – cestopisné fejetony, *Moje šílené bolení 1. a 2.* (1994, 1995) – deník, *Politá* (1995) – sbírka erotických povídek, *Majorovo sumo* (1996) – soubor povídek vyrovnávajících se s totalitou, *Oněgin byl husák* (1997) – novela o dospívající mládeži, *Aparát* (1998) – multižánrová próza tematizující alchymii, *Umělohmotný kladkostroj* (1999) – psychologická novela, *Potkat nehet* (2000) – černý román, *Lord MS Word* – ještě černější román (2001), *Nebyl pod Karlínem* (2002) – knižní reportáž zachycující tisíciletou povodeň v Praze, *Hlava žánru XXII.* (2003) – soubor literárněteoretických esejů, *Zmeškat* (2004) – gotický román z období normalizace, *Svatý flek* – filozofický thriller (2005), *České těsnění* (2006) – biografie nejvýznamnějších moravských politiků rakousko-uherského vyrovnání, *Biobabička* – scénář telenovely (vysíláno nepřetržitě od roku 2007 dosud), *Cesna na Praděd* (2008) – román z prostředí amatérských letců, *Konec funku na Špicberkách* (2009) – životopisný román, *Vyhnaný Mertý knír* (2010) – historický román.

Po schodech pražské kavárny Velryba sestupuje menší muž – tmavý pulovr, džíny se zvýrazněnou záložkou, přes rameno malý batoh. Uhlazený vzhled, v němž by málokdo hledal průzkumníka temných lidských stránek a konstruktéra tajemných zápletek. Charizma spisovatele se ukrývá v psaní, ale dá se vycítit i během rozhovoru, třeba když rukama hněte nadhozené téma a do diktafonu vtéká příjemná barva jeho hlasu. Když mu vysvětlují, že bytostně nesnáším rozhovory se spisovateli,

protože raději čtu jejich knihy, lehce se zarazí. Pak ale pochopí, že je to hra, která má zlomit nejistou náladu úvodů. A pak také: že je to vlastně příjemné – být výjimkou z principu.

Byl jste někdy opravdový „fankáč“?

Pro mě je to určitý vzdor, jít proti proudu. Líbí se mi jeho energie a přímocarost i určitá naivita. I když nejsem fankáč, měl na moje psaní vliv: snažil jsem se vytvořit různý tóny, rytmy vyprávění.

Román se původně jmenoval *Sex Pistols*, ale nakonec je z toho *Konec funku na Špicberkách*. Proč?

Protože mi Pistole přišly trochu zavádějící. Mám rád Finsko a mám rád Špicberky, do kterých se v románu jede, ale nedojede. Je to vysněný místo a taky Aliho zaplivaný bar, kde by možná mohl být klid, ale

UŽ ANI KOUŘ NEVONÍ

1 Tomášková sbírka se jmenuje *Málo slov*. Proč také mnoho slov, když jsou tak slabá? V předchozí sbírce *Banalita* se autor brodil blátem normalizace, nyní zjišťuje, že to bahno svobodné není o nic méně vazké. Celá naše současnost je jako lutr, čímsi čpí a potřebovala by ještě jednou predestilovat.

Už dlouho tu nebyla básnická sbírka, v níž by autor tolik upozadil své ego. Přesto je jeho obraz zřetelný: věřící člověk, citlivý, sečtělý, příliš introvertní na to, aby dokázal proti okolnímu barbarství zakročit jinak než slovem.

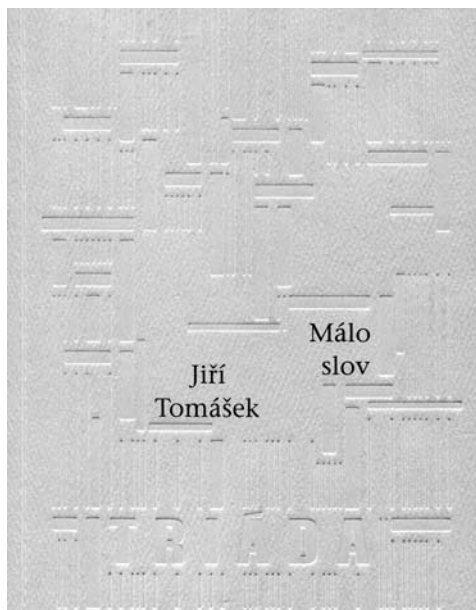
Sděluje čtenáři své dojmy ze světa, který se zřekl poezie i náboženství, aby je nedokázal nahradit ničím jiným než bezedným blátem (matérie, kterou Jiří Tomášek ve svých básních vyzývá nejčastěji), kde už i duha je na přídel. „*Creo quia absurdum*“, věta z *Banalit*y, platí stále. Úcta ke stvořenému se prolíná s úzkostí o ně – odtud v Tomáškově poezii tolik frekventované obrazy dětí a mláďat. Přírodní děje se svou čistotou jsou konfrontovány s ukoptěností civilizace.

PŘECE JEN PŘÍLIŠ MÁLO

2 *Málo slov* – titul, který svou prostotou a příslibem neupovidanosti přirozeně přitahuje pozornost. Zaplavení nedohlednými chuchvalci slov, jež se na nás valí z tolika sbírek básní (ročně u nás vychází přes 400 knih poezie!), podléháme pochopitelné tendenci považovat autory cudně málomluvné za zvláště cenné. Rozsahem útlá díla nepochybně mohou být významná, vzpomeňme v této souvislosti třeba básnického díla Zbyňka Hejdy. Rozsah ostatně nic nevypovídá o hutnosti a síle výpovědi. A narážení na hranici nevypověditelného, na hranici ticha a mlčení, je jednou ze základních zkušeností všech pravých básníků. V poezii různých autorů se v mnoha obměnách setkáváme s lyrickým povzdechem či mužným konstatováním, že „dál už nic“. U Tomáška čteme na záložce verše: „*Ostych a únava / už brání psát*.“ To zní sympaticky a není důvodu tomu nevěřit. Jde však o to, co zbylo. Co zůstalo napsáno. Co najdeme v knize. Jaké to „málo“ je. Protože „*poezie se skládá ze slov*“ (Mallarmé), jen na jejich základě ji lze posuzovat.

Tomášková druhá básnická sbírka napohled nápadně připomíná oficiální vydání jeho prvotiny z roku 1999: totéž nakladatelství (*Triáda*), stejná grafická úprava, obdobný počet stránek, jen elegantní šedí obálky pohlédla a ztratila na sytosti. Ona první sbírka (*Banalita*) vznikala od konce sedmdesátých let minulého století a vyšla nejdříve v samizdatové edici *Kde domov můj* v roce 1987. Tomášková poezie se od začátku jeví jako lyrická, snivá, kontemplativní. Jemná až k nevýraznosti. Dojem naivoty ještě umocňují krátké rýmované verše. Průzračnost – přirozeně tkaná z téměř dětské nevinности, vydanosti světu, a současně permanentního úžasu nad světem – byla ovšem vždy velkou devízou poetiky Jiřího Tomáška. Chce se říct: možná nejpodstatnější devízou, kterou (vědomě, či naštěstí spíše nevědomě) „hájí“ Tomášek svou existencí mezi skutečnými básníky. Není totiž zdaleka samozřejmé okamžitě

Realie pražské periferie jsou přesvědčivé; jsme v zóně, kde se nic neděje a kde velké ideje neplatí, v době, kdy „*tolik vrahů / jde pro důchod*“. Podle editora Vratislava Färbera sbírka zahrnuje texty z let 1999–2004. Ale je hrozné, jak přesně následující verše platí i dnes: „*Ostych a únava / už brání psát*. / *Vitr ve větvích, / listopad // smutný a tematicky / obehnaný: / sýkorky, komunisti, / gender studies*.“ I ta neohrabanost posiluje autenticitu: doba elegantních veršů pomínila, vše přehluší mediální šum, v němž je důležitější křičet než sdělovat. Pravidelná forma osmiverší je však poněkud zrádná: někdy je na myšlenku moc, jindy zas málo. Snaha pointovat je často příliš křečovitá, přesvědčivější je Tomášek tam, kde pouze konstatuje stav věcí s mužnou lapidárností. „*Je horký podvečer. Vosa pije z řeky. / Od shnilých kompotů se těžká vůně šíří. / Zázrakem jsme vždy zas nemístně překvapeni. / Motýli usnuli. Vzlétají netopýři*.“ Naivistická stylizace, podporovaná asonancemi i gramatickými rýmy, funguje v některých básních skvěle, občas však selhává, zvláště slouží-li obsahu příliš patetickému. Mistry zazní i fráze, když se autor snaží postavit proti skličující realitě i cosi pozitivního: „*tvář tak*

zkrásnělá / po milování“, „*Kyrie vzlíná / sekulárním světem*.“ Také nářky nad přízraky zděděnými po ancien régime poněkud šustí novinovým papírem.

Tomášek má zjevně rád Jakuba Demla. Bohužel nemá tak úplně cit pro to, co je z Demla nadčasové. Rekvizity jako Hun-

tingtona, zpravodajské hry či Kominternu si mohl odpustit. Ovšem báseň „*S přeletem volavky / lze mlčky poděkovat. / Přijímat, zařadit / obrazy, vůně, slova. // To každodenní: pot, / reklamy, slunce a déšť. / A někde jinde smrt, / utrpení a zvěst*“, ta by slušela snad i prezidentské standartě! Vůbec ptáci, to je Tomáškově velké téma, traktováno jako u Zbyňka Hejdy do pocitu pomíjivosti všeho, na čem nám záleží. Zároveň je tu ovšem naděje: moci tak zamávat křídly a letět, třeba do Egypta... Ale český úděl nás tady drží jako šťastný princ, jen je znatelně méně půvabný: „*Nad kontejnery / jde měsíc k novu. / V mrazivé noci / nezbývá mnoho*.“

Půvabná, až bibliofilsky vybavená sbírka, vnější podobou navazující na *Banalitu*. Ale abych se vrátil k úvodní metafoře, chutná jak nešizená slivovice. Otřese vámi až do morku kostí, ale hned se jaksi začnete cítit líp. Jedna sbírka za deset let (vlastně za více než dvacet, počítáme-li první „utajené“ vydání *Banalit*y v samizdatové edici *Kde domov můj* roku 1987), drobná, nenápadná, jejíž neumělost někdy až nepůsobí tak zcela záměrně. Ale máte-li co říci, bohatě to stačí.

Jakub Grombář

přírknout těmto textům status poezie hodné pozornosti; čtenář je neustále pokoušen naivními obrázky, doslova: „*Stráž je plná dětského křiku / stmívá se do sněhu – Ladovy obrázky. / Slitá se hejno mlynařů / s dlouhými černými ocásky*.“ (sb. *Banalita*) Záhy si ale při čtení uvědomíme, že přítomnost „banalit“ se tady stává stylovou kategorií.

Už první sbírka vyrůstá především z křehké kresby: „*Jasný večer. Čeho je / ještě zapotřebí / kromě siluet starých stromů / proti nebi?*“ Čeho je tedy ještě zapotřebí? Z absolutního hlediska – z hlediska lidského tázání mezi nebem a zemí – už vskutku není zapotřebí ničeho víc. Citované verše podobně jako další momenty „milosti“ lidské i básnické obě autorovy knihy prozařují, jejich vzácné (i řídký výskyt) a skoro svaté (svou prostotou a důvěryhodností) světlo však nemá dost síly, aby samo o sobě pozvedlo Tomáškovu dílo do výšin velké poezie. Z hlediska poezie je tedy přece jen zapotřebí ještě něčeho. A v *Banalitě* toto potřebné „něco“ nacházíme. Do serafických tónů tu a tam příčně a prudce šlehnou nečekaně drsné verše: „*Pod věčným stínem hvězdy nebo kříže / básníci naslouchají své hudbě sfér / A zrůda zrudě tise prdel lže. / Je slyšet sténání milostných her*.“ Je paradoxní, že právě drsnost a pár vulgárních výrazů Tomáškovu *Banalitu* „zachraňují“. Československá normalizace sedmdesá-

tých a osmdesátých let se do těchto básní prodírá v oněch disharmonických zlomech, ne nepřipomínajících dnes už „klasickou“ undergroundovou poezii. Ty občasné průlomy a sesuny samozřejmě také relativizují zdánlivou naivitu Tomáškovy poezie. Silácké výrazivo je ale Jiřímu Tomáškovu bytostně cizí, rozhodně mu není maskou či obranným štítem proti nepřátelskému světu, spíš jím jen označuje, pojmenovává. Ilustrací takového postoje (a zároveň konfrontace křehkosti a niternosti s okolní vulgaritou, která zdaleka překračuje časový horizont normalizace) může být třeba text: „*Voňavou nocí se potáceli ke koleji / tři opilí. Dva se smáli / a třetí bez přestání křičel: / Mrdat! Kurvo česká, poď mrdáát! / Hlas mu přeskakoval do vytí. / Začalo mě mrazit. Nastoupil jsem do autobusu. / Proti mně seděl obrovský brunátný debil / s černýma umělýma rukama. Zavřel jsem oči / a nechal se vézt ke Kulatáku*.“ (sb. *Banalita*)

Je třeba připomenout, že poezie Jiřího Tomáška se stala do jisté míry kultem. Jak už to bývá, kult – byť intencí malého okruhu zasvěcených – vzniká souhrou do sebe zapadajících a často vnějších okolností. Samotného autora rozhodně nepodezírá z toho, že by mazaně šířil svou auru „božího básníka“, kterému příliš nezáleží na publicitě. Ale maně k ní přispěl třeba i prohlášením na záložce *Banalit*y, že své dílo pokládá za uzavřené. Při čtení jeho druhé

sbírk *Málo slov* se vtírá otázka, zda neměl tomu prohlášení (odhodlání?) dostát. Přitom diagnózu vyřkne přesně na konci jedné z básní autor sám: „*Postupně zbývá čím dál méně slov / i viděného. Skoro jen ptáci*...“ Přiznání jistě nelze interpretovat jako radost z čisté básnické destilace, z toho, že zůstává jen ryzí poezie; zejména dodatek, že zbývá nejen „*čím dál méně slov*“, ale „*i viděného*“, je zdrcující. Básník by přece měl být z podstaty vidoucím. Odejde-li ostré básnické vidění, co lze ještě od jeho poezie očekávat? Skoro jen ptáky... I v interview se svým editorem Vratislavem Färberem (*Host* č. 7/2009, str. 33) Tomášek říká: „*Už poezii nežiju jako kdysi, nejsem neustále nastražen na přicházející podněty. Teď jsem jen čas od času tiše překvapen, když se objeví nějaký záblesk. Nejčastěji jsou to ti ptáci*...“ Bohužel ono snivé (mně osobně mimochodem velmi blízké) okouzlení ptactvem – sojkami, racky, stehlíky, modřinkami, kosy, jiřičkami, ledňáčky, volavkami, ale i vránami a krkavci – nestačí.

Za vůbec nejproblematictější ve druhé Tomáškově knize považuji ztrátu vnitřního napětí. Ve sbírce první drží i tato důležitá siločára poezie (jako mnohé jiné) coby tenký, jemný vlásek. Zatím se netrhá. Básně *Mála slov* se v prostoru vznášejí spíš už jen jako zplhlé okvětní plátky, jako vyčerpané postskriptum.

Wanda Heinrichová

POLEMIKA

KOLEKTIVNÍ VINA?

V recenzi, kterou uveřejnil ve 20. čísle *Tvaru*, Karel Piorecký celkem přesně – byť zbytečně zdlouhavě – rozebírá sbírku Jonáše Hájka *Vlastivěda*. Přesně ne-li svými argumenty, pak aspoň závěry, k nimž dospívá: Hájkova poesie skutečně příliš upadá do prázdné popisnosti, bez onoho „přesahu“, jenž by ji teprv – poesi i popisnosti – básnický zdůvodnil. Za konkrétním rozбором však vyvstává celkový přístup k poezii, který rázem vzbuzuje pochybnosti. Projeví se zejména ve dvou místech, kde recenzent od Hájka náhle odbočí ve snaze jeho případ zobecnit. Poprvé se tak pokusí obecně definovat právě přesah, který mu v básních chybí; dospěje tu přinejmenším k paradoxu, když přesah spojí zároveň s neznámým (aspektem skutečnosti) a se vztažením podnětu básně (nebo jejího dějiště) k jeho „dějin-

ným konotacím“ a jejich „relaci k naší současnosti“. Stálo by to minimálně za hlubší vysvětlení, natolik tu požadovaný odkaz k dějinám a ke společenské aktualitě budí dojem, že v protikladu ke skoku básně do neznáma má být naopak převodem její zásadní otevřenosti na známá fakta. A to tím spíš, že recenzent přesah upírá invenčním básním Petra Borkovce, ale nachází ho v rutinních veršovánkách Radka Malého.

Z Pioreckého rozboru Hájkových básní jinak nevyplývá nic jiného, než že autorovo užití zvolených postupů není dost inspirované; fádnost výsledku spočívá v něm, postupy samy o sobě – jak už to bývá – mohou vést stejně k objevům jako k mlácení prázdné slámy. Tím víc překvapí, když na konci článku recenzent náhle kritiku Hájka rozšíří na několik dalších současných autorů, obratem, který v předchozích úvahách ničím skutečně nezdůvodnil, a jenž je tím obskurnější, že poetiky dotyčných

autorů jsou značně různorodé a odlišné nejen od Hájkovy, ale i vzájemně. Sumární tvrzení, podle něž je spojuje (mylná) představa, že báseň spočívá už v uplatnění jejich privátních vjemů, je bohužel samo bezobsažné; tendenční výraz „privátní“ při bližším pohledu neobstojí, může znamenat právě tak básnický irrelevantní soukromou konfesi jako tu objektivizaci jedinečného osobního vnímání, která tvoří všechnu silnou poezii.

Piorecký svůj výpad příliš nepodepře ani srovnáním tvorby inkriminovaných autorů s Máchovými deníky, postavenými do protikladu ke „skutečné básni“, již je *Máj*. I toto striktní rozdělení dnes ztratilo na obsaženosti, lze se přinejmenším ptát, zda deníky svou otevřeností a bezprostředností nemají k básni stejně blízko – ne-li blíže – než obřadně prokomponovaný monument, jímž se stal *Máj*.

Petr Král

PERLIČKA NA DNĚ

„*Bitva skončila v nejvyšším stupni násilí*.“

Stéphane Audoin-Rouzeau: *Velké bitvy historie. Brána–Deus*, Praha 2007.

Přeložil Antonín Skalický.

Skřípeček 2007

Text, jenž je základem přítomné knihy Hany Andronikové, patrně napsán být musel. Patří totiž k těm, které nevznikají jen proto, že se někdo chce před světem prezentovat knihou, nýbrž proto, že pro autorku bylo psaní, sebevyslovování existenční nutností, nenahraditelnou formou, jak znovu a znovu sebe sama hledat, nalézat a ukotvovat ve vnějším světě.

Pokud bych recenzoval klasickou prózu, použil bych asi formulaci, že základním tématem přítomného románu je těžká nemoc a vzdor vůči umírání. Hrdinkou a vypravěčkou příběhu je sebejistá a velmi samostatná Češka, či spíše možná Evropanka, pro niž se diagnostikovaná rakovina stane výzvou k cestě, a to nejen duchovní. Jako příznivkyně alternativních metod se vydá do světa za léčebnými postupy, které podle jejího přesvědčení respektují jednotu těla a duše. Dávná tajemství a kouzla přírodní medicíny hledá u šamana v exotickém (a pro život značně náročném) prostředí jihoamerické džungle a také u původních obyvatel severoamerické nevadské pouště. Odtud pak její cesta vede zpět do Prahy, kde je – standardní chemoterapií a ozařováním – vyléčena, přičemž někde v pozadí stále stojí přesvědčení, že tyto vědecké metody zabraly i díky pouti, jíž prošla.

Problém je ovšem v tom, že nastíněná charakteristika „děje“ není s to pojmenovat podstatu autorčiny výpovědi, neboť sugeruje představu příběhu, jenž obraz hrdinčina zápasu s chorobou formuje podle předem dané myšlenkové a narativní konstrukce. V případě prózy Andronikové ale problematika nemoci a umírání není ani tak kauzálně budovaným objektem vyprávění, jako spíše výchozím impulzem k samotnému asociativnímu psaní jako činnosti především sebezáchovné. Nejde tedy ani

tak o vyprávění příběhu, jako o dokumentaci aktuálního stavu zcela konkrétního těla a jedinečné duše, ať již formou deníkových zápisů, nebo elektronické korespondence s blízkými.

Důsledkem zvýšené míry autobiografismu je text, který vědomě stírá rozdíl mezi hrdinkou-vypravěčkou (jako interním subjektem díla) a autorkou jako konkrétní psychofyzickou osobností. Nezajímá mne, co a jak z popisovaného se „ve skutečnosti“ odehrálo, přistupuji však na sugesci textu, že je to sama autorka, kdo se tu tváří v tvář reálnému ohrožení života pokouší prostřednictvím textu a jazyka vzdorovat sudbě. Je to autorka, kdo má bytostnou potřebu vyslovit své aktuální činy, bolesti, pocity a nápady, a to i navzdory faktu, že se souběžně snaží mít sama od sebe odstup, a proto z první vyprávěcí osoby často přechází do osoby třetí, jež ji umožňuje vidět se zvnějšku a případně i být sebeironická.

Celek Andronikové zpovědi je velmi intimní a v zásadě lyrický. Vypravěčka před věcnou analýzou situace, svých činů a rozhodnutí dává přednost spontánním reflexím a gnómičtým soudům. Obdobně jako jiné ženy-spisovatelky přitom balancuje mezi touhou říci o sobě téměř vše a zřetelnou ostýchavostí, která věci nejdůvěrnější, zejména bolesti a nejistoty, raději cudně zakrývá tokem květnaté řeči. Psaní, možnost prostřednictvím písma promlouvat, je jí totiž osvobodivým aktem: důkazem vlastní existence. Jako by – spolu s jednou z alegorických historek, které v románu vypráví – věřila, že prostřednictvím toku řeči se člověk a jeho rozum může „stát světlem“ a létat.

Výsledná výpověď je ve své otevřenosti mnohdy dosti krutá, nikdy však sebeedukativní: pokud by toto nebezpečí hrozilo, vypravěčka raději nedořekne a zvolí náznak,

metaforu, sarkasmus nebo nepřímé vyjádření prostřednictvím literární aluze, alegorie či parafráze. Text románu tak nabývá podoby jakéhosi pásma prožitků a pocitů, jakož i rozmanitých, více či méně chytrých či dokonce moudrých sentencí, výroků, obrazů a přirovnání. Jeho formálně sjednocujícím prvkem je absence velkých písmen, která stírá počátky vět, ale i rozdíl mezi lidmi, věcmi a činnostmi.

Specifický způsob geneze textu Hany Andronikové určil také jeho vnitřní proměnlivost. Jednotlivé části, kapitoly a pasáže knihy totiž pokaždé odpovídají jinému stavu autorčiny mysli. Zatímco drsnost jihoamerické džungle a magii tamních léčebných praktik, využívajících i psychotropní látky, autorčiny záznamy reflektují jazykem lyrickým a velmi emocionálním, v prostředí Spojených států autorské já poněkud ustupuje, text se objektivizuje a přibližuje se k žánru reportáže. Naproti tomu překvapivě věcné a působivé jsou záznamy a stránky věnované průběhu „tuzemské“ chemoterapie.

Nepatřím k těm, kteří by hodnotu literárního díla automaticky odvozovali od jeho tematické autenticity. Oceňuji proto, že Andronikova dokázala dát svým výchozím zápiskům literární formu a také kompozici, která v zájmu účinku občas nedodržuje chronologii a knihu rámcuje dvojicí kapitol fungujících jako prolog a epilog. Zprávu o boji s nemocí tak na začátku jako memento mori otevírá krátká připomínka umírání hrdinčina otce. Celek pak uzavírá korespondenční kapitola o následné výpravě do Afriky – kapitola, jež si v nezávazné a mystifikační rovině pohrává s představou hrdinčiny svatby s pouštním Tuaregem.

Výše popsané žánrové transmutace textu patrně souvisejí rovněž s druhou motivací a myšlenkovou rovinou textu, kterou

je „hádání“ těla a duše, respektive spor rozumu, intuice a mystiky. Lyrické užívání jazyka určuje text především tam, kde se autorce může stát oporou při jejím hledání víry v něco vyššího, nicméně i v těchto okamžicích je potřeba víry často konfrontována s racionalistickou pichlavostí a pochybami. Ironickému, téměř sarkastickému nadhledu se pak vypravěčka nedokáže ubránit v pasážích ze Spojených států, když se setkává s křesťany, kteří se chovají, jako by byli majiteli jediného pravého Boha. Modlářská a netolerantní podoba institucionálního víry se totiž Andronikové neslučuje s představou skutečné mystiky, kterou ona oceňuje především v jejích naturálních, archetypálních formách a obřadech.

Z této perspektivy lze také vysvětlit, proč do autorčiných úvah, respektive do vypravěččiny korespondence s jejím americkým přítelem tak často a zdánlivě překvapivě vstupuje téma současné kvantové fyziky. Autorčino opakované připomínání faktu, že mnozí současní fyzici ve svých vědeckých spekulacích stírají rozdíl mezi racionálním poznáním a odpradávná sdílenou intuicí, tu má patrně rozměr jakéhosi „alibi“. Umožňuje jí akceptovat vědu jako možnost a její hrdince po návratu do Prahy kývnout na standardní – vědeckou – léčbu. I věda se jako rozum totiž může stát za jistých okolností světlem.

Próza Andronikové je v kontextu současné české prózy zvláštní, až mimořádná. Svým tématem, jazykem, zručným vyprávěním i balancováním na hraně lyrické exhibice skrývá v sobě možnost stát se pro jistý typ adresátů knihou téměř kultovní, otevírající prostor pro myšlenkové a emocionální souznění. Jsem docela zvědav, zda si takové čtenáře najde.

Pavel Janoušek

JEDNA OTÁZKA PRO

RADKA SARKÖZIHO

Loni v červnu se kolem webových stránek Martina Reinera strhla pěkná mela, která začala vcelku nevinně: Jeden z adresátů pravidelných oznámení o aktualizaci webu se chtěl odhlásit, jeho žádost však obdrželi všichni ostatní a stejně tak všechny reakce na tuto jeho reakci a poté všechny reakce na reakce na reakci atd. atd. Z Reinerova adresáře se tak nakrátko stalo osobitě diskuzní fórum, na němž se kromě naivního rozčilování, odhlašování, výhrůžek i posměchu vyskytla mj. i nabídka kočky. Vy jste do této debaty přispěl tímto příslibem: „Pište dál a nebuďte nerudní. Rozhodl jsem se, že vaše odhlášení z mailinglistu zhuďebním.“ Zůstalo jen u této okázalé pohrůžky, nebo nějaké hudební dílo skutečně vzniklo?

Děkuji za připomenutí zajímavé diskuze, kterou už jsem popravdě vypustil z hlavy, protože velmi brzy skončila. Moje nabídka nebyla myšlena vážně, protože nepatřím k lidem, kteří ovládají noty, a cokoliv zhudebnit je bohužel nad mé síly... Jednalo se vlastně o odkaz na revoluční metody Járy Cimrmana, který lapeným zločincům sliboval, že pokud kápnou božskou, tak jejich přiznání zhudební. Pokud bych někdy v budoucnu ovládl noty, zhudebnil bych celou zmíněnou mailovou korespondenci, a to ve formě pekingské opery. Což bude jedno z mých novoročních předsevzetí... Dovolte mi ale jedno vážnější zamyšlení, které se týká tématu dotazu. Co zbude po současných spisovatelích? Deníky? Dopisy? Šifrované zápisníky? Těžko. Nanejvýš sebraná e-mailová korespondence, výpis z diskuzních fór a přehled oblíbených pornostránek... Nechci se chlubit, ale tuto situaci jsem předpověděl už ve svém textu *Manifest supermarketingu*, který v roce 2000 odmítl zveřejnit nejen *Tvar*, ale i všechny

foto archiv R. S.

R. S.: „Přikládám fotografii z doby, kdy jsem byl nucen přivydělávat si jako muslimská prostitutka.“

tehdejší tiskoviny. Naštěstí je k dispozici na webu (<http://www.volny.cz/supermarketing/>) a o čtenáře nemá nouzi – oběma se moc líbil. V roce 2010 mohu směle prohlásit, že dnešní realitou je virtualita a že sen všech básníků se konečně naplnil – fantazie zvítězila díky elektřině! **miš, bs**

S ÚCTOU

CENY. Pelikán 2010, cenu *Listů* za zásluhy o politickou kulturu a občanský dialog, přijal 13. 12. 2010 katolický kněz Anton M. Otte (nar. 1939 ve Vidnavě, od roku 1960 žijící v SRN). Cena je projevem uznání jeho mimořádné práce pro nápravu česko-německých vztahů. – Plzeňský primátor udělil 26. 11. 2010 Cenu Bohumila Polana. Obdržel ji Tomáš T. Kůs (nar. 1978 v Plzni) za básnickou sbírku *Spizírma*. Čestná uznání poroty Polanovy ceny putovala k básníkům Janu Trinkewiczovi a Janu Sojkovi. Všem oceněným blahopřejeme. **red**

ATOMOVKU NA MLADOU BOLESLAV!!!

Ve Formanově filmu *Taking Off* spoří extravagantní umělec na mezikontinentální balistickou střelu – aby byla na světě rovnováha sil. Nejsa takovým umělcem, spořím na raketu pouze meziměstskou. Donedávna jsem se domníval, že správným jejím cílem bude zajistě a jediné Praha, známá firma a děvka babylónská. Nyní prvně zvažuji zadání nových souřadnic: 50°25'13.026" severní šířky, 14°54'55.746" východní délky. Tam leží srdce Mladé Boleslavi, v níž postavili *Bondy Centrum* – má „90 obchodů, multikino se 4 sály a kapacitou 562 míst. Mimo jiné zde najdete i KFC a mnoho další zábavy.“ Ale jestli třeba v Liberci postaví *Ladislav Klíma Centrum* s McDonalidem, klidně to ještě změním. **g**

S VELKÝM ZPOŽDĚNÍM se k nám dostal program vzpomínkové akce ke 100. narozeninám Františka Hrubína. Obec spisovatelů a Společnost přátel PEN klubu básníka uctily během jednoho zářijového víkendu konferencí s několika přestávkami na kávu, procházkou po Lešanech, promítáním filmu, dvěma snídaněmi, dvěma obědy (z toho jedním v pizzerii), grilováním steaků, bowlingem, grilováním vepřové kýty a krůty a Otakarem Brouskem starším. Ach, ta poezie, ta si to umí zařídit... **lhx**

ZASLÁNO

AD TVAR č. 15/2010, str. 6–7

Pavel Janoušek: Mýty a fakta o kauze Lexikon

Pavle (předsedo Klubu přátel Tvaru), četné projekce (obsažené v tvých *Mýtech a faktech...*) i jejich kvaziexaktní figury vypovídají především o pisateli, tedy o tobě... V minulosti jsem se často – jako trpělivý člověk – pokoušel s tebou na inkriminované téma diskutovat, narážel jsem však na – různě položenou – hráz zasebenosti (eufemisticky řečeno?); po těchto (a dalších jiných!) zkušenostech mi zbývá „jen“ – opět, jak před lety (když jsi byl ještě s to se Jitce Pelikánové omluvit) – té vyzvat, aby ses kolegům z dnes již bývalého (a tvým zapříčiněním *zrušeného*) oddělení Luboše Merhauta i za své „poslední veřejné vyjádření“ omluvil...!

Děkuji předem!

Vratislav Färber

Milý Vratislave, jsem si jist, že svou výzvu nemyslíš zcela vážně. Dobře totiž víš, že my dva se v interpretaci *kauzy Lexikon* nikdy neshodneme, neboť jsme v tomto sporu zastávali opačné pozice. Byl jsi členem týmu, který tento střet s vedením ústavu – a tedy se mnou jako ředitelem – stvořil a vyhrotil až k sebelikvidaci. Strategickým cílem Tvého „spontánního rozhořčení“ nad mou „kvaziexaktností“ a „zasebeností“ tudíž není přesvědčit mne k omluvě (to bys musel užít věcné argumenty), ale vypouštěním mlhy zpochybnit věrohodnost mé zprávy o událostech. Nejsi v tom ani první a patrně ani poslední.

Má odpověď jednou provždy zní: Na všechna věcná fakta uvedená ve zmíněném článku existují písemné dokumenty. Můj kauzální pohled na události je pak můj pohled a omlouvat se za něj nehodlám.

Pavel Janoušek

to je prostě můj styl

EUROROZHOVOR S EUROSPISOVATELEM FELIXEM BÖHMEM

není – vždycky vás bude něco pronásledovat... I Jeseniky jsou drsnej kraj narušené dějinami a odstrčené od Česka hranicí hor i poválečným odsunem. Ale možná, že dekl, který byl nad Jesenickem, visel i nad celou touhle zemí. Sám jsem sice nebyl nijak perzekvovanej, ale mám někdy pocit, že se tu na osmdesátá léta vzpomíná až moc hezky. Celá ta doba byla přece až do konce docela psycho, depka, šedivost... Tady jsem si právě dal přihlášku na svou první vysokou, obor knihovnictví, jen abych věděl, jak vypadají přijímačky a jak si vlastně stojím. Ke zkouškám jsem přijel do Prahy o den dříve, protože ráno žádné vlaky nejeły, v Praze jsem celou noc popíjel víno někde u popelnic a opakoval si pod kandelábrem učivo. Ani netuším, jak jsem se dostal do druhého kola. Naštěstí nás bylo málo, takže u pohovoru stačilo říct, že chci být ředitel knihovny, pročez mě pro velkou motivaci vzali.

A proč jste školu zabalil?

První semestr proběhl hladce, odjel jsem po něm do Kodaně, kde jsem všelijak pobýval na ulici a spal pod mostem, dokud mi neukradli peněženku a všechny papíry.

A kdy jste psal?

Psal jsem hodně právě do rozchodu. Silví je vlastně věnovaná moje sbírka veršů (*Generace mula* – pozn. red.), pro ni nebo kvůli ní vznikla asi půlka textů. Rozchod přišel hodně nečekaně v době, kdy už byla sbírka pomalu připravená k vydání. Takže po rozchodu vlastně na psaní ani čas nebyl potřeba.

Vaše sbírka *Generace mula* je označována za generační výpověď. Máte vy sám podobný dojem?

Na jednu stranu je to velká věc, když vás pasují na mluvčího generace. Ale moc to tak necítím. Četl jsem nedávno na Slovensku a po čtení za mnou přišla snad osmdesátiletá babička, která z básniček byla nadšená a skvěle jsme si popovídali. A naopak – několik mladých lidí mi řeklo, že to, co píšu, ani žádná poezie není a že mají naprosto jiné starosti než já. Je to spousta otázek a někdy i odpovědí. Baví mě pozorovat lidi. Bytová poezie o květinách a všechna milostná lyrika o tom, co zrovna roste v lesích a kde co šumí, to mě moc nebaví, z toho už je myslím nejvyšší čas vystoupit. Alespoň tady v Praze určitě. Je hodně věcí, které se ve společnosti dějí a které je třeba reflektovat.

Kdy jste začal psát? Kdy jste se rozhodl stát se spisovatelem?

V deváté třídě jsem se jako každý druhý „věnoval poezii“, ale ani v mém případě to s literaturou příliš nesouviselo. Současně jsem napsal i první povídky. O vydání knížky jsem začal snít teprve, když už jsem měl na kontě asi patnáct, dvacet otištěných povídek. V druhé polovině osmdesátých let jsem napsal celkem tři romány; vydání prvních dvou bylo zamítnuto na základě tehdy povinného externího lektorského posudku. Třetí román *Mandarínky* vyšel coby formální prvotina na konci roku 1989.

Už léta vydáváte každý rok jednu knihu – nepřipadá vám to příliš rychlé tempo?

Ne. Už léta jsem takřka na volné noze, takže se psaní můžu věnovat naplno. Píšu-li v současnosti román čtyři měsíce (v minulosti mi stačily i dva), mohu tři čtvrtě roku přemýšlet o tom dalším. To mi uspěchané nepřipadá.

Nechtěl byste někdy napsat knihu „čistě pro sebe“, nikoli kvůli komerčnímu úspěchu?

To je pro mě falešné dilemma. Samozřejmě při psaní myslím na čtenáře a stejně tak vítám každý případný komerční úspěch, ale zároveň jsem nikdy nevydal knihu, jejíž psaní by mě nebavilo. Všechno, co jsem dosud vydal, jsem psal v neposlední řadě i „pro sebe“. Kdybych se řídil jen komerčními hledisky, nevydával bych literárněteoretické eseje, fejetony nebo psychickou novelu *Umělohmotný kladkostroj* – to jest tituly, které si koupí zhruba čtvrtina obvyklého počtu čtenářů. Konkrétní příklad: *Politě* se dosud prodalo přes sto tisíc výtisků, prodej *Umělohmotného kladkostroje* se zastavil na čtyřiařidaceti tisících. Tuším to předem, a přesto takovou „marketingovou sebevraždu“ páchám opakovaně a dobrovolně. Kvůli komu jinému bych to dělal, když ne kvůli sobě?

Vaše jméno začalo fungovat jako obchodní značka. Když se řekne „Četl jsem nového Böhma“, už se ví, že to bude něco temného, něco mezi gotickým románem a detektivkou čerpající z minulosti, kterou umí napsat Eco. Jaký je to pocit – být žánrovou značkou, marketingovým znakem?

Máte pravdu, dostal jsem se do nějakého šuplíku, a to je hodně nebezpečné. Nechcete vycházet vstříc čtenářům, ale nakonec se přece jen přistihnete, že to vědomě, nebo zpočátku podvědomě děláte. A při psaní se to potom snažíte měnit.

Každý přece chce číst jen temného a tajemného Böhma, takového, jakého zná z *Mandarínek* nebo *Potkat nehet...*

No právě. Ale na druhé straně je pravda, že knihy, které jako by z tohoto rámce vykročily – *Aparáti*, *Hlava žánru XXII.* nebo už zmíněný *Umělohmotný kladkostroj* – nebyly většinou tak úspěšné. Měly docela dobré recenze, ale celkový čtenářský ohlas tak dobrý nebyl.

Jaké je to, být známý?

Takzvaně známí lidé mají v životě leccos snazší – bylo by nepoctivé tvářit se, že je to jenom obtížné – ale řekl bych, že nepřijemné stránky popularity mírně převažují. Největším problémem je podle mě ztráta soukromí a pochybný zájem bulváru.

Jak důležité je pro spisovatele dávat rozhovory, být v médiích? Děláte to proto, aby se o vás vědělo, nebo se o sobě také občas něco dozvíte?

Je to nutné zlo, nepříliš příjemná věc. Jenže když o spisovateli nevědí média, neví o něm skoro nikdo. Mnoho rozhovorů pak vypadá jako nějaká propagace. Ale já to беру jako pozitivní informaci o člověku, který něco vykonal. Na základě takových textů se vytváří povědomí o něm. V tomto ohledu je to dobré. Ale když už rozhovor děláte podvacáté a pořád vykládáte ty samé věci, připadáte si trochu trapně. A říkáte si: Proboha, proč jsem si nepřečetl nějakou chytrou knížku, mohl bych to zabalit do svých formulací a dělat chytrého. To se mi zatím nepodařilo.

Jak vypadá váš běžný pracovní den?

To je hodně různé. Záleží to na tom, jestli píšu zrovna svou věc, nebo jestli děláme na *Biobabičce* (úspěšná telenovela – pozn. red.). Když děláme *Biobabičku*, tak jdu tak na desátou do kanclu, a tam jsem většinou

do večera, a když ne, tak jsem doma: ráno jdu se psem, začnu psát, jdu zase se psem, přestanu psát... Poslední dobou jsou spíš biobabičkový nebo kombinovaný dny. Většinou vstanu, jdu na hodinu se psem, až dojdou sem, do práce.

Vaše poslední kniha byla označena jako depresivní, ba dokonce existenciální. Mně se tak nejeví ani kniha *Žer!*, která dostala Ortenovu cenu. Spíš bych řekl civilní a realistická, se zcizujícím odstupem. Vaše postavy kdosi označil jako ošklivé, beznadějně, jako přehlídku negativních lidských vlastností. Ani v tom bych nesouhlasil. Jsou jednoduše lidské, prostě normální – s mnoha slabinami, které konstatujete, neanalyzujete ani nekritizujete. Je ale pravda, že se na hrdinské a charakterní kousky nebo světlé okamžiky nesoustředujete.

Asi ne, no. Na Ceně Jiřího Ortena jsou navíc fajn i peníze, které přišly v opravdu poslední chvíli. Koupím si nové brýle, protože tyto, co mám, jsem už musel třikrát slepovat a pořád to nedrží.

Kritici vás chválí za řemeslnou kvalitu i za působivou věcnost vašeho psaní. Chtěl jste právě takto psát, být „mrazivě lapidární“, nebo bylo vaším cílem něco jiného?

To je prostě můj styl. Takhle já píšu. Není to vykalkulované, nesnažím se být jiný nebo zajímavý.

A vůbec. Co obliba u recenzentů? Nebojíte se toho?

Ne, jsem rád. Je to příjemný, když jsou ty recenze příjemný. Ale na druhou stranu nedávno vyšly i negativní recenze na *Zmeškat*, takže nemůžu říct, že by to bylo tak úplně jednoznačné.

150 akademiků vám přisoudilo Magnesii Literu za knihu roku. Co se jim mohlo líbit méně u vašich „soutěžních konkurentů“? Četl jste knihy, které vás *Vyhnaný Merty knír* porazil?

Ani jednu jsem nečetl celou, jen ukázky z každé z těch knih. Docela mě bavil Reiner, Matoušek se mi nelíbil, ukázku z Kateřiny Tučkové jsem četl už dřív... To téma by mi vlastně až tak nevařilo, ale to zpracování, jazyk, mi úplně nevyhovuje. Ale nic proti. Z Pilátové jsem četl také jen ukázku, asi je to na mě moc exotické. Bajaja celkem ušel. Ale ne zas tak, abych si to toužil přečíst celé.

A jiné kategorie než prozaická?

Opravdu jsem nic nečetl.

Magnesia se letos v ceremoniálu pokoušela upoutat diváky prostřednictvím divadelnické šou – jak se vám to zamlouvalo? Má literatura šanci a má se chtít zařadit vedle tanečníků roku, zpěváků roku a...?

Ano, pro literaturu je každá cesta dobrá. Na Ceně Magnesia Litera jsou navíc fajn i peníze, které přišly v opravdu poslední chvíli. Koupím si nové brýle, protože tyto, co mám, jsem už musel třikrát slepovat a pořád to nedrží.

K vaší nejnovější knize: uvádí ji motto z Gellnera. Vybíral jste ho sám? Co vás na Gellnerově básnické tvorbě přitahuje?

Jo, mám Gellnera rád. A to motto je z básně, kterou mám rád už dlouho.

Co máte rád na Gellnerovi – taky tu věcnost?

To taky, ale líbí se mi, že za tou jeho tváří hejska je taky takovej osamělej člověk.

Taky? Jste osamělej člověk?

Ne, to ne, spíš myslel jsem to tak, že všichni jsou osamělí.

Jak hodnotíte domácí literární provoz, pokud ho sledujete?

Je pravda, že české současné autory nestíhám číst, což bych stíhal, kdybych víc chtěl, ale mě víc baví současná světová literatura.

Poradil byste mladým, začínajícím autorům, jak na to? Jak správně nakládat se svým talentem?

Když někdo najde to, co mu jde, a ví, že to chce dělat, tak to má dělat. Vypadá to, že mně všechno vycházelo hrozně snadno, ale za tím je to, že jsem od svých deseti let věděl, že to chci, i když jsem pro to chvílemi nic nedělal. Vědět, co člověk chce, je to nejdůležitější.

Jak tedy zní hlavní pravidlo?

Směšnost je snaha zachovat za každou cenu vážnost. Tomu se snažím vyhnout, jak se dá.

Podle některých kritiků píšete pořád stejně. O sobě, o plácání se v životě. Chcete někdy psát jinak?

Vy novináři píšete taky pořád stejně, ba mnohem stejněji než i ten nejstejnější literát. Já se v životě nijak neplácám. Jak by se mohl plácát někdo, kdo maká u počítače šestnáct hodin denně, osm pro sebe, osm kvůli obživě? A k té stejnosti, to holt už tak je. Tomu se říká styl a s tím se toho moc nadělat nedá. Neznám literáta, u něhož by vnímavý čtenář hned v prvních třech větách nepoznal, kdo je napsal.

Konec funku na Špicberkách je možná váš nejmelancholičtější román. Jeden z jeho hrdinů skoro nic nemá a i o to málo přijde. Nepropadáte krizi středního věku?

A kdo jí nepropadá? Možná, že smutek, melancholie je jedinej opravdovej pocit, který vám nikdo nevezme. Jedinej opravdovej pocit, který mají možná i ty hezký lidi, o kterých píšu. A když o tom tak přemýšlím – jsem vlastně rád smutnej.

Jak to myslíte, že končíte s literární činností? To už jste říkal tolikrát...

Po každé knížce člověk chodí a bloudí a vykřikuje: Tohle už nikdy! Já jsem tedy opět ukončil literární činnost. Při malování bytu jsem vyhodil své staré psací stroje, ty svoje fetiše, do kontejneru. Tishibu z roku 1989, na které jsem napsal *Mandarínky*. Jiří Kolář popsal v jedné básni, jak zničil všechno, co vytvořil: „A kamna jedla.“ Já jsem chodil do půl čtvrté do rána ke kontejnerům a říkal jsem si: „A kontejner jedl!“ Už nic nepřibude do mojí roztržštěné oktologie, kde jde o jedno a to samé – k románům *Mandarínky*, *Žer!*, *Kniha krav*, *Potkat nehet*, *Lord MS Word*, *Zmeškat*, *Konec funku na Špicberkách* a *Vyhnaný Merty knír*...

Vždyť já ani nestíhám psát, dílem i kvůli autorským čtením! Nechci se rouhat – je skvělé, že moje knihy vycházejí v zahraničí, ale když se pak podívám do diáře na září a zjistím, že mám být jednou v Německu, jednou v Polsku, jednou v Norsku, vím, že nenapišu nic... Ale mám ještě jeden závazek – musím napsat cestopis. No a pak vlastně ještě ty povídky...

Z vaší cesty do Grónska, kterou jste podnikl před dvěma lety? Postavy ve vašich knihách cestují jako divé – a vy sám taky. Kluk s klíčem na krku se od nádražních hal Karlína a koryt pražských potoků dostal na Praděd, na Špicberky...

Ale už nechci. To, co mě táhne a co mám v sobě, je prostě ta příroda, o tom se těžko mluví. Hory a stromy... Alpská putování, kdy zapadáte po pás do sněhu a nahore do vás praží slunce, to je nádherný. Lákají mě otevřené krajiny, kde je dosud málo stop lidské přítomnosti a kde můžete bloudit, třeba to Grónsko.

Ještě k těm tvůrčím stipendiím a pobytům v zahraničí: čeští spisovatelé jich myslím moc nevyužívají, nebo se tím aspoň nechlubí. Víím, že Petra Hůlová nebo Jaroslav Rudiš hodně jezdí...

...ale i Trefulka, Vaculík, Eda Kriseová... Vyjíždějí, akorát o tom nemluví, jako by se za to styděli. Literáti přitom nikdy tolik necestovali jako teď. Všichni pláčou, jak je literatura braná u huby, ale nikdy neexistovalo tolik festivalů, konferencí, setkání. Žasnu nad tím, že pracovníci kulturních rubrik o tom všem nepíší, pořád jen omílají ten ufiňukaný termín krize... Mně francouzský nakladatel poskytne pokoj v domě, kde je vedle v místnosti Španěl, pak Rus, jsme tam tři měsíce, a když odjedeme, přijedou Američan, Albánec a Polák. V Berlíně jsem byl na stipendiu DAAD...

Nebojíte se, že se změníte v monstrum, které jen vyplňuje formuláře a místo psaní knih čeká na výsledky?

Já sám přihlášky nepodávám, to dělá můj nakladatel. Mám to štěstí, že moje knížky vycházejí venku; na Západě je propracovaný systém, tam už dávno přišli na to, že autoři k práci potřebují čtyři stěny, stůl, kamna a klid. Nemám z dob socialismu chalupu, neměl jsem šikovní předky, kteří by sehnali barák po Germánech, takže nebyť těch stipendií, nemám kde psát.

V čem vidíte hodnotu literatury v současném životě člověka?

To je až příliš obecná otázka. Člověk je strašně obecný pojem a literatura také, takže nevím, jestli to dokážu stručně říct. Literatura by měla na rozdíl od jiných duchovních věd, které rozvíjejí obecné anebo věcné poznání, rozvíjet a organizovat jazyk na úrovni, která přesahuje běžný jazyk a jazyk sdělovacích prostředků. Samozřejmě má také svůj obsah, který je vždycky strašně těžké vytyčit, protože literatura, stejně jako jiná umění, nemůže mít svůj pevně vytyčený program. V nejobecnější formulaci bych řekl, že nějakým způsobem se týká lidských vztahů a může je také nějakým způsobem kladně i záporně ovlivnit. Ačkoliv to není úkol, myslím si, že je to její důsledek.

Hlavní funkci literatury tedy vidíte v inovaci jazyka?

To bych neřekl. Jakmile izolujete jednu stránku, tedy tu jazykovou, tak to může vést k něčemu, co už nikoho nezajímá. Literatura má podle mého názoru vyprávět příběh, a tím pádem být nějakým způsobem přitažlivá pro čtenáře; příběhem mu má něco vypovědět o životě, o hodnotách.

Znáte se s mnohými světově proslulými spisovateli, kteří se již dnes zařazují do kánonu světové literatury. Dokázal byste pojmenovat nějakou společnou vlastnost, kterou mají autoři zařazující se do literární historie?

Já si pamatuji, když jsem byl na jednom kongresu, tak tam mluvil jistý básník, nositel Nobelovy ceny, a ten uváděl jako doklad své zásadovosti, že nemá počítač a nikdy ho mít nebude. Ukázalo se, že polovina z těch spisovatelů tam nepoužívá počítač. Někteří z těch, kteří mi byli blízcí, nejvíce Philip Roth,

Dürrenmatt, Arthur Miller, Joseph Heller, Styron, Vonnegut – všichni to byli tvůrci v pravém slova smyslu a přitom víc než kolegové, všichni se nám snažili nějak pomoci v době, kdy jsme tady nemohli publikovat, anebo naše svoboda byla i jinak ohrožená. Všichni mi byli blízcí tím, že to byli skvělí vypravěči příběhů... Jejich příběhy nějakým způsobem jednaly o důležitých lidských momentech a situacích. Většina z nich také vyprávěla či vypráví určitým způsobem své vlastní příběhy, anebo řeší své životní postoje a otázky, jako u Rotha židovskou identitu a podobně.

Chodíte na ryby?

Ne.

Ptám se spíše proto, abych zjistil zdroj vaší inspirace. Ota Pavel měl ryby a rybaření, co inspiruje Felixe Böhma?

Já chodím na houby. Ale o svých koníčcích jsem se ve svých prózách většinou ani nezmiňoval. Hrál jsem až donedávna tenis a sbíral staré tisky a staré mapy, to také nikde zpracované nemám. Jedině jsem třeba houbaře zmínil v nějakém fejetonu, to je vše.

Často se o vás říká, že jste skeptik a pesimista; vidíte na světě taky něco pozitivního?

Nevím, proč se to o mně říká; možná proto, že píšu o světě, jaký je. Svou bytostí, myslím, pesimista nejsem. Naopak! Nedávno se mnou vedla rozhovor jedna velice milá americká studentka z New York University v Praze. Nakonec mě požádala, abych jí dal nějakou radu do života, což mě zaskočilo, protože takové věci po mně lidé většinou nechtějí. Odpověděl jsem jí: „Na všem, co vás potká, hledejte něco kladného! I když vás třeba opustí chlapec, říkejte si, jak je krásné, že jste teď zase svobodná. Na každé události, která se zdá být na první pohled záporná (pokud to ovšem není skutečně fatální neštěstí), může člověk najít něco pozitivního.“ To myslím není rada a přesvědčení zarytého pesimisty, ne?

To jistě ne. V současnosti píšete knížku povídek, která ale asi nebude příliš optimistická.

Příběhy píšu na základě svých zážitků, ale rozhodně nemohu říci, že jsou autobiografické, už málo věcí si pamatuji „doslova“. Jsou to většinou krátké texty na šest stránek. Je to prvně v životě, co píšu tak krátké povídky.

ZASLÁNO

Halou, tady Lam Panty spisovatel/spisovatelka! Když mne journalist Zdenka Pavelko z Prava a year ago pronásledoval po celým světě jako solokapr and jeho jazyk na vesta nakonec mne šťastně vyskolil, mi pak sekretně napovídal, že spisovatel/spisovatelka, o která se v médiu rok mlčí, mrtví, neexistující. To já v žádném případě nechci umřít ještě, taková mladá, and tak sem vymyslela Spásu, že bych se ozvala aspoň vám do toho Tvara, presso jako presso, není pravda?

Novy romány ni báseň ještě ne hotov, ale spoň moje photo-reportage z Kuala Lumpur udělaná. Chodím tady po Kuala-Lumpur s photo-mobil and photím pro taťku zeleminy našich lidí, vzpomínám na žiti v Česku and na češtinu and na to, jak se co mluvit česky, když v tom ve mne mrklo: No jó, dyť kuala-lumpurská vietnamština se safra porte podobá češtině! Ale spoň moje kamaradka Jůzla z Prahy rozuměla, jako když bičem prská. Jo and tak vám ty photky taky posílám, abyste měli vaše vlastní oči. Tak až zase neco literátního uvidím, ozvu se, aby se na mne tam u vas nezavřelo. Zas treba na ty Vianoce a stromčeky.

Svrěle vaše

Lam Panty vietnamčeská spisovatel/spisovatelka v zahraničí

Co způsobilo takový posun v rozsahu povídek?

Člověk se učí být čím dál stručnější a pro mě je v tom ještě literární přitažlivost.

Nutí vás ke stručnosti taky současný svět, který se stále zrychluje?

Vždycky jsem měl pocit, že nesmím čtenáře zdržovat. Času bylo málo už za mého mládí a dnes je ho čím dál tím méně. Žijeme v podstatě pod náporém informací a proudem zábavy a většina o to nechce přijít. Máme internet, kde spousta lidí serfuje nebo spíš z devadesáti procent bloudí mezi nesmysly. Je to nebezpečné a člověk by měl mít pevnou vůli, aby se rozhodl, co chce skutečně vidět, a byl pak schopen vzdát se dalšího pátrání okolo. Většina lidí však podlehne, protože internet má svoji zvláštní magičnost. Totéž platí o televizi: nepožírám tolik času, pokud si člověk vybere konkrétní pořad a pak se na něj dívá. Jenže když lidé přijdou domů a první, co udělají, je, že zapnou televizi a koukají na všechno, nezbude samozřejmě potom čas na nic. Ani na knížky. Platí to i o rozhlasu, ale televize má navíc zvláštní přitažlivost obrazu.

Když píšete, máte na mysli nějakého konkrétního člověka či abstraktního čtenáře nebo si spíš píšete sám pro sebe a pak své texty dáváte dál?

Píšu hlavně proto, že mě to baví, ale zároveň myslím na to, že by to taky mělo bavit ještě někoho jiného. Člověk nemá druhé zdržovat; a hlavně nemá mluvit, když nemá, co by pověděl. Knížka má lidem něco sdělit, něčím je zaujmout a má mít děj podaný tak, aby se čtenář nemusel textem složitě prokousávat. Většinou nepíšu s představou ani abstraktního, ani konkrétního člověka, ale vím, že to bude číst moje žena a její názor je pro mě významný. Člověku velmi pomůže, pokud jeho dílo přečte někdo velice kritický a pak ho upozorní třeba na to, že je například mnohomluvný anebo zbytečně komplikovaný.

Je pravda, že jste se dříve k psaní nutil a teď k němu zasednete už jen tehdy, když uvnitř sebe cítíte potřebu?

No asi jo. Ale počkejte, aby si to někdo z čtenářů špatně nevyložil. (Smích.)

Liší se otázky, které zazní na besedách, různě po světě?

Ano, velmi se liší, především po stránce jazykové.

Věřil jste, že Nobelovu cenu přece jen ještě získáte?

Někdy v sedmdesátých letech mi jeden ze členů Švédské akademie řekl, že Nobelovu cenu nikdy nedostanu, že mě nemají rádi. Takže jsem na ni zapomněl. Kdo by po takových slovech čekal, že ji dostane?

Co pro vás získání ceny znamená?

Víte, s touhle cenou je potíž, vezme vám rok života. Všichni její nositelé, které znám, mi řekli, že se celý rok věnovali jen aktivitám spojeným se získáním Nobelovy ceny. Dáváte jeden rozhovor za druhým a na nic jiného nemáte čas. A psaní? To ten rok nepřípadá v úvahu. (Pláč.)

V čem vám ocenění pomůže?

Nominace i cena zvýší prodej knihy a zájem o ni v knihovnách. O románu se dozví spousta lidí. Právě v tomhle jsou literární ceny nejdůležitější, podporují čtenost. Na Nobelově ceně jsou navíc fajn i peníze, které přišly v opravdu poslední chvíli. Koupím si nové brýle, protože tyto, co mám, jsem už musel třikrát slepovat a pořád to nedrží.

Nicméně každé podobné ocenění je potřeba obhájit dalším dílem. Proto znovu mířím do archivů, abych zase za dva tři roky mohl s novou knihou dokázat, že Merta nebyla náhoda.

Jméno poskytly Zlaté stránky; obličej brigádnicky zapůjčil ostravský student Peťa B., brýle a atrapu počítače děd a outfit Kotce & Partner.

Otázky: Marek Dobrý, Alice Horáčková, Kateřina Kadlecová, Tereza Pavlíčková, Vojtěch Probst, Olina Stehlíková, Michal Viewegh, Zuzana Vojtišková a další.

Odpovědi: Emil Hakl, Ivan Klíma, Dorris Lessingová, Jaroslav Rudiš, Petra Soukupová, Jan Těsnohlídek ml., Jáchym Topol, Kateřina Tučková, Miloš Urban a Michal Viewegh.

Bibliografie byla zrekonstruována za neustálého nahlížení do www.czechlit.cz, Slovníku českých spisovatelů od roku 1945, díl druhý, a dalších zdrojů.

Styling Božena Správcová.

Při práci na tomto remixu nezemřelo žádné zvíře, výsledný produkt nebyl testován na zvířatech.

Pozor: Tento snímek vyhotovil Ioni v Benešově redaktor Tvaru M. Škrabal, kualalumpurské fotografie zaslané spisovatelkou Lam Panty následují na dalších stránkách.

háchův intimní deník

Háchův deník znamená pro badatele nejen významnou položku při výzkumu kulturních a historických souvislostí období protektorátu, ale i značné překvapení při pohledu na intimní život Emila Háchy (12. 7. 1872 až 27. 6. 1945), prezidenta Česko-Slovenské republiky (1938–1939) a státního prezidenta protektorátu Čechy a Morava (1939–1945). Strojopis deníku existuje v jediné verzi a obsahuje zápisky od 14. srpna 1941 do září 1942, přičemž část záznamů je zašifrována. O deníku se sice vědělo již od konce druhé světové války, avšak v tehdejší hektické situaci jej spojenecké rozvědky patrně vyhodnotily mylně jako materiál bezvýznamný jak z hlediska politického, tak i vojenského. Naopak podle jiných svědectví byla celá kauza *Háchův deník* takřikajíc zametena pod koberec na zásah předsedy NKGB V. N. Merkulova, což však bohužel nelze ověřit, neboť příslušné ruské archivy jsou pro české badatele nedostupné. Ať už byly důvody jakékoli, deník na dalších pětadesát let zmizel z dohledu.

Celou tu dobu se konvolut deníkových zápisků nacházel v soukromé sbírce. V souvislosti s oživením zájmu o druhou republiku a protektorát a zvláště pak v návaznosti na záslužnou a vpravdě neocenitelnou snahu některých vědců o rehabilitaci tohoto dosud negativně hodnoceného období českých dějin se zhruba před rokem majitelé deníku rozhodli, že jej poskytnou vybraným badatelům a IT pracovníkům k prozkoumání.

Vzhledem k úspěchům, kterých jsem dosáhl při rozluštění deníků našich spisovatelů a nakladatelů (namátkou zmiňuji intimní deníky Josefa Kajetána Tyla, Boženy Němcové, Milana Kundery, Václava Klause, Martina C. Putny, Miroslava Balašíka,

Jáchyma Dvořáka, Reného Decastela či Františka Filipa známého pod spisovatelským jménem Bezruký Frantík), jsem byl požádán, abych se ujal řízení celého projektu. Na rozluštění šifry použité v denících měl zásadní podíl můj předpoklad, že Hácha šifroval pomocí německého stroje Enigma. Současná počítačová technika pak nade vši pochybnost tuto hypotézu potvrdila. Takto exaktně získaný poznatek ovšem vysvětluje i další skutečnosti, např. to, že osoba, kterou Hácha v denících označuje jako „Růžová pusinka“, nemůže být nikdo jiný než Edvard Beneš.

Hácha byl po roce 1945 veřejností vnímán značně kriticky, vypjatá sexualita, o níž deník mj. podává svědectví, ale radikálně mění obraz slabého a churavého politika. Byla by však chyba, kdybychom podleli jakékoli senzacechtivosti; jednotlivé záznamy nám totiž přinášejí dosud netušené seriózní informace historiografického charakteru a vrhají nové světlo na celou dějinnou epochu protektorátu.

Pro *Tvar* jsem vybral ty části deníku, které umožňují nahlédnout do tajuplného a složitého vnitřního světa Emila Háchy; vynechal jsem delší pasáže inspirované *Brehmovým životem zvířat*, obsáhlé filozofické úvahy o poválečném uspořádání Evropy apod.; vynechávky označuji symbolem (...). Části deníku, které byly původně zašifrovány, dávám do hranatých závorek. Do textu jsem zasahoval minimálně, opravoval jsem jen zjevné překlepy, jichž se ale vyskytovalo hojně, protože jak výše uvedeno, deník nebyl psán na běžném psacím stroji.

Kompletní text Háchova deníku připravuje na příští rok k vydání nakladatelství *Academia*.

Michal L. Pašák

14. srpna 1941

Dárek od Růžové pusinky k mým narozeninám, opožděný sice, ale jak potěšil. [Musil ho poslat až přes Palestinu, proto zdržení.] Bůh mě posilň. Je to škatule náramná, [prý vylovená z jakéhosi U-bootu]. Položil jsem ji u kamen na stolic, díval se na ni. [Aniž mne všetečné oči dostihnou, mohu se tedy pustit do deníku.] (...)

28. září 1941

Svatý Václav, přes to den jako každý jiný. [Morfium] a holení. (...) Odpoledne v b. [Dvakrát to vyšlo, dvakrát ji to lechtalo.] (...) Uvečer jsem byl s Kudrnou na turecké muzice. Lákají mne olistěné stromy. Svědí mne tělo. (...)

říjen 1941

V novinách píšou, že v Rozdělově u Kladna zastřelila se u vrat vedoucích do dvora domu sedmdesátiletá soukromnice Kateřina Tučková. Lidové noviny: „Příčinu sebevraždy vyšetřuje policie.“ [Musíme si dávat příště pozor.] (...) Moravec o mně na Lažnovského pohřbu řekl, [že jsem „obrylený mandarin“]. To mu nakukal ten slepec Frank.] (...) [Morfium] a holení. [Spravoval jsem kalhoty a untertriko.]

30. listopadu 1941

V odpoledních hodinách přišli ke mně šéfredaktoři protektorátního tisku. Hned ve dveřích říkali, že nechtějí chlebičky. [Hráli jsme kanastu o fanty.] Venoušek Crhů z Národní politiky [byl nahý po deseti kolech], pak vyprávěl, jak se nedávno po chlebičkách u Eliáše [zesrali]. Tolik jsme se zasmáli té historce [i jeho nahotě, nakonec jsem rozdával morfium ve velkém]. Nějak jsme to zamluvili, proto až k ránu [při kocovině

a prostatickém čekání] jsem všem říkal, že je třetí výročí mé volby prezidentem. [To byl nejčernější den mého života. Rozmazalť to pak ten ňouma po celé Praze. (...)]

3. prosince 1941

Už dopoledne mne odvezli do b. Mamá a ostatní šli na káfé. [Slečna lehla si na kanape, já na ni. Třikrát jsme byli vytrženi; až přišli, pak bylo po všom.] Brzo odvezli mne potom domu. (...) Později jsem četl na hřbitově ruský nápis na náhrobku Heleny Tělepněvny. Na hrobě Rubeše a jeho manželky, rozené Vrbovy, jest génius, jehož ruce a nohy výborné, tělo a hlava velmi špatně pracované jsou. [Jako já? Jsem to já? (...)]

24. prosince 1941

Vánoční svátky. Dostal jsem opět kostým, do kterého lze schovat ruce. Holící čepelky. [Mé oranžové chlupy už zase raší. Je v dnešní době těžké žít.] Zpívám koledy z otevřeného okna Hradu. Když použiji arijský pozdrav, [cítím mírnou erekci, jak se mi natahuje kůže. Je to normální?] (...) Večer jsem četl Poea, opět Vraždy v ulici Morgue. Dojemné. A noviny.

leden 1942

Hned časně ráno [erekce; trochu jsem jí pomáhal pozdravem]. (...) Chvalkovský si píše s Lammersem o propuštění internovaných studentů. Akce na opatrování věcí pro zimní frontu vypadá jako uspokojivá. (...) [Chlupy opět rostou.] (...) Je pozměněna činnost kanceláře, ale Kliment a Popelka zůstávají. (...) [Uvečer chodím pozadu.]

15. ledna 1942

(...) V západní části Českomoravské vysočiny hledají četníci triapadesátiletou Marii Šťastnou z Vilémova, která je už od 22. pro-

since nezvěstná. To píšou dneska v novinách. [Musíme si dávat pozor!]

19. ledna 1942

Nová vláda jmenována, Krejčí v čele. Pak jsme chodili po mostě. (...) Doma jsem [se svlíkal ze šatů; oblékl jsem si sukně a díval se na sebe popředu, po straně i pozadu a tak dále. Seděl jsem nahou prdelí na stole.] (...)

28. ledna 1942

Psal mi Růžová pusinka. [Šlo to přes spojku. Německá otázka stále otevřena. Ptá se taky na protégé. Nevím.] (...) Opět to na mne přišlo. Odvezli mne včas do b. [Naštěstí jsem neměl zbraně. Dováděli jsme na dvoře, pical jsem ji dvakrát po sobě. Podruhé na stolicích u okna.] (...) Mám problémy s mytím, [zase jsem roztrhal dvoje šaty]. Čím to asi je, že člověk, který svět zná a s ním je nespokojen, o člověku, kterého miluje a o kterém pochybuje, vždy to nejhorší se domejšlí? (...) Tyto dny mám velmi divoké strašlivé sny, i dnes se takového bojím. [Morfium] a holení.

7. února 1942

Lidové noviny: „Za jedinou noc vyloupili dosud neznámí zloději v údolí Hlubokém u obce Korno na Berounsku tři samoty, z nichž ukradli ložní prádlo, peřiny, kuchyňské náčiní a různé jiné věci v ceně několika tisíc korun. Petra Soukupová, sedmnáctiletá dcera hajného, jež zloděje nejspíše vyrušila, byla nalezena na místě mrtva se střelnou ranou v krajině srdeční.“ [Musíme si dávat větší pozor!] (...) Večer arijský pozdrav.

8. února 1942

K deváté hodině byl jsem u Moravce a chodili jsme po rynku. (...) U Franků se producoval p. Frank na fortepianu; a já jsem

poprvé mluvil s Lizi. Domů jsem šel s Klimentem a Popelkou; Kliment okazoval papír na mapy. Pak jsme potkali lidi [z ÚVODU] u dominikánů, zlobil jsem je, že již všechno vím. (...) [Morfium] a holení. (...)

13. února 1942

Umřel dr. Todt. Stříleli jsme venku, vyjeli jsme do Třebechovic. Zasáhl jsem větev a jednomu nádeníkovi zlomila nohu. [Morfium. Už zase morfium] a holení. (...) Odpoledne jsme byli s Klimentem v Nereutrovské zahradě a leželi jsme [za holkami]. Po západu slunce byli jsme na kopci. Temnorudou oblohou valily se husté dýmy nad Prahou. Pak jsem byl dole.

21. února 1942

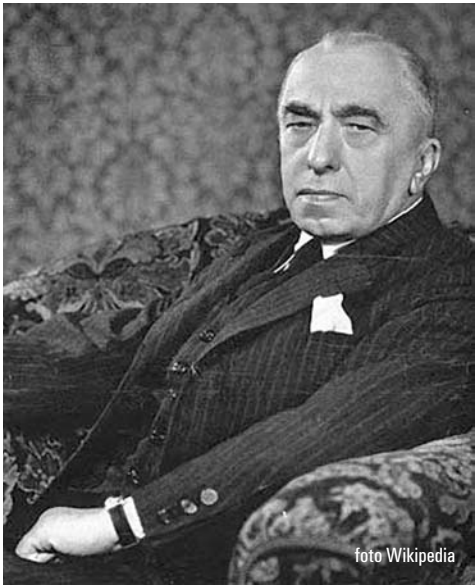
Ráno byl u mne Moravec černě oblečený, [vypadal jako kulečnicková koule. Sahal jsem mu na lebku. Chtěl jsem, aby mi dal morfium; on, že to nemůže být; už by to byl skoro udělal; potom povídal, abych přišel zítra, že půjde se mnou hned dozadu. Že mi všechno udělá. (...)] Pak jsme spolu chodili po ulici, vyhrožoval pelikánem. (...)

25. února 1942

Z Hartigovské zahrady [bezdrátový] hovor s Růžovou pusinkou. [Co se to s ním děje? Nechápu, proč pořádě mluví o Německu. Taky něco vysvětloval stran aeroplanu, leč spojení přerušeno.] (...) Pohádali jsme se s Moravcem. Pak jsem byl dole v b.; [tam jsem ji strašil, představoval jsem jí všechno; plakala náramně a jen: „lieber Emil“; sotva mluvila. Byla volna ano říci], než já jsem se pak přiznal, že jsem žertoval. (...) Tupé čepelky. Brehm: „Nutno se však vážně a vědecky opicemi zabývat, každý druh posuzovati podle jemu vlastního ideálu krásy.“ (...)

MOBILEM FOTOGRAFOVALA LAM PANTY

Kdo to byl? Co o něm víme?

2. března 1942
[Znepokojivé zprávy od Růžové pusinky. Zase Německo a aeroplan. Co tím sleduje?] Potom jsem šel do b. Když po večeri všichni mimo mne a Lizi odešli, byli jsme u kamen. [Já se odkryl pozadu, oholila mi záda a koukal jsem se na ni. Říká mi: Máte mordyjánskou prdel. Pical jsem ji pozadu. Mluvili jsme o tom, wie tief ich hinein je kommen bin. Jak jinak. A ptal jsem se jí, bude-li křičet, ona povídala, že neví, bude-li to bolet. Že to má být vždy tak jako dnes.] (...) Mám chuť na kilo banánů. (...)

FRANCOUZSKÉ OKNO

O FRANCOUZSKÉM KULTURNÍM ŽIVOTĚ REFERUJE LADISLAVA CHATEAU

Vánoční stromek

V necelých deseti letech se stal svrchovaným člověkem, získal skutečnou, pravou důstojnost, a to je základní kvalita, kterou člověku nemůže dát ani rod, ani peníze, ani moc, kterou mu nemůže dát nic, nic na světě, neprošel-li utrpením a bolestí.

(Michel Bataille: *Vánoční stromek*)

Dnes, na adventní neděli, kdy píší poslední letošní příspěvek, nebudu referovat o knižních novinkách, jak to dělávám v průběhu roku. Naopak. Chtěla bych v tomto čase veselí i zamyšlení připomenout spisovatele Michela Batailla a zejména jeho *Vánoční stromek*, komorní příběh plný napětí, něhy a tragiky. Poprvé u nás vyšel v roce 1976 a naposledy o čtyři roky později, nyní se jen obtížně shání po antikvariátech. Jeho autor ani překladatelka Hana Posseltová mezi námi už bohužel nejsou. Michel Bataille (1926–2008) bývá často ve stínu svého slavnějšího jmenovce Georgese Batailla. Škoda. Jde o významného romanopisce, jenž vnesl do svých děl velké citové zaujetí, smysl pro psychologické detaily i trpké reflexe. Povoláním architekt, absolvent pařížské l'École des Beaux-Arts, dokázal dokonale sladit svoji práci s literární tvorbou. Už svým prvním románem *Patrick* na sebe upozornil jak čtenářskou, tak odbornou veřejnost; román mu v roce 1947 přinesl Prix Stendhal, mezi porotci tehdy zasedli Jean Cocteau, Julien Green a Jean Schlumberger. Skoro o dvacet let později mu za román *Une Pyramide sur la mer* (Pyramida na moři) byla udělena jiná cena, tentokrát Prix des Deux-Magots, pojmenovaná podle slavné kavárny na Saint-Germain-des-Prés. Ve svých dílech se často zabývá lidskými tragédiemi, osamělostí a odcizením. Kdo si však v mládí přečetl jeho *Vánoční stromek*, ten si příběh deseti-letého nevyléčitelně nemocného chlapce zapamatoval po celý život. Kniha vyšla ve Francii v roce 1967 a Bataille byl za ni nominován na Goncourta, cena mu unikla jen o vlásek. K napsání románu ho inspiro-

7. března 1942
[Anfeuchtival jsem štráfky, počítal jsem a rovnal jsem škatulky; a od 3 1/2 až do 5 1/4 udělali jsme 500 škatulek.] Vzadu jsem se nechal holit. Jedl jsem zajíce a pak jsem šel nahoru na Dobytčí trh. [...] Cítím zase tu nebezpečnou touhu. Chtěl bych zase střílet.]

13. března 1942
Ráno jsme se sešli s p. Frankem; tam jsme se něco neshodli stran Národního souručenství; on o tom soudí něco, [já mu nerozumím]. (...)

18. března 1942
V Ostruhové ulici jsme viděli Heydricha a všechny ostatní vozy. Když jsme byli na Hradě, právě jel přes most; na gloriету stojícím za domem Lobkovickým, který celý byl lampami posetý, zapálili bengálský oheň, taktéž na pyramidě na Barvířském ostrově. Z mostu bylo vidět k Valdštejnskému domu, celý palác ze samých světél. Radní věže byly nahoře osvětlené všelikými barvami! Clam, pak Mansfeldů dům byly slavně osvětleny. Po horách byly ohně. Když jsme přišli na náměstí, právě přejížděl z Celetné ulice do Železné; rozsvítili bengálské ohně; všechna světla vyhlížela v tom tak mdlá a rudá; na lešení před radnicí ani čtvrtý díl lamp nehořel. Nad tím byly červené, žluté, zelené a jiné plameny. Na Ovocném trhu koupil jsem švestky a šli jsme domu.

vala skutečná událost, která se stala v lednu 1966: V jihošpanělském Palomarez došlo ke srážce bombardéru s tankovacím letadlem K 635; následně se zjistilo, že celá oblast je radioaktivně zamořena. *Vánoční stromek* je román plný poezie i smutku. Především je ale úvahou o rodičovské lásce, o vztahu otce a syna.

„Akutní leukémie,“ řekl specialista, který Pascala prohlédl.
„Takže jde o měsíce?“
„Tak o tři měsíce.“
„Do Vánoc?“
„S největší pravděpodobností.“
(...)
„Tři měsíce – to je dlouhá doba! Mohlo se stát, že byste měl pouze jeden den! Buďte si ustavičně vědomi toho štěstí a dokažte ho užít. Dělejte, co se vám líbí. Bavte se. Buďte šťastni.“

Osobitým vkladem Michela Batailla je právě napětí, kdy se život ocitá pouze v krátkých úsecích přítomnosti. Otec, v roli vypravěče, se rozhodne, že udělá vše, aby syna zachránil, aby naplnil čas, který mu ještě zbývá. Uchýlí se s ním na rodinnou usedlost nedaleko Clermont-Ferrandu, na zámek Hérode, jenž svým názvem připomíná, jistě ne náhodou, krále Hérode, biblického vraha dětí mužského pohlaví. Obrazy fantazie a snového světa se prolínají s realitou.

Upchneme jako dva štvaní vlci. Ty a já, do šerého ticha. Ve dne se budeme skrývat! (...) *Mezi sebe a psy položíme nesmírné vzdálenosti, nepřekročitelné překážky. (...)* *A konečně budeme v bezpečí. Zavření ve věžích Hérodu, my sami, ty a já! (...)* *A stejně jako vlk nikdy neprozradí svému nepříteli hlubiny své skrýše, neřeknu ani já nic.*

Postupně se atmosféra mění, je klidnější. Otec a syn žijí v jakémsi úzkostném očekávání. Autor mistrně interpretuje jednotlivé počiny, gesta související s lidskou psychikou; snahu působit normálně; myšlenka za myšlenkou a pocit za pocitem. Oba se usilovně snaží o neusilování... Otec odmítá myslet na to, co je čeká, nechce uvažovat o vyřčeném ortelu. Román pak silně graduje

19. března 1942
Pohádali jsme se s Moravcem. [Křičel, abych přestal. „Es tut weh. Jesuskotte.“ Když jsem se ptal proč, odpověděl: „Weil du tiefer je kommen bist als sonst.“] Potom jsem hrál v karty s p. Popelkou až přes deset hodin. (...) Četl jsem zase Poea. A Brehmův život zvířat. (...)

20. dubna 1942
Prosil mě, [ich soll es nicht so tief machen, wie am Montag. Marně. To má za toho mandarina!] Šel jsem potom [srát]. (...) Růžová pusinka [bezdrátově znovu o Němcích. Kdo je protégé? Nerozumím.] (...) Noviny píšou něco o narozeninách. (...)

1. května 1942
Rušíme Národní souručenství. (...) Odpoledne jsem byl dole, ležel jsem za kamny [a nechal si holit tělo. Mnoho oranžových chlupů, už zase. Jsem netvor. Jsem způli orangutan.] Kudrna mě stříhal. [Vi to jen pár lidí. Zbytek už nežije. Kudrna mě chtěl dělat žárlivého; hovoď! Byl hloupý.] Pepi byl v pokoji; když odešel, [zkusil jsem několikrát Kudrnu fikat, až posléz na kanape, jednu nohu měl na stoličce, druhou na nůši, jsem ho fikal].

6. května 1942
Holení. [Hrál jsem si s její nohou, co mi po ní zbyla, sundal z ní punčochu. Ach, Lizi.]. Potom [onanie]. (...) Zdola jsem šel zrovna domu. Škoda že nemám zcela svůj hlas. (...)

v okamžiku, kdy už nelze nic předstírat, kdy se chlapec náhodně dozví pravdu.

„Já nechci, aby to věděl.“
„Ale já už to vím,“ říká Pascal a vstupuje do knihovny. (...)
Nechci, aby se zdálo, že ho příliš pozorují toho krutého rána bez milosrdné lži, kdy jsme si navzájem přiznali tu strohou pravdu. Jemu je teď jasné, že vím, že zemře, a já vím, že to věděl hned od začátku. Jíme mlčky a najednou, když mám šálek s mlékem už skoro u úst, Pascal se na mě zadívá, něžně se usměje a řekne:
„Neboj se, táto, to nic!“ Odložím šálek. „Umírám strachy, ale to nevadí. Já to vydržím, Pascale!“ „Já taky, táto!“

Blíží se Vánoce. Pascal odjakživa snil o přátelství s vlky, o jejich blízkosti. Otec chce splnit každé jeho přání. Nikoliv z rozmaru, veden hlubokou empatií chce zpříjemnit jeho poslední dny života. A tak se odhodlá k neuvěřitelnému činu: Z Jardin des Plan-tes, pařížské zoologické zahrady, ukradne párek vlků, Adama a Evu.

„Všechno prošlo hladce?“ ptal se mě Pascal, když spolu ráno sedíme u snídaně.
„O čem mluvíš?“
„Přece o vlčích.“
„Jsou v pořádku?“
„Ano. Jsou. Vlčice bude mít mladé.“
„To je senzací! Jsou v psinci?“
„Ano. Přesně, jak sis to představoval. Nechceš se tam podívat?“
„Teď když už jsou tady, je na to dost času.“

To, o čem Pascal snil celá léta, je teď skutečnost. V předvečer Štědrého dne je stromček ozdoben, dárky připraveny. Venku sněží a krajina navozuje předvánoční náladu. Oba jsou šťastni. Otec zajede do města, aby odtud zatelefonoval své blízké přítelkyni. Zdá se, že nic tragického se nemůže přihodit. Atmosféra se však zvolna mění.

„Když se člověk přestane bát, stane se to, čeho se bylo obávat.“ Je to stále tatáž stará historie. Toho rána, onoho 24. prosince, se vzbudím a jsem šťasten. Toho dne je to dovoleno, ne? Měl jsem však vědět, že v mém případě je to trestuhodná chyba. (...) Pascal říká, že když

27. května 1942
Slunný den. Seděl jsem od rána [na stromě] na rohu Kirchmayerovy třídy s ulicí V Holešovičkách. [Mohl jsem být bez šatů. V koruně stromu je to tak přirozené.] Z tramvajové zastávky mne nikdo neviděl. [Růžová pusinka by měl radost. Protégé!] Tleskal jsem vzrušeně [na stromě]. Chtěl jsem také [střílet, ale ten chlap to zpackal a jiný hodil bombu]. Několikrát jsem [to zadržel; až jsem ztropil onanii. Musíme si dávat příště větší pozor.]

18. června 1942
O jedné s půlnoci probudil mne hrůzný sen. a již jsem nezabral. [Onanie.] Procházka Prahou. Všude tma a ticho. V Resselově ulici jsem se rozrušil, [zase mě to táhlo vzhůru. Vyšplhal jsem na střechu kostela. Výšky mě tolik uklidňují. Svlékl jsem se a myslel na Lizi. Kudrna už také nežije.] Nad ránem začala střelba, [ale byl jsem ukrytý až u zvonce]. Začínám chápat mimikry. [Onanie, dnes podruhé.] Střílelo se dobré dvě hodiny. [Potřetí. Počtvrté. Popáté.] (...) Večer poslech hudby z radia, ale nelíbila se. Únavný den.

září 1942
Doma jsme se pohádali ještě skrze cedulku na rathaus, předhodil jsem jim, že říkávali, že jsem je ošidil o peníze. Opět na Karlově náměstí [onanie]. (...) Večer [skoky po střeších až k domu Faustovu. Jedna domovnice na mne z pavlače volala: „Skovej to, ty prase, ty péráku!“] Dnes jsem myslel, že snad je jako Nina Janotovic.

hledal krabice s ozdobami na vánoční stromek v zásuvkách prádelníku, kam je loni uložil, našel náhodu dárky, které pro něho mám už nakoupené. Omlouvá se. Říkám mu, že se nemá zač omlouvat a že už je může dát pod stromček, když mi slíbí, že nerozváže zlaté provázky do druhého dne ráno. Chlapec souhlasí. Dá mi pusku a říká, že jeho dárek pro mne bude v obálce pod stromčkem. Ale nesmím ji rozlepit. Také já to slíbím.“

Tady román vrcholí. Děj spěje k neštěstí. Vše se točí kolem dítěte, vše směřuje k tomu jedinému bodu. K zoufalství.

Vjíždím do dvora a zajiždím do garáže, aniž zpozoruji něco abnormálního. Nic mě nevarovalo. Přisahám. Jsem stále šťasten, prozpěvují si, myslím na Victoire. V tu chvíli zazní divoké, zoufalé výtí vlka. Nikdy jsem neslyšel výt vlky, protože v zoo, cestou, na Hérodu, v psinci, ve sklepe, vždycky byli potichu (...). Ale proč ti vlci vyjí? Strčím do dveří věže. Nevidím nikoho. Také už nic neslyším. Hned si všimnu, že balíčky s dárky pro chlapce jsou rozbalené. Vagóny elektrického vláčku a rytířské brnění leží uprostřed rozvázaných provázků a rozházených papírů, těch veselých vánočních papírů (...). Stěží potlačím gesto nevole: Vždyť mi to Pascal slíbil! V té chvíli začne vlk výt znovu a ten zvuk je nyní tak silný (...). Letím otevřít dveře. Zvuk okamžitě ztichne. V temnotě vidím planoucí zornice všech vlků, Adama, Evy a jejich čtyř mláďat stojících do kruhu kolem něčeho na zemi. Jako šílenec se vrhám na Pascalovo tělo: je mrtev. Víím to hned. (...) Pascal byl sám, – sám – když poznal, že přišla ta chvíle, ta vrcholná chvíle spojení s bohy. Spěchal. Měl dalekou cestu před sebou a už byla zima. Den před Štědrým večerem se krátil. Cesta se nedala odkládat. A protože jsem dlouho nešel, zavola si své vlky, své poslední druhy! Své vlky! A vlci ve své vrcholné a pradávnné moudrosti dokonale pochopili, co se děje, obklopili ho a byli u něho v jeho posledních chvílích místo mne! Byl jsem nedbalý! Já jsem tam nebyl! (...) Můj pohled padne na obálku, kterou Pascal položil pod stromček, pro mne! (...) Rozevřu papír. Poloslepý pláčem vidím, že na něm jsou napsaná dvě slova. Otrů si oči hrbetem ruky a přečtu jeho poselství napsané velkými písmeny: MNOHO ŠTĚSTÍ.
Vánoční stromek září všemi světly. Vlci na něj tiše hledí.

podivná pravda o smuténce

OPRAVDU ZNÁME DÍLO JANA SKÁCELA?

Božena Správcová

Má-li poezie zachycovat „skutečnost nejskutečnější“, zdá se, že v případě básně *Jiná smuténka* zůstal Jan Skácel (při vši účtě k němu) svému nejvyššímu poslání i nám čtenářům cosi dlužen – přinejmenším určité vysvětlení. Než však spustíme stavidla úvah a otázek, porovnejme bedlivě Skácelovu báseň s následujícím textem, tj. s výpisky z internetové encyklopedie Wikipedia (<http://cs.wikipedia.org>).

Jan Skácel
Jiná smuténka

V noci jsem uslyšel smuténku.
Přišla a **prostředním prstem**
ťukala na suďy,
jestli je víno doma.

Všechno chce o nás teď vědět
smuténka za nás smutná.
Klepala na suďy.
Potmě je tolikrát líto.

Smuténka, 1965

Wikipedia
Ksukol ocasatý

Je to líný samotářský tvor, který projeví hbitost pouze tehdy, **když prchá před světlem**. (...) Žije v hustých bambusových lesích a ozývá se silným chrochtáním. Šplhá obratně po stromech, přičemž umí lézt i hlavou dolů, ale dokáže se pohybovat i po zemi. Pomalu se pohybuje po větvích a poslouchá, zda larvy nehlodají dřevo. **Poklepává prsty** na kůru stromů jako datel a **mimořádně citlivým sluchem naslouchá** pohybu hmyzu.

Dlátovitými řezáky (nemají ukončený růst a sklovinou mají potaženou pouze přední část) poté vykouše otvor a dlouhým prstem larvu vytáhne. Ksukol tak ekologicky nahradil datlovité ptáky, kteří na Madagaskaru chybějí. Dvojitě klouby na posledním článku prstu jen napomáhají obratnosti a šikovnosti této zvláštní „pinzety“. Tento šikovný prst využije i při vyta-

hování sladké dužiny z kokosového ořechu či bambusových stébel. Pokud najde ptačí vejce, opatrně mu ukousne špičku. Do otvoru poté namáčí **nejdelší prostřední prst** – rychlým kmitáním a olizováním vyprázdni obsah.

Mezi domorodci je rozšířena **pověra, že pokud na někoho ukáže svým dlouhým hubeným prostředníčkem, tak dotyčný zemře. To je důvodem, proč ho nemilosrdně zabijí, kdykoliv se objeví v blízkosti vesnice. Má nálepku „nositel špatných zpráv“ a „hněv předků“**.

(zvýraznění B. S.)

Kolem identifikace smuténky jako ksukola ocasatého se myslím není třeba více rozepisovat, už jen z těchto dvou časově i žánrově na sobě zcela nezávislých textů vystupuje tak zřetelně, že zřetelněji snad už ani nemůže. (Nechápu, proč si toho dávno nevšiml někdo přede mnou.) Účelem mého skromného článku však není pochlubit se, chtěla jsem spíše upozornit laickou i odbornou veřejnost na řadu nejasností a otázek, které z tohoto prapodivného objevu plynou, a snad i inspirovat odborníky k hledání odpovědí na ně.

První skupina otázek vychází z předpokladu, že se Jan Skácel s madagaskarským nositelem špatných zpráv za svého života v Brně setkal, ať už osobně, či v nějakém obrázkovém časopise – a toto setkání na něj zapůsobilo tak mocně, že pod jeho vlivem napsal báseň. Většina otázek této skupiny pak plyne z rozporu mezi reálným ksukolem a jeho obrazem, podaným v *Jiné smuténce*.

Mohly by být formulovány třeba takto: Proč básník svůj niterný vztah ke ksukolovi ocasatému tak úzkostlivě skrýval? Proč zvolil jako krycí jméno právě *smuténka jiná*? Jaký měl Jan Skácel zájem na Madagaskaru? Je na Madagaskaru víno? A pokud ano, skládá se tam v sudech? Bylo tomu tak i v době vzniku básně? Jaký má skutečná smuténka (tj. ksukol ocasatý) vztah k alkoholu, který jak známo, vzniká právě kvašením ve *Wikipedii* zmiňované *sladké dužiny* či šťávy? Proč některé méně apartní ksukolovy projevy, jako např. *lenost* a *silné chrochtání*, Skácel ve své básni zcela opomněl? Šlo o opomenutí záměrné? Proč básník více nevyužil bohatého poetického potenciálu ksukolova – např. *prchání před světlem*, *umění lézt i hlavou dolů*, případně *naslouchání pohybu hmyzu mimořádně citlivým sluchem*? A vůbec, proč o nás *chce* Skácelova smuténka *všechno vědět*? My starší možná tušíme. Ale proč je pak *za nás smutná*? Maskovací manévr? Ústupek? Byla básníková banalizace a posunutí ksukolovské symboliky (srovnej např. burčující syrovost faktu, že ksukol je *nemilosrdně zabíjen* jako „*hněv předků*“ a „*nositel špatných zpráv*“, se Skácelovým uhlazujícím a vágním sladkobolem *potmě je tolikrát líto*) výsledkem autocenzury v totalitním Československu, anebo šlo o šifru, spočívající v napětí mezi vynechanými skutečnostmi o ksukolovi a do očí bijícím sentimentálním zploštěním? Vyjadřoval tak básník po svém nesouhlas s vládnoucím režimem? Jak ovšem ve světle této skutečnosti číst ostatní Skácelovo dílo? Bylo vůbec pochopeno správně?!

V případě, že Jan Skácel o existenci ksukola neměl tušení, vyvstávají otázky snad ještě tíživější a tým, který se jimi bude dříve či později zabývat, si už nevystačí pouze se složením literární historik–zoolog–politolog–kulturolog–etolog–ekolog, popř. klima-

foto Wikipedia

tolog: Pokud tedy básník živočicha neznal, jaké přináší poselství takováto synchronicita? Čeho je metaforou? Jedná se skutečně o synchronicitu, anebo o paranormální jev? Náhodu? Úradek Boží? Jak takové sdělení interpretovat a komu je vlastně určeno? Jaká je pravděpodobnost tak komplikované a několikanásobné náhody? K tomu by měli říci své také matematik, psycholog, teolog a filozof.

Z naznačeného vyplývá, že současná věda si bude muset na ksukola, prchajícího do tmy, v souvislosti s literárním odkazem Jana Skácela ještě posvítit. Jistě, finanční situace vědeckých pracovišť není růžová, přesto – domníváme se – česká věda stále ještě disponuje řadou odborníků schopných tuto záhadu řešit. Je více než pravděpodobné, že výsledky tohoto výzkumu přinesou široké spektrum nových poznatků, aplikovatelných v praxi. Navíc je to dobrá příležitost, jak Evropě názorně ukázat, že humanitní obory a zejména literatura (poezie!) malých národů není zdaleka tak neužitečná, jak se dnes zjednodušeně tvrdí.

MOBILEM FOTOGRAFOVALA LAM PANTY

INZERCE

17. 12. 2010 – 20.00 h. **OBEČNÍ DŮM – Smetanova síň**
HOUSE – Smetana Hall
Oheň v hudbě, BEETHOVEN ORCHESTRA PRAHA
Václav NÁVRAT – housle/violin
G. F. Händel, J. Haydn, L. van Beethoven, W. A. Mozart

18. 12. 2010 – 20.00 h. **OBEČNÍ DŮM – Grégrův sál**
TALLIN STRING TRIO (Estonia) – smyčcové trio
ANTIQUARIUS QUARTET PRAGA – smyčcové kvarteto
L. van Beethoven, W. A. Mozart, A. Dvořák, M. Kerem, F. M. Bartholdy

19. 12. 2010 – 20.00 h. **OBEČNÍ DŮM – Smetanova síň**
JIHOČESKÁ KOMORNÍ FILHARMONIE
Dirigent a sólista Jan TALICH – housle
L. van Beethoven, G. Rossini, P. de Sarasate, W. A. Mozart

20. 12. 2010 – 19.00 h. **Clam-Gallasův palác**
Vánoční koncert HAAS CHAMBER ORCHESTRA PRAGUE
Ivan ŽENATÝ – housle, **Petra Vilánková** – housle **Jan Souček** – hoboj
J. S. BACH

25. 12. 2010 – 18.00 **RUDOLFINUM – Dvořákova síň**
Koncert duchovní hudby
J. S. BACH: VÁNOČNÍ ORATORIUM, BWV 248
MUSICA FLOREA & sólisté
Kühnův smíšený sbor Dirigent: **Marek ŠTRYNCL**

27. 12. 2010 – 20.00 h. **OBEČNÍ DŮM – Smetanova síň**
Vánoční koncert
BAROCCO SEMPRE GIOVANE – komorní orchestr
Michaela KAPUSTOVÁ – soprano, **Bledar ZAJMI** – violoncello
A. Vivaldi, J. S. Bach, A. Corelli, G. F. Händel

2. 1. 2011 – 20.00 h. **OBEČNÍ DŮM – Vinárna, Od klasiky k jazzu**
ČESKÉ SAXOFONOVÉ KVARTETO / CZECH SAX QUARTET
A. Dvořák, G. Rossini, G. Gershwin, A. C. Jobim, J. Ježek, I. Albeniz

3. 1. 2011 – 20.00 h. **OBEČNÍ DŮM – Smetanova síň**
Ruské hudební klenoty II.
KARLOVARSKÝ SYMFONICKÝ ORCHESTR
Václav HUDEČEK – housle
Dirigent/conductor: Petr VRONSKÝ
P. I. Tchaikovsky: Koncert D dur, Symfonie č. 5 Patetická
M. P. Mussorgsky: Noc na Lysé Hoře

5. 1. 2011 – 20.00 h. **Dům u Kamenného Zvonu**
Houslový recitál
Tereza PŘÍVRATSKÁ – housle
Markéta JANÁČKOVÁ – klavír
B. Martinů, L. Janáček, J. Suk, S. Bodorová, G. Klein, P. Kolman, E. Bloch

6. 1. 2011 – 19.00 **Clam-Gallasův palác**
FACETUM MUSICUM – Hudební žert
Latinská karnevalová opera v originálních kostýmech
ENSEMBLE DAMIAN a sólisté
Hudební nastudování: Marek Čermák
Režie: Tomáš Hanzlík

pánové, mám pro vás bombu

APOLLINAIROVSKÁ VZPOMÍNKA NA JOSEFA HIRŠALA

Touto vzpomínkou se vracím v čase zpátky přesně o 47 let. Tehdy – v roce 1963 – jsem bydlel v podkrovní mansardě v jednom domě v Dlouhé třídě, shodou okolností v témže domě, kde v té době bydlel i Milan Nápravník. A protože jsme měli celou řadu společných přátel, bylo zvykem, že přišel-li k němu někdo z nich na návštěvu, Milan zvedl telefon, zavolal mi a já s lahví nebo bez ní seběhl do prvního patra.

Obraz Henriho Rousseaua z roku 1909 zachycuje básníka Apollinaira a jeho Múzu – že by Elišku?

Tak také jednoho podzimního večera zazvonil telefon a ozval se Milan: „Přiď hned dolů, je tady Joska Hiršal a něco zajímavýho pro nás prý má.“ Když jsem dorazil a usadil se, Josef Hiršal spustil: „Pánové, mám pro vás bombu! A vlastně hned tři.“ Vychutnal si naši zvědavost a pokračoval: „Tak: – přišlo se na to, že Eliška Krásnohorská měla něco s Apollinaiem, Marie Majerová se Célinem a Nataša Gollová s Tristanem Tzarou. No uznejte, na tak malou zemi to není špatný!“ Dnes už si nevzpomínám, jestli to tehdy Josef Hiršal dal nějak upřesnil nebo rozvíjel, myslím, že spíše sliboval, že se o tom dozví víc a vše nám pak vypoví. Matně se mi vybavuje, že jsme pak celý večer ještě hráli hru „kdo by dal tak asi mohl s kým...“ a rozsypávali se smíchy nad nejneuvěřitelnějšími imaginárními páry.

Úplně jsem pak na to zapomněl. Až jsem před časem shlédl jakýsi dokument o Nataše Gollové, kde – k mému velkému a upřímnému překvapení – nechyběla pasáž o jejím milostném vztahu se slavným dadaistou, včetně zmínky o tom, jak byla Tzarou unesena kamsi do Pyrenejí. Samozřejmě že jsem si při tom překvapení vzpomněl hned na Hiršala a jeho troji bombu. Jak bych si hned nepoložil v duchu otázku: nu dobrá, tohle

se mu povedlo, ale jak je to tedy se Célinem a s Apollinaiem? Neuplynula zas až tak dlouhá doba a Anna Kareninová uveřejnila v *Revolver Revui* rozsáhlé pásmo *Céline v Čechách*. Samozřejmě jsem se na věc vrhl, teď už s velkým vzrušením a se zvědavostí, zdalipak se něco dozvím o Célinovi a Marii Majerové. A vida: dozvěděl jsem se, jak se jistě i mnozí jiní dozvěděli, ale lze se asi shodnout, že jsou to fakta a dokumenty povahy poněkud hádankovité, a to nejen pro nás, ale jak se zdá, bylo tomu tak i pro naši spisovatelskou dvojici. „Z jejich setkání“, píše Anna Kareninová, „se dochovalo poetické věnování ve výtisku Cesty do hlubin noci.“ A to věnování v českém překladu zní: „Marii Majerové, které vděčím za sklenici vody a mnoho němých otázek, jež zůstaly bez odpovědi. Upřímně LF Céline.“ Z recenze Marie Majerové na věnovanou knihu, psané ve formě dopisu, se pak ještě dozvíme dvě podrobnosti, například že „na ten oběd, kde jsme se seznámili, jsem nepřišla kvůli vám“, nebo že „...jsem se s vámi přela dva dny o základní vlastnosti lidské“. Inu, znamená to – celé dva dny spolu? Jistě není divu, že jsem po této četbě – s mnoha otázkami v hlavě – začal přemýšlet, jak bych se něčeho dopátral ve věci oné třetí Hiršalovy

bomby. Měl jsem dvakrát za sebou přechtený *Let let* a věděl jsem, že tam je zmínka o večeru ve spolku Minerva a také ironická věta „Možná, že tam bude i Eliška Krásnohorská“, ale toť vše. Byl jsem si jistý, že o vztahu Apollinaire–Krásnohorská tam není ani zmínka. Dvakrát jsem si znovu přečetl *Pražského chodce* a jiné Apollinairovy texty (včetně knih, o kterých se ve školách neučí) a četl jsem pečlivě mezi řádky. Nic.

Dostal jsem však nakonec nápad. V té době, kdy Josef Hiršal se svými třemi bombami přišel, nastupoval přece čerstvě do redakce *Knižní kultury*. A neuveřejnil on tam tenkrát cosi na téma oněch tří dvojic? Tak jsem začal s velice skeptickými pocity pátrat v revui, kterou jsem neměl od 60. let v ruce, a nacházel jsem samozřejmě spoustu zajímavých věcí. A udělal jsem dobře. Protože hledanou bombu jsem nakonec našel. Ve 2. čísle, ročník 1964, na stránce 47 byl uveřejněn článek *Guillaume Apollinaire a Eliška Krásnohorská* od Vladimíra Diviše. Je to článek tak trochu poetický, možná spíš příliš poetický pro čtenáře, kterého zajímají fakta. Nejzákladnější z těch fakt jsou ovšem známa i bez Divišova článku, nicméně zopakujeme si je. Apollinaire přijel do Prahy vlakem od Podmokel začátkem března roku 1902, na což lze soudit z věty „Paříž oslavovala několik dní před tím sté výročí Victora Huga“ (ze stránek *Pražského chodce*) a z data Hugových narozenin 26. února. Apollinairovi bylo tehdy necelých 22 let, Eliška Krásnohorská něco přes 54. Jejich možnému setkání je v článku věnováno pouhých pár řádků a informace nepocházejí ani od Elišky Krásnohorské, ani přímo od Apollinaira, nýbrž zprostředkované od Luise Faure-Favierové, která se kolem roku 1912 ujala úkolu zapisovat Apollinairovy vzpomínky podle jeho četných vyprávění. A v těchto zápiscích se objevuje zmínka o básníkově návštěvě Prahy v době 100. výročí Hugova narození včetně této věty: „Poznal tam velkou českou básničku Elisku Krasnowrskou, která oslavila Victora Huga četnými básněmi.“ Že si de Kostrowitzky jméno české spisovatelky trochu popošíl nijak nepřekvapí, a jistě mu to odpustíme, záhadnější je, proč si právě toto jméno zapaatoval a snad i zapsal. „Je možné“, píše Vladimír Diviš, „že se s ním setkal při prohlídce knihkupeckých výkladů a že tam viděl některé z jejich překladů Victora Huga, možná, že tam viděl vystavenou i její fotografii. Je dokonce možné, že se s ní souhrou neznámých okolností během těch dvou dnů setkal?“

Podle Vladimíra Diviše tím ovšem není případ uzavřen. Luise Faure-Favierová se ve svých vzpomínkových zápiscích už po Apollinairově smrti k Elisce Krasnowrské vrací. Po první světové válce navštívila Prahu, věnovala knihovně společnosti „Amis de France“ některé Apollinairovy knihy a setkala se tak s knihovníkem společnosti panem Feschelem. A píše: „Tento knihovník mě také představil Elisce Krasnowrské, nejstarší básničce na světě a velké české vlastence. Její sláva v Čechách je přinejmenším taková, jaké se na sklonku života dožil Victor Hugo.“ Dále pak o návštěvě u Krásnohorské píše: „A tam uprostřed knih v nádherných vazbách jsem uviděla Kaciře a spol., Zavražděného básníka, Alkoholy a Kaligramy. Tato přítelkyně Lamartina a Victora Huga obdivovala Guillaumea Apollinaira.“

Co k tomu dodat? Snad jen to, že Krásnohorská bydlela v Černé ulici č. 15, tedy skoro naproti domu, kde bydlel v č. 14 jiný Apollinairův obdivovatel, Karel Teige. A tak se nabízejí další otázky a podněty k dalším pátráním: Potkávali se spolu? Půjčovali si knížky? Povíдали si o něm? A co si o něm asi povíдали?

Dopátrám-li se něčeho, doufám, že pro vás budu mít další bombu.

Stanislav Dvorský

JAK SE PROLÍZAT ADVENTEM AŽ KE ŠTĚDRÉMU DNI

Občas poslouchám „na rádiu“ takové ty „vykecávací“ pořady, kde sice slovo má ještě jakous takous váhu, neboť se jedná o rádio veřejnoprávní, leč „vykecávác“ se nehrne (nebo nesmí hrnout) do žádného vyjádření, jež by zakládalo, nedejbože, nějaký konflikt. Chce se od něj cosi jako moudrý nadhled a schopnost okomentovat prakticky cokoli. Mezi pořady tohoto typu patří i pravidelná ranní rubrika Jak to vidí, vysílaná na stanici Český rozhlas 2 – Praha a opakující se v jakýchsi volných měsíčních cyklech. A protože měsíc je dlouhý, vystřídají se v něm intelektuální celebrity všeho druhu – od věhlasných akademiků, chirurgů, religionistů a herců až po ty, co nás ve Tvaru zajímají nejvíce – spisovatele.

V týdnu před první adventní nedělí byl jeho hostem Ivan Kraus. Když společně s moderátorkou probrali politické a společenské aktuality, nemohli pochopitelně minout ani blížící se Vánoce. Došlo tedy na otázky týkající se spisovatelova duchovna, potažmo jeho možného vnitřního usebrání. A Ivan Kraus na sebe naprosto vážně a bezezlostně „vybalil“ něco, co mě opravdu dostalo. Každý večer prý líže tvarohového míšu a přitom hluboce rozjímá – sic! Tím jeho okomentování adventu ovšem neskončilo. Tak se přitom rozněžnil, že zabrousil až do dětství, kdy podobné lízací laskomině říkali s kamarády „ledomedomuc na kládě“. To už jsem se rozněžnila i já. Mou sluchovou pamětí začali defilovat další obvyklí hosté Jak to vidí, kteří do rozhlasového studia přicházejí víceméně také z literárního světa, přičemž zlomyslný bazilišek ve mně se zvědavě ptal, co asi po adventních večerech lížou doma oni? Co třeba takový Alexander Tomský? Na co byste ho šacovali? Já klidně na gumové medvídky. A kdyby se rozněžnil a cestoval v čase do dětství, možná by se prožvatlal až k žužu. Nebo takový Václav Cílek. Vzhledem k tomu, že se v poslední době sžil s egyptology, nebylo by zas tak překvapivé, kdyby se upnul k nějakému starověkému objektu z dob faraónů, například ke staletími zcukernatělé lví pracce, a povýšil ho na onu rozjímací pochoutku. I jej by ovšem něha a časový oblouk nepochybně dovedly k roztočilým čokoládovým kočím jazýčkům, které by při styku s jeho jazykem nostalgické lízání ještě umocnily. Anebo Ondřej Neff. Dá se při pozorování večerní hvězdné oblohy, odkud ti Martánci pořád ne a ne přiletět, lízat z parapetu okna kosmický prach? Co myslíte? A nevypadal by ten prach pod mikroskopem tak trochu jako starý známý retro mls zvaný burisony?

Nic ve zlém, pánové, každý přece máme nějakou tu intimní slabůstku a rozjímát při lízání čehokoli může mít i své kouzlo, kterému se, zvláště v době předvánoční, snadno podlehne. Přiznám se, že se to stalo i mně. Tvarohový míša Ivana Krause mi pořád nešel z hlavy, až jsem to nevydržela a vtrhla do obchodu s cukrovinkami. Normálně na sladké vůbec nejsem, ale představa, že bych měla lízat něco kyselého nebo dokonce hořkého, už byla za hranicí snesitelnosti. Chvilí jsem se přehrabovala přeplněnými regály, když tu ejhle – má rozjímací pochoutka byla na světě. Jmenovala se Kinder bueno, byla to tyčinka a do nákupního košíku mi skočila sama. Navíc, ten její název zabíjel dvě mouchy jednou ranou... V duchu jsem bryskně spočítala, kolik ještě večerů zbývá do Štědrého dne a výslednému číslu podřídila nákup.

A tak teď vysedávám doma, lížu tyčinku za tyčinkou, spokojeně rozjímám nad neutěšeným stavem světa a sním o tom, že i mě ještě během adventu stihnou pozvat do Jak to vidí, abych mohla poděkovat Ivanu Krausovi za tip a předat své poselství dál. I když je pravda, že člověk by si měl takové delikátní věci nechat spíš pro sebe a nevytrubovat je do médií, ale na druhé straně – možná je to tak lepší. Oni by to na mě stejně dřív nebo později napraskali nějakí borci z Wikileaks.

Svatava Antoňová

člověk k člověku

VÁNOCE NAPŘÍČ KULTURAMI

Je-li realitou to, co vidíme, slyšíme a hmatáme, jsou Vánoce především velkým svátkem byznysu v zemích, které o sobě příležitostně prohlašují, že měly, nebo dokonce mají něco společného s křesťanstvím.

Zapomnělo se na křesťanský obsah Vánoc a zapomnělo se i na jejich obsah pohanský. Jediný kult, který vládne celý rok a na jeho konci slaví orgie, je kult *konzumu*. Ostatně toto slovo je zvláštní. Je v češtině a některých jiných evropských jazycích špatně odvozeno od latinského slova pro spotřebu – *consumptio*. To lze dát do souvislosti s výrazem *vzít si pro sebe*. Jenže naše slova jako *konzum* či *konzumace* budí dojem, že jsou odvozeny od jiného latinského výrazu – *consummatio*. Nejspíše je toto slovo známo z manželského práva, kde můžeme v nějakých zvláštních případech o uzavřeném svazku slyšet, že je *ratum*, *non consummatum*, tj. *platný, ale nenaplněný*, došlo k právnímu aktu, ale ne k manželskému soužití. Špatná znalost latiny i v církevních kruzích vede k tomu, že mluví o manželství *nekonzumovaném*. Jenže *konzumace* vzatá důsledně podle latiny není *spotřeba*, *vzetí něčeho pro sebe*, nýbrž *naplnění, dokonání, završení*. Lingvistický omyl tu ukazuje nepřiznaný záměr. Všichni si potřebujeme něco brát. Tak jsme ustaveni. Potřebujeme živit a sytit tělo, ale i duši a ducha. A zdá se nám, že tím dosahujeme naplnění. Jsme přece bytosti poznamenané nouzí, potřebou a touhou, i když jsme popřípadě bohatí. Necítíme se být úplní, za všech okolností něco postrádáme. A jde o to, co překoná naši bytostnou nouzi a dá nám to, co opravdu potřebujeme.

Konzumní a samozřejmě tím také produkční styl života nám sugeruje, že potřebujeme především věci, a je-li naše touha po každém získání nějaké věci zase neuspokojena a chceme-li tedy víc, nakonec vlastně nekonečně mnoho věcí, je to prý zcela v pořádku. Jen hromaděním a přivlastňováním věcí, ale také ovládním stále většího prostoru se prý uskutečňujeme. Slýcháme, že všechna lidská práva můžeme redukovat na právo vlastnit.

Mezi dvěma výrazy pro nezávislé rozhodování jsme se v běžném hovoru rozhodli pro *svobodu* a nechali jsme ze svého jazyka kamsi odplynout *volnost*. Schopnost *volit*, schopnost *vybírat* si mezi možnostmi se nejvíce tak důležitá. Spíše jsme svobodní tím, že něco můžeme nazvat *svým*. A tak jako v minulých staletích jistý objem vlastnictví učinil člověka svobodným, tedy nikoli poddaným, tak i dnes by možná někteří podepsali ideologické formulky, že je to právě majetek, co nás činí nezávislými, i když zkušenost může nasvědčovat opak.

Co vlastně skutečně slaví komunity napříč světadily ve dnech kolem zimního slunovratu? V čem se hledá opora?

Antické svátky slunovratu

O saturnáliích, svátečních dnech kolem zimního slunovratu u antických Římanů, ustal provoz úřadů, škol a běžný život vůbec. Pořádaly se hostiny, lidé v rodinách i přátelé se vzájemně obdarovávali a zajímavé je, že otroci byli na tyto dny pokládáni za svobodné a v domě svých pánů měli stejná práva jako oni, někdy je dokonce páni obsluhovali.

Obsah svátků slunovratu se vyvíjel. Saturnálie oficiálně nahradil, ale prakticky doplnil *Dies natalis Solis invicti* (*Den narození neporaženého Slunce*). Na severní polokouli ve středním zeměpisném pásmu, kde se formovala po staletí evropská kultura, máme těsně před Vánoci právě slunovrat, nejkratší den a nejdelší noc. Zdá se, jako by temnota vše pohltila a přichází zima. Jeví se to tak, jako by příroda důstojně skomírající během barevného října a chmurného listo-

padu v prosinci definitivně usnula spánkem podobným smrti. Je pozoruhodné, že naši dávní předchůdci dokázali zachytit první den po slunovratu, kdy doba mezi východem a západem Slunce je jen o zlomek minuty delší než předchozí den. Snad aplikovali starou životní zkušenost, že právě uprostřed temnot se rodí naděje na nové světlo a s ním spojené teplo a na obživu, již na tom základě poskytuje příroda. Prožívali to všechno mnohem intenzivněji, když neměli zajištěno teplo a světlo z technických zdrojů tak, jak je to dopřáno nám. Svátek vyjadřuje prostou touhu po teple a po světle, ale otevírá ještě jinou možnost lidského naplnění. Slunce, zdroj energie na Zemi a v celé Sluneční soustavě, je poráženo, ale nakonec vždy periodicky vítězí. Co vyjadřuje touha po Slunci, které svůj zápas s temnotami neprohrává?

Zmíněnou podobu svátek dostal vlastně jen několik desetiletí před uznáním křesťanství v římské říši. Poprvé podobný svátek zavedl roku 222 císař syrského původu Heliogabalus, resp. přenesl do Říma oslavu syrského slunečního božstva jménem *El Gabal*. Jeho jméno obohacené o jméno řeckého slunečního boha Helia přijal pro sebe. Později se jako vítězné Slunce oslavoval *Mithras*, původně perský bůh, jakýsi pozemský prostředník hlavního světelného božstva zvaného *Ahura Mazda*. Ctily ho zejména legie. Císař Aurelián roku 274 založil chrám zasvěcený Neporaženému Slunci a určil k němu kolegium kněží. Kult pokračoval i za císaře Konstantina, který navíc zavedl *den Slunce* jako den odpočinku v sedmidenním týdnu, naši dnešní neděli.

Sluneční světlo je symbolem toho světla nebo jasu, které máme na mysli, když říkáme, že jsme si něco *vysvětlili* nebo *objasnili*. Váháme, jak je označit? Fyzické světlo, přesně řečeno, vlastně nevidíme. Ale je tím, díky čemu vůbec něco vidíme. Nevidíme světlo, ale ve světle vidíme všechno, co svět-

EJHLE SLOVO

JOLKA

Inu, moji milí, co jiného na konec roku než *jolka*. I když se někdy uvádí, že jde o zdrobnělinu z *joly*, tj. ze širokého člunu s jedním nebo dvěma páry vesel a seřiznutou zádi, není to ta *jolka*, kterou mám na mysli. Mám na mysli totiž ten vánoční stromek, pod který někteří z vás, s vyznáním i bez něj, dostávají dárky. Dobře vám tak. Každý si zaslouží tak, jak se choval. Ruská *jolka* – to ale není jen vánoční stromek, to je hlavně *vánoční beseda*, *slavnost jolky*. Tehdy se pod stromem na Nový rok dávají dárky a probíhá novoroční slavnost s dědou Mrázem v čele. Dobře jim tak. Každopádně existuje třeba i *Jolka*, která má 240/180 cm a je to kuchyňská linka z olše. A pak vytáhneme například chatu *Jolka*, která se nachází „v překrásnej chránenej prírode Volovských vrchov, kde nájdete oddych, pohodu a upokojujúce ticho po rušných dňoch počas celého roka“. Dobře nám tak. Nedostali jsme se nějak moc daleko od tzv. vánoční pohody? To, že existuje elektronická skupina *Jolka*, snad ani nebudu zmiňovat. Celý svět je na konci roku prostě *jolka*, pečeme *jolku*, jíme *jolku*, bolí nás *jolka* (někdy hrozně), pijeme *jolku*, spíme *jolku*. A dobře nám tak.

Michal Jareš

Ivan O. Štampach

lem není. Lépe řečeno, vše má (fyzikálně i spirituálně) původ ve světle, ale světlo se střetává s protějškem a v každé jednotlivé události. Jak říká Goethe, koná světlo své činy a trpí. Plnost světla nejen u Syřanů, Peršanů a Římanů, ale i v křesťanství je božská. V *Novém zákoně* čteme: *Bůh je světlo a není v něm nejmenší tmy* (1 Jan 1,5). Odstíněné světlo, světlo smíšené s tmou, to jsou barvy a tvary, to je vlastně tento náš svět.

Vítězné světlo, po kterém toužily národy a náboženství, je nesmělou nadějí uprostřed naší temnoty. Proto jsme citliví na zápas světla s temnotami na přelomu astronomického podzimu a zimy. Prozáření tímto světlem, to je symbol vyksytující se snad všech kulturách a to je možná *konzumace*, ale ne pouhá *konsumpce*, i když i ta k tomu patří. Vítězné světlo v nás cosi dovršuje a naplňuje a k tomu nepotřebujeme nic ovládat, ničeho se zmocňovat.

Židovské svátky světla

Pro Židy nehraje vánoční téma Ježíšova narození žádnou zvláštní roli. Je to případně narození významného rabína z 1. století, ale jednoho mezi mnohými. Obvykle na prosinec, letos od západu slunce 1. prosince do večera 9. prosince, připadá *Chanuka*,

židovský svátek nového zasvěcení Chrámu po jeho předchozím znesvěcení ve 2. stol. př. n. l. Po vítězném povstání nad okupanty se našel džbánec oleje postačující pouze na jeden den pro věčné světlo, které mělo stále hořet ve svatyni. Osm dní trvalo, než připravili nový olej, leč věčné světlo podle legendy zachycené v *Talmudu* po celou tuto dobu hořelo. Svátek se proto také nazývá *Slavnost světel*. V jednotlivých dnech se postupně rozsvěcují další světla na osmírmenném svícnu, takže ve dnech, kdy v přírodě světla ubývá, symbolické světlo stále roste. V *Gemaře* (část *Talmudu*) je zpráva o svátku s rozsvěcováním světel v době slunovratu. K náboženskému obsahu Chanuky se připojují další zvyky, například se jí pečivo smažené v oleji a děti si hrají hry patřící k okruhu těchto svátků. Někdy se připojuje i nadílka, např. v podobě zvláštních chanukových „peněz“.

Šamanský strom v našem pokoji

Vánoční stromek se jeví jako novověký zvyk, ale vše nasvědčuje tomu, že v něm ožívá stará symbolika kosmického stromu, jakési osy světa s kořeny zasahujícími do dolních říší a vyrůstající kamsi vzhůru k nebesům. Ve Skandinávii se nejlépe zachovala tradice

A CO MÁCHA?

200

Luděk Roubíček, soudní znalec v oboru starožitností a výtvarného umění, výtvarník, fotograf, spisovatel, příležitostný režisér a herec, liberecký pamětník a bývalý desetibojař

Tenkrát jsem to všechno viděl a fotil, vidíš, tady to visí. Ale počkej – to si mám vylízt na stůl? Takovýhle věci se mnou provádět, tak nejdřív teda na židli a ze židle na stůl, ale, ale ta židle se hrozně viklá – tak teď jsme měli fakt kliku, že jsem se nezřítíl. Počkej, dej mi svoji židli – počkej, počkej, a ty si stoupni rozkročmo na přepravku, ale nešlapej doprostřed, jinak to proslápněš – a teď! Teď, honem, honem, já to takhle dlouho neubalancuju, takhle v tom podřepu, není se tu čeho chytit a to koleno plechový, počkej, já se namáčknu víc na ten plát. Ježíšmarjá, ty budou koukat v tom časopise, kohos jim to tam vpravil, takovej neupravenej a neučesanej, Roubíček fousatej. Kolik to může bejt let? Podívej na to, tady ty svíčky, ten pohřeb a jak tam stojej jeden vedle druhýho, celá Ypsilonka: Schmid, Helšus a Lábus a Karel Novák a Petr Kratochvíl a tady Julek Neumann a Poloczek a Pavelka a Jitka Nováková a támhle zase Lábus. To je takovejch pětatřicet let, vidíš, *Život a smrt Karla Hynka Máchy*, to bylo krásný představení. Ale já toho Máchu nikdy nečet, ale neříkej mi, že když ti ty veršičky vypindané na měštaně strkali, žes to neodstrčil. Já pořád chodil za školu, a když už něco, tak jsem četl Čachtickou paní nebo takovou tu dobrodružnou, tu černou nebo hnědou medvědice, jak tam byla ta kanadská jízdní policie – znáš to? A dneska, no to už vůbec, to už jsem líný jak prase, k ničemu se nerozhoupu a vim, že mi to hrozně škodí. Já si dycky říkám, jak se mnou můžou kamarádit všichni ty chytrý lidi, když jsem taková tupá bedna, já se úplně stydím za sebe, jak jsem zanedbanej, hrozně mě to vnitřně sere. A moje žena, to je úplněj knižní mol, pořád mi nadává, že bych měl studovat, vzdělávat se, udržovat. Ale já jsem hrůza. Nenapravitelnej. Počkej, počkej, teď ale musím vymyslet, jak z toho stolu zpátky...

Připravil a fotografoval Pavel Novotný

předkřesťanského germánského náboženství v rozsáhlém eposu zvaném *Edda*. Vyskytuje se tam strom Yggdrasil, místo sebeoběti hlavního germánského boha Odina. Podle legendy na něm visel vlastním kopím zraněný bůh sedm nocí a hleděl do podsvětí. Když k těmto lidem přišlo křesťanství, mohli si tento obraz spojit s obrazem Ježíše Krista s proklátným bokem, pověšeného na dřevě kříže. Kříž křesťanská tradice označuje jako strom života. To bychom ovšem byli u symboliky velikonoční. Rozhodně ale ozdobený a rozsvícený vánoční strom může být staronovým symbolem spojení nebes a země. Může nám ukazovat, kam naše touha směřuje, i když to nepřiznáváme sobě ani jiným.

Indická božstva v pozemské podobě

V náboženstvích vzešlých z Indie, která dnes pronikají i do západního světa, najdeme představy podobné křesťanskému přesvědčení, že se Bůh stal člověkem. Zejména o bohu Višnuovi se traduje, že sestoupil z duchovní říše na zemi a přijal různé podoby, i jiné než lidské (ryba, želva, napůl lev napůl člověk, trpaslík apod.). Jeho nejznámější pozemskou podobou je člověk Krišna. Kolem této postavy se vytvořila a byla vícekrát v různých verzích literárně zachycena bohatě rozvětvená legenda. Když v *Bhagavadgítě* Krišna umožní Ardzunovi na chvíli zahlédnout svou podstatu ve skromném pozemském těle vozataje, zazáří světlo jasnější než tisíc Sluncí.

V hnutí formovaném postupně do 16. století se nakonec Krišna stává jediným bohem a ostatní postavy indického panteonu jsou jen jeho různými podobami nebo jeho služebníky. V této podobě se dostalo křesťanské hnutí i do západního světa. Krišnu v náručí matky Jašódy (podle jedné linie

tradice) můžeme vidět na vyobrazeních připomínajících křesťanský vánoční motiv Madony s Dítětem.

Buddhův „vánoční“ příběh

Tradice klade narození Gautamy, zakladatele buddhismu do roku 563 př. n. l. Podle legend měla jeho matka Májádevi v době těhotenství sen, že do jejího lůna vstoupil bílý slon. Při narození se odehrály neobvyklé události. Brzy ho vzal do náručí moudrý muž Asita a pronesl (podobně jako kněz Zachariáš o Ježíši) předpověď o jeho možné budoucnosti. Podle některých buddhistických směrů narození tohoto člověka, který se v dalším běhu života stane Buddhem, tj. Probuzeným, je projevem všezahrnující buddhovské přirozenosti znázorňované postavami nebeských buddhů různých jmen, např. Amitábha (Nekonečné světlo), Vairočana (Zářící Slunce) nebo Avalokitéšvara (Pán soucitné shlížející na svět). Již po staletí se Buddhovo narození (ale zároveň i jeho probuzení a odchod z tohoto světa) slaví o prvním květnovém (v přestupném roce červnovém) úplňku.

Různé podoby křesťanských Vánoc

Křesťané původně slavili především dny připomínající, že Ježíš byl nespravedlivě odsouzen a zemřel na kříži, že „smrtí smrt překonal“. Že „vystoupil nade všechna nebesa, aby naplnil všechno“ a že díky tomu může vše pronikat a obnovovat Boží Duch. Je to okruh velikonočních a svatodušních (letničních) svátků. Slavili však také *Epifanii*, tj. Zjevení. Míni se tím to, že skrytý Bůh, aniž by přestal být skrytý, zjevně promlouvá a jedná ve slovech a činech člověka Ježíše. Podstatné sdělení, před kterým křesťané a jejich instituce couvají, je tohle: Bůh není dostupný jinak než jako člověk. Člověk není

jen maskou, již si neviditelný Bůh nasadil, aby s námi mohl být v kontaktu. Bůh je člověkem. Chtělo by se to obrátit a říct, že člověk je Bohem, kdybychom neměli po krk kdejakých bohů sídlících na různých hradech či v níže položených úřadovnách – kdyby se s touto formulací nepojilo šílené sebezbožštění bohatství a moci.

Epifanie v křesťanské tradici připomínala Ježíšovo narození, návštěvu mágů z Východu, které opatnické překlady do češtiny mění v mudrce a folklor ve tři krále, pobyt dvanáctiletého Ježíše v jeruzalémském Chrámu s ne příliš přiznaným mystérijním obsahem této jinak nevýznamné události. Nakonec se připomínalo Ježíšovo ponoření do vod Jordánu Janem Předchůdcem (Křtitelem) na začátku jeho veřejného působení a někdy se k tomu ještě připojoval jeho první div: v Káni galilejské na přímlovu své Matky proměnil svatebčanům vodu ve víno. Dnem tohoto mnohorozměrného svátku se stal 6. leden.

Křesťanství se i co do obřadů a svátků po svém oficiálním uznání roku 313 rozkošovalo a záhy se objevilo přání slavit Ježíšovo narození v Betlémě jako samostatný svátek. Dříve se uváděla různá data jeho narození. Roku 336 začali křesťané, ponejprv v Římě, slavit Ježíšovo narození jako den, kdy se zrodilo skutečně neporažené Slunce. Datum Ježíšova narození tradice neuchovala a svátek narození Neporaženého Slunce se sám nabízel. Tím se ostatně významově obohaten zachoval, protože v roce 390 císař Theodosius všechny staré svátky a obřady zakázal. *Janovo evangelium* napsané (alespoň ve své konečné řecké verzi) o nějakých 140 let dříve k této události říká: *V něm byl život a život byl světlo lidí. To světlo ve tmě svítí a tma je nepohltila. (...) Bylo tu pravé světlo, které osvěcuje každého člověka; to přicházelo do světa* (J 1,4–5, 9).

VYVŘENÍ STRUKTUR

NEMOŽNOST TRADICE & IMPERATIV INDIVIDUALITY

Je velmi příjemné zjišťovat, že se mluví a píše o letech devadesátých. Nad texty, jež shrnují, čeho bylo během onoho divokého desetiletí dosaženo, se totiž lze ze dvou důvodů radovat: dogmatický

transformismus ve své nejtvrdsí podobě (neoliberální individualismus), zdá se, už skončil a uvolnil ruce k reflexi a kritice. Na úrovni politiky a obchodu jsme si mohli užít nečekaných objevů a doložit poněkud abstraktní, a proto i odmítaný termín *mafiaňský kapitalismus* konkrétními příklady. K jisté reflexi dochází i ve sféře kultury. Pokud jde o literaturu, poslední pokus zmapovat vývoj po roce 1989 byl nedávno učiněn v jakýchsi malých dějinách české polistopadové poezie.

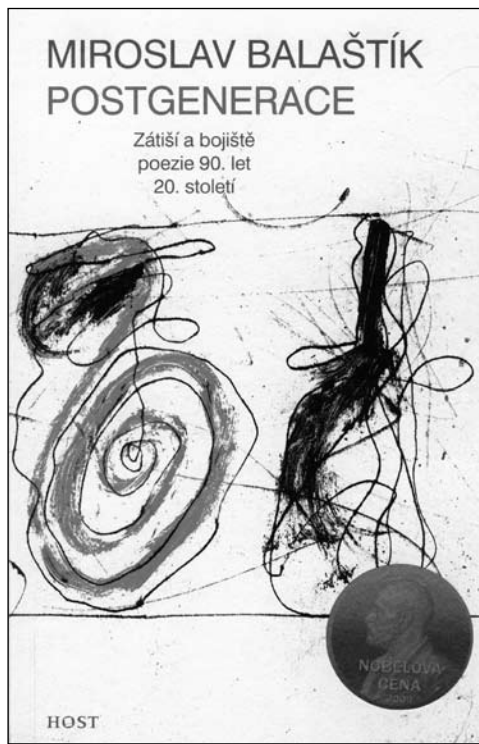
Postgenerace – tak označil Miroslav Balaščík básníky a literární kritiky nastupující na přelomu 80. a 90. let (*Postgenerace. Zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století*; Host, Brno 2010). Vnitřní pnutí této skupiny a její vývoj autor knihy vyložil na půdorysu časopiseckých sporů a navázal na něj charakteristiky jednotlivých proudů uvnitř skupiny či poetiky autorů, kteří byli pro *postgeneraci* klíčoví.

Jakkoli se dalo tušit, že období po sametové revoluci bude interpretováno jako chaos, to, co je Balaščíkem prezentováno v *Postgeneraci*, nezasvěcenému (resp. tomu, kdo se kvůli svému věku nemohl tehdejšího literární dění účastnit osobně) musí brát dech. Pochopitelně nejzásadnější otázky, ke kterým je nutné se neustále vracet, souvisejí s hledáním tradice – té je i dnes třeba věnovat pozornost.

Do otevřeného prostoru bez cenzury vstupuje na počátku devadesátých let několik okruhů básníků, z nichž každý navazuje na vlastní linie – proti sobě (a někdy ze strategických důvodů společně) vystupují umělci a intelektuálové navazující na katolickou tradici, na tradici avantgardy nebo na autory v někdejší disentu; mnozí tito hledači svých vlastních tradic se svornými silami zasadili o literární vývoj, jenž nakonec vykrytalizoval do několika víceméně pevných struktur literátů, sročených kolem svých časopiseckých tribun. Porevoluční hledání tradic tedy jen potvrdilo, jak ostře je český literární život rozštěpen, a způsobilo, že je tento stav doposud úspěšně zakonzer-vován.

A opět se můžeme vrátit k problému, jenž byl už tolikrát popsán a zdokumentován na nejrůznějších společenských úrovních: že totiž v době globálního kapitálu, již vládne – řečeno s Bělohradským – postmoderní *tyranie fragmentů*, není žádná tradice možná, co víc, není ani žádoucí. V *Postgeneraci* zachyceném milieu polistopadového literárního života shledáváme jen další průkazný materiál otřesného faktu, jak hluboce se lidé mýlili, když usilovali navázat na kulturní statky dávno rozvalené. (A nejde o to, že by někdo z nás nemohl na kulturní tradici navázat, nýbrž o očividnou ignoranci specifických kulturních tradic ze strany velkých médií.)

Není to ale jen nemožnost navázat na tradici a dále ji funkčně rozvinout v okruhu přesa-hujícím čtenáře spřízněného kulturního periodika. Dalším problémem, který Balaščík hojně dokládá, je vztah autora a čtenáře. Ve světle Balaščíkova exkurzu se musíme ptát, nakolik porevolučnímu kulturnímu rozvratu a především ghettoizaci literatury napomohly aktivity tehdy činných umělců. V jedné z anket, z níž Balaščík v *Postgeneraci* čerpá, byla některým básníkům položena

otázka, jak si představují svého ideálního čtenáře. Z odpovědí podle Balaščíka vyplývá, že „pro básníky byla poezie »dostředivou« aktivitou, jejímž původcem i adresátem je především sám autor. (...) Odpovědi spisovatelů i kritiků jsou více než příznačné (»nezajímá mne autor pro svět před dílem, zajímá mne můj svět, který jsem si na základě textové struktury stvořil« [Petr A. Bílek]; »se čtenářem nepočítám, nekalkuluji s ním a musím zcela otevřeně říci, že mě nezajímá« [R. Fridrich]; »básník píše pro sebe« [Z. Kaprál]; »od samého začátku (...) jsem nikdy nemyslel na čtenáře« [I. Jelinek]).“

Tyto odpovědi jsou banální a ve své upřímnosti i znepokojivé. Dokazují, že tu v devadesátých letech existovala dominantní představa čtenáře jako čehosi zcela nepodstatného. Skutečnost, v níž byl čtenář situován, umělce nezajímala – pokud jim o něco šlo,

Přidáním slavnosti Narození Páně do křesťanského kalendáře vzniklo vánoční období, podle převažující tradice v západním křesťanství začínající tímto dnem a končící starší Epifanií 6. ledna, resp. po ní následující nedělí. Oslava Narození začíná již v předvečer – štědrý Bůh lidstvu daroval Ježíše Krista. Lidská štědrost, pokud nedegenerovala v rodinný byznys (co ty mně vloni a co já tobě letos), tuto oslavu znázorňuje a zpřítomňuje. Štědrým večerem končí a vrcholí advent, čtyři neděle a po nich následující týdný zklidnění a vnitřní přípravy. Poslední týden nemusí být celý, ale letos jsou to celé čtyři týdný. Advent začal již poslední listopadovou nedělí.

Pro pravoslavné křesťany je starobylá Epifanie stále velmi významná, ale i oni slaví tradiční vánoce 25. prosince. Část pravoslavných, např. ruští, však používá starý juliánský kalendář, který je o třináct dní pozadu za západním křesťanským (a občanským) kalendářem, a to znamená, že Vánoce shodou okolností připadají právě na 6. ledna, a Epifanie se pak tedy slaví podle našeho běžného kalendáře 19. ledna. Z toho ostatně vznikla mylná představa, stále opakovaná i v různých slovnících a příručkách, že pravoslavní slaví Epifanii místo Vánoc. K pravoslavnému prožívání Vánoc, a to je důležitější než rozdíly v kalendářích, patří motiv, který zdejší západní křesťanství zanedbalo, co sice zanedbal renesanční humanismus, ale pak se to znovu pokládalo za málo výchovné. Na téma vtělení zní průpověď: Bůh se stal člověkem, aby se člověk mohl stát bohem. Tohle je *consummatio* člověka. Sen o božské skutečnosti, božské kvality skutečnosti promítnuté do zásvětí se znovu ukazují jako Člověk v člověku, jako bezmezná kapacita lidství uprostřed lidské mizérie.

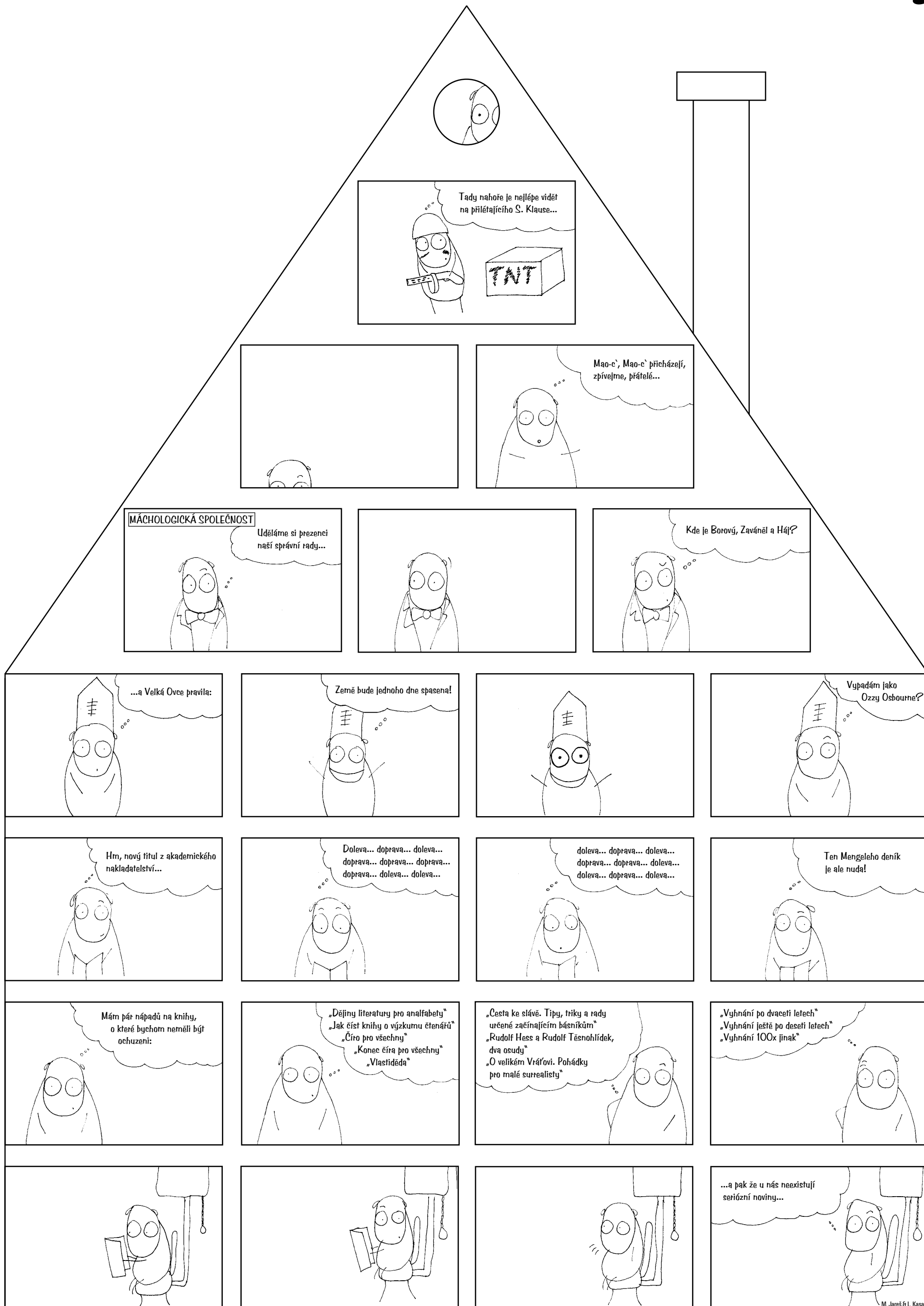

byl to především jazyk a poezie. Mezi skutečností a uměním programově zela nepřekročitelná průrva a samotná umělecká tvorba byla formalizována na pouhou metodu. Tomu se kupodivu přizpůsobila i tehdejší kritika, jejíž vykonavatelé odmítli vzít na vědomí, že existují v konkrétních sociálních vrstvách, a svůj kritický potenciál vybíjeli na strukturních analýzách uměleckých děl.

Chceme-li zůstat kritičtí vůči kulturní logice globálního kapitalismu, již hédonická a sebestředná postmoderna bezpochyby je, musíme nekompromisně odmítnout Balaščíkovu obhajobu názorů prezentovaných ve výše zmíněné anketě: „Vyhrocenost těchto názorů je do jisté míry pochopitelná. Vyplývají z téhož postoje k literatuře, který ji pojímá jako výsostně hájemství ducha, zcela odlišné od reálného světa zmítaného ideovou a hodnotovou nejistotou, komercializací a duchovním úpadkem.“ Naopak, tuto vyhrocenost nelze (stejně vyhroceně) chápat jinak než jako rezignaci a na výsostech „hájemství ducha“ sublimované obavy z osobního angažmá v záležitostech politických či v celospolečenských kauzách. Reagovat na stále se vyostřující rozpor mezi světem umělce a společností konzumu hledáním ideální textury, nechota slevit z vysokých nároků kulturní tradice (notabene zastoupené intelektuálními špičkami 20. století) nakonec znamenaly jen přitakání novým hegemonům. Ti v uvolněném prostoru už jen rozvinuli primitivní zábavu a naučili své konzumenty odmítat vše intelektuálně náročné.

Budme však optimisty – devadesátá léta skončila, a třebaže se tomu stále nechce věřit, spolu s nimi je pohřbena i neolibetrální ideologie. Na horizontu tak můžeme tušit další stupeň dlouho očekávané kulturní katastrofy, během níž by mohlo být napraveno mnohé z toho, co za posledních dvacet let „sešlo z cesty“.

Jakub Vaníček

Zažil jsem na jednom několikadenním básnickém srazu jímavý okamžik, kdy se dva nejmenovaní básníci, metafysik B. a empirik M., vystřídali na zadním sedadle zaparkovaného vozu se stejnou dívkou. „Mám B. rád,“ řekl po aktu empirický básník M., „ale nemusím se s ním setkávat v jedné díře.“ Ještě podivuhodnější setkání v jedné díře se podařilo dvěma polyhistorům. Athanasius Kircher ve svém slavném díle *Mundus subterraneus* předpokládal existenci podzemního kanálu, který ústí na místě, kde se tvoří obří vír maelström. Casanova si jezuitovu knihu o sto let později přečetl na duchovském zámku a dostal grandiosní nápad. Hrdinové jeho románu *Icosameron* čili *Historie Eduarda a Alžběty*, kteří strávili jednaosmdesát let u Megamikrů, původních obyvatel protokosmu v nitru naší zeměkoule, do hlubin země pronikli stejnou dírou. Stejná díra pohltila norské rybáře v povídce E. A. Poea a naopak vyvrhla profesora Aronnaxe, Conseila a Neda Landa. Taková neskutečná díra! A dneska už nikoho netankuje. Každý jen píše o asteroidech, trpících dětech a heme-roínech či jak se tomu říká.

Saissona autorských čtení je v plném proudu, a tak jen několik rad. Básnického slova dychtivého obecnstva je, jak známo, proklatě málo. Když tedy někde čte některý z Hásků, ať Hásek teplický nebo Krchovský, je zcela nanicovatě kryšpínství tentýž den pořádat ve stejném městě obdobný dýchánek. O tom se v Praze přesvědčili Tomáš Míka, Maďari i Petr Borkovec. Druhá rada se týká velice důležité věci: vysedávání autorů po hospodách těsně před akcí. Zažil jsem to na vlastní kůži s Radkem Fridrichem. Před několika lety jsme vyrazili na čtení do Mostu a bohužel se stavili na pár piv v místní čtyřce. Zde seděl Pavel Brycz, připravoval se na čtení a pil sodovku. Považte, sodovku! To nás oba natolik šokovalo, že jsme se fatálně zlili a na žádné čtení nešli. Poslední rada snad tne do živého ty, kteří jsou zvyklí číst jen po klubech nevalné pověsti a při vystoupení na eklatantním fóru mají osypky. Nedávno jsem byl na vystoupení básníků kolem časopisu *H_aluze*, které se odehrávalo na jakémsi mezzaninu poeticky se vznášejícím nad přízemním sálem Městské knihovny v Praze. Velebný echolálistický prostor jindy rozverným básnírkám Alici Prajzantové a Anici Jensiové doslova přiškrtl hlasivky. Kde však jinde by se měla poesie řádně vyřvat? V dětském koutku? Ve

foyer? Nebo v Malostranské besedě, kam nepříjde ani nožička?

Nelze vždy vypátrat původce anekdot čili vyprávění nezapsaných, ale v případě povedeného džouku o katastrofě na dole Pluto se mi to podařilo. Kamarád a proslulý vypravěč vtipů Fanda F. zafixoval někdy začátkem 80. let vyprávění dvou ženštin v hostinci v Oseku: „*Tak já dostala za toho svého 250 tisíc,« řekla jedna a druhá nato: »Já nedostala nic. Ten muj vůl zaspal.*“ Při katastrofě na dole Pluto přišlo v roce 1981 o život 65 horníků. Dal jsem si tu práci a dotazováním u tehdejších štajgrů jsem zjistil, že dva horníci nástup na směnu zaspali. Tak mohu s 50% pravděpodobností říct, kdo je původcem tohoto kapku drsnějšího vtipu. Vzhledem k tomu, že autorka s 50% pravděpodobností dosud žije, ponechám její jméno v anonymitě, kterou odhalí až má závěť.

Vedl jsem před časem s Renatou Bulvovou rozhovor na téma, zda je dobré zesměšňovat kapelu *Gipsy.cz*, či nikoli. Argumentovala po právu, že chlapci využili své popularity pro dělání společensky prospěšných věcí, což nepochybně prospěje nejen jejich etniku, ale celé zemi. Může se však umělec seriosně společensky angažovat a zároveň tvořit dílo, které nebude k smíchu? Jako příklad takového konce mě napadá bývalý punker Biafra. Nebo Bob Geldolf, který je sice rytíř, ale na koncertu v Itálii ho vypískalo i jeho posledních 60 fanoušků. Naše chlapce, pravda, nikdo nevypíská, snad proto, že mají atraktivní nátěr. Salman Rushdie napsal, že pokud autoři nechtějí psát o aktuálních tématech současnosti, o tom, co je teď a tady, ať raději nepíší vůbec. Od člověka jeho osudu bych takový fundamentální výrok věru nečekal. Je to přece jen chomout. Na just napíšu o tom, co bylo včera a tam. A nebude tam jedinej přesah. Já vám spočítám ty kecy o tom, že smích je dnešní! Včera jste se měli smát!

Již dávno jsem jako proslulý literární *prügelknabel* (= otloukánek, výraz, kterým se definovala Olinka Hepnarová) uvažoval nad tím, že bych založil gang, který by pořádal jakési spanilé jízdy na rozličné kulturní podniky. Cílem takového rajsu bude samozřejmě získat pořádný art-adrenalinový zážitek. Mám vytipováno pár zkušených spisovatelských rošťáků, ale konečně se to podařilo, a v gangu lovicím výše uvedený typ zážitků máme i ženu. Na pozvání básníka Pepy z Jablonce jsem se přišel jednu sobotu podívat na autorský pořad v pražském klubu Vagon na Národní třídě. Držel jsem se zpočátku stranou, abych ty nebožáky neztrapnil, ale na naléhání několika hudebníků jsme se s Boženou Správcovou ujali mikro-

fonů. Po pár opravdu povedených hláskách, jež byly na duchovní výši dánských velehor, na nás vystartovala krátce strižená intelektuálka s tím, že obtěžujeme slušné lidi u barpultu. Bylo to vzrušující, jako bych se řezal kuchyňským nožem, a tak jsme oba přitvrdili, což skončilo tím, že místní stříhoun nám mikrofonky zhurta vyrval z rukou. Akci doplnil výkřiky na téma, že jsme neskuteční vyhvízdi a sereme všechny. To však nebyla pravda, neboť polovina osazenstva lokálu nám vřele tleskala. Dotčená Správcová zahájila diskusi s drsným chlapem, zatímco já pokračoval v systematickém urážení té nakrátko strižené parvy v přesvědčení, že nás její parta seřeže, narve do pytlů a později hodí do Vltavy. Nic z toho se nestalo, ale ještě teď mě láká podzemní prostora temného klubu Vagon, prostě jen tak tam sejít a servat se. Neříkám to jen tak, Pepa z Jablonce říkal, že tam to vře pořád.

Během psaní stručné, leč srdečné studie o nestydaném komikovi Casanovovi jsem měl tu vzácnou příležitost setkat se s Ianem Kellym. Tento londýnský badatel napsal nejen zajímavou knihu o Benátčanovi, který trpěl v Duchcově neméně než já, ale především je autorem fascinujícího bibelotu o Georgi Beau Brummelovi, největším dandym a nepochybně iniciátoru moderního stylu společenského odívání. Bylo zajímavé sledovat výsledky Kellyho badatelské práce. Především proměnu badatelského subjektu v objekt vlastního zájmu. Tak například hned po spocívání klasické vepřové se šesti vyběhl Londýňan do duchcovské mlhy v podivném

zelenkavém trikotu s tím, že jinak se mu to tučné žrádlo vrazí do lýtek. A lýtka, jak dobře víme, byla v době Brummelově tou největší devisou mužství. Magistr Kelly měl však podobně jako jeho anglický předchůdce v rukávu ještě další překvapení. Ano, přítelé, je to neuvěřitelné, ale seděl jsem u stolu nejen s autorem životopisů o Casanovi a Brummelovi, ale především s otcem Hermiony Grangerové. Yes, byl to štek s mudlou v knihkupectví, kde narcis Kenneth Branagh podepisuje *Mé kouzelné já*.

Známa hláška z dnes vysílané pohádky *S čerty nejsou žerty* „Máchale, spadlo ti to!“ mě přivedla k Máchovi. Film byl natáčený na Novoborsku, odkud pocházel Hynkův romantický družiník Kalina a odkud především pochází má přítelkyně Radiolka z Buchtickova. Napadlo mě totiž, že kdybych předčasně exnul, čemuž bych se nedivil, zůstane tu Radiolka napospas času a zestará jako Máchova Lori. Krásný dar mládí máme přece jen jednou, nač ho tedy nějakým spořením let promrhát. Pokusil jsem se ji tedy udusit ve spánku polštářem. Byla však silnější a přepřala polštář i mě. „*No, tak si teda žij,*“ řekl jsem po bitce nakvašeně. Když jsem ji informoval o svých pohnutkách, zavřel jsem oči, ale svůj vlastní polštář jsem nechal ve vyzývavě smrtelné poloze. Měl jsem totiž na paměti slova Bogdana Trojaka: „*Na Máchovi je pro mě nejinspirativnější to, že celé jeho nitro vyplňuje po okraj mladý básník, z něhož se už nestal usedlý litoměřický právník...*“ I když... nejsem žádný Mácha... natož právník.

Patrik Linhart

LITERÁRNÍ ŽIVOT

foto Tvar

Martin Krska a demonstrátor Jan Kubricht

JEN PRO PÁNY

Kdo ve čtvrtek 25. 11. 2010 zavítal do Zámeckého klubu Regionálního muzea v Teplicích, aby si vyslechl přednášku ústeckého historika Martina Krsky o téměř zapomenutých renesančních společnostech zvaných *schlaraffie*, tak první, co uslyšel, bylo zvolání: „*Lulu! Lulu!*“ I polekal se, že se ocitl na nějakém sletu urologických pacientů, a chtěl prchnout. Leč záhy mu bylo vysvětleno, že *lulu* je tradiční pozdrav, jímž se častují protagonisté tzv. *schlaraffských říší*, byť zde těmi skutečně „echtovními“ byli pouze dva *schlaraffové* z nedalekého Saska – ostatní přítomní fungovali jen jako „demonstrátoři“.

Tyto „říše“ odvozují svůj název od tajemné země *Schlaraffia*, která se objevuje v některých německých pohádkách, přičemž největší rozkvět zaznamenaly ve druhé polovině 19. století. Jedná se o striktně pánské společnosti, jejichž členové se věnují pěstování humoru a umění (včetně literatury), zavádění speciálních ceremoniálů a rituálů, parodujících nejen středověk a tajné hermetické nauky, ale i dobovou němčinu. K slavnostním příležitostem vydávají různé řády, medaile či pamětní odznaky a uctívají vlastního boha jménem *Uhu*. Toho symbolizuje výr, jehož emblém lze i dnes objevit na domech, které v minulosti patřily vysoce postaveným *schlaraffům*. Ke cti těmto společnostem budiž přičteno, že své aktivity ukončily ve třicátých letech 20. století na protest proti nástupu Hitlera k moci. Jenom na severu Čech jich však do té doby existovalo sedm, z nichž jedna, *Schlaraffia Teplitia*, se v současnosti pokouší svou činnost obnovit. K tomu měla přispět i výše zmíněná přednáška, pořádaná u příležitosti 130. výročí jejího založení.

ant

NA VŠECH SLOUPÍCH

Tento snímek vyhotovil v obchodě, který není vietnamský, redaktor Tvaru M. Škrabal.

KULTURNÍ VIHTA V RUKOU MARIKY KIMATRAIOVÉ

Joulukuu – aneb prosinec ve finské společnosti

Poslední finský kalendářní měsíc nese poetický název *joulukuu* neboli „vánoční měsíc“. Toto pojmenování vychází ze starého švédského slova *jól*, které koresponduje se současným švédským substantivem *jul* – Vánoce. Prosinec bývá ve Finsku temný a studený. Výjimku představuje jižní oblast země, ovlivněná Golfským proudem, kde je zima o něco mírnější.

V prosinci slaví Finové nejen svátky vycházející z křesťanské tradice, ale rovněž státní svátek – Den nezávislosti. Za napoleonských válek v roce 1809 bylo Finsko připojeno jako autonomní velkoknížectví k Rusku. Teprve po více než sto letech, v době, kdy ruská revoluce smetla carství, vykročili Finové vstříc své samostatnosti. Nezávislost Finska byla vyhlášena 6. prosince 1917. V tento sváteční den se po celé zemi vyvěšují vlajky a za okny příbytků plápolají dvě svíce. Hlava státu pořádá při této příležitosti oslavy, které z prezidentského zámku přenáší televize. Finové tak mají možnost sledovat slavnostní ceremoniál přímo z pohodlí svých domovů.

Prosinec je ve Finsku, podobně jako v Čechách, provoněn sváteční atmosférou Vánoc. V adventním čase Finové pořádají tzv. *pikkujoulut* („malé Vánoce“). Jedná se o předvánoční večírky, které se vyvinuly ze studentské tradice oslav konce semestru. V průběhu 30. let minulého století se oslavy *pikkujoulut* rozšířily ze škol i do dalších finských kolektivů. Na těchto večírcích se konverzuje, popíjí se tradiční nápoj zvaný *glögi* a konzumují se *piparkakut* – vánoční perníčky.

13. prosince můžeme být svědky oslav svátku svaté Lucie, zvyku, který se do Finska postupně rozšířil ze sousedního Švédska. Podle legendy podstoupila světice Lucie kolem roku 300 našeho letopočtu mučednickou smrt upálením, ale plameny se jí nedotkly. V severském kontextu je Lucie vnímána jako „symbol“ světla, který avizuje příchod blížících se jarních dnů. S tzv. *Lucian päivän vietto* se neodlučitelně pojí volba nejkrásnější „Lucie“. Zvolená dívka je symbolicky oblečena do bílého oděvu a na hlavě jí září koruna z elektrických svíček. Lucie nepřináší jen světlo a zábavu do škol a nejrůznějších podniků, ale čím dál více se angažují v charitativní činnosti – navštěvují domy pro seniory, dětské domovy, vybírají finanční prostředky pro potřebné apod. Oslavy této předvánoční tradice vrcholí početným průvodem, který doprovází novodobou Lucii na její cestě osvětlenými ulicemi města. První korunovace Lucie proběhla roku 1928 ve Stockholmu a o dva roky později v Helsinkách. Téhož dne (13. prosince 1930) byl na Senátním náměstí v Helsinkách rozsvícen i první vánoční strom ve Finsku.

Tradičním finským symbolem Vánoc je tzv. *joulupukki* (bílá brada nebo rovněž starý dědek; doslova „vánoční kozel“). Joulupukki žije v dalekém Laponsku, odkud na Štědrý večer vyráží na sobím spřežení a s vánoční nadílkou do všech domovů. Joulupukkiho dílna se nachází v Rovaniemi, kde má i své pomocníky – vánoční skřítky. Ti se starají o dárky a vánoční přípravy. Finské Vánoce jsou od nepaměti spojovány s existencí skřítků; traduje se, že již od středověku žili v sušárnách na obilí a v sýpkách. Když měl skřítek dobrou náladu, konal dobro – v opačném případě hlasitě rámusil. Dnešní vánoční skřítky představují malí chlapci a děvčata, kteří v převlečení a maskách rozdávají dárky členům rodiny.

Jouluaatto neboli Štědrý den připadá ve Finsku stejně jako v mnoha jiných zemích na 24. prosince. Podle starého zvyku se na Štědrý den ráno jí rýžová kaše (*riisipuuro*), do které je přimíchána jedna mandle. Traduje se, že ten, kdo mandli ve své misce

nalezne, bude mít v následujícím roce štěstí. Štědrý večer je nerozlučně spjat se sváteční tabulí – jako štědrovečerní předkrm se ve Finsku podávají ryby (losos, herink) spolu se salátem zvaným *rosolli*. Hlavním chodem je šunka, která se servíruje s tzv. *laatikot*; jedná se o tradiční zapečené pokrmy z mrkve, brambor nebo brukve. Sladkou tečku představuje ovocná polévka. Po večeři se celá rodina shromáždí u ozdobeného stromčku a nadělují se dárky.

Hod boží vánoční neboli *joulupäivä* se slaví 25. prosince. Tento den tráví Finové zejména se svými rodinami, chodí do kostela a vzpomínají na blízké zesnulé, kterým zapalují svíčky na hrobech.

Tapaninpäivä – svátek svatého Štěpána (26. 12.) – byl dříve dnem koňů a jezdců. Ve Finsku se na Štěpána pořádaly koňské dostihy spojené s veselím, které zavládlo po „vážně“ strávených Vánocích v rodinném kruhu. Například ve východním Finsku bylo zvykem, že mladý muž vjížděl na koni do světnice, kde musel zůstat tak dlouho, dokud jeho kůň nesnědl kbelík ovsu nebo nedostal z řeseta ječmen. V současné době je *tapaninpäivä* především dnem návštěv.

Dříve Finové slavili rovněž dva následující dny po svatém Štěpánovi: svátek Jana Evangelisty (27. 12.) a svátek svatých Mláďátek, mučedníků (28. 12.), pro něž se vžil název

OBRAZKY Z PŘÍTMÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN

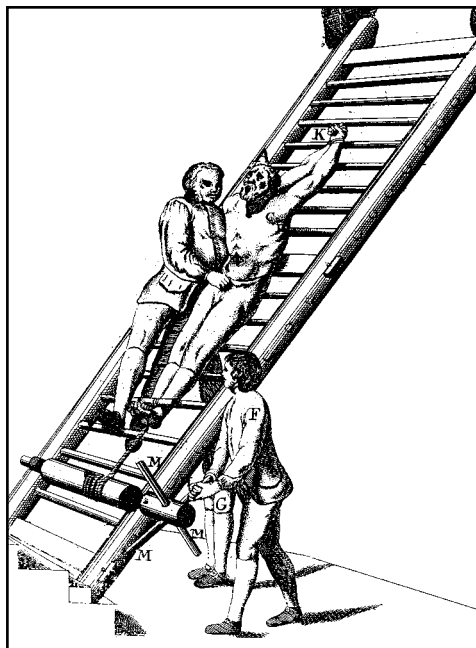
VÁNOČNÍ MUČENÍ

Obrázky, které dnes přinášíme, pocházejí z knihy *CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA*. Jednalo se rakouský trestní zákoník vydaný císařovnou Marií Terezií v roce 1768 ke sjednocení zákonodárství v habsburské říši. Zachovával útrpné právo a barbarské tresty, trestání čarodějnictví atd. Teprve v letech 1787–1788 ho zrušil císař Josef II.

Je známo, že Marie Terezie veškeré reformní kroky dělala z podnětu svých poradců s cílem upevnit postavení trůnu a zesílit vojensko-ekonomickou sílu státu. Sama nikterak nebyla nakloněna ideálům nastupujícího osvícenství; svými kořeny ještě pevně tkvěla ve zpátečnickém baroku.

Doba a lidé se však již otevřeli novým proudům a z jistých náznaků můžeme soudit, že v některých případech probíhalo vyšetřování trestních činů méně brutálně než v minulosti. Bylo tomu tak velmi často o svátcích vánočních, kdy zvroutněla křesťanská srdce mnohých exekutorů. V těchto dnech bývalo upuštěno během výslechu osob obviněných z čarodějnictví od pálení pochodněmi na citlivých místech těla a lidem podrobeným útrpnému právu byly na chvíli vyjmuty ruce z klády, aby si mohli pochutnat na zbytcích slavnostní tabule, které panstvo nechalo donést do smrduté kobky.

Luboš Antonín

„malé vánoční svátky“. Tyto dny nebyly natolik sváteční, aby práce stála, ani tak všední, aby se pracovalo; bývalo zvykem vzájemně si vypomáhat. Když někdo ve vesnici zamýšlel postavit nové stavení, pozval v tyto dny okolní hospodáře a ti zdarma pomohli s těžkými kmeny a trámy.

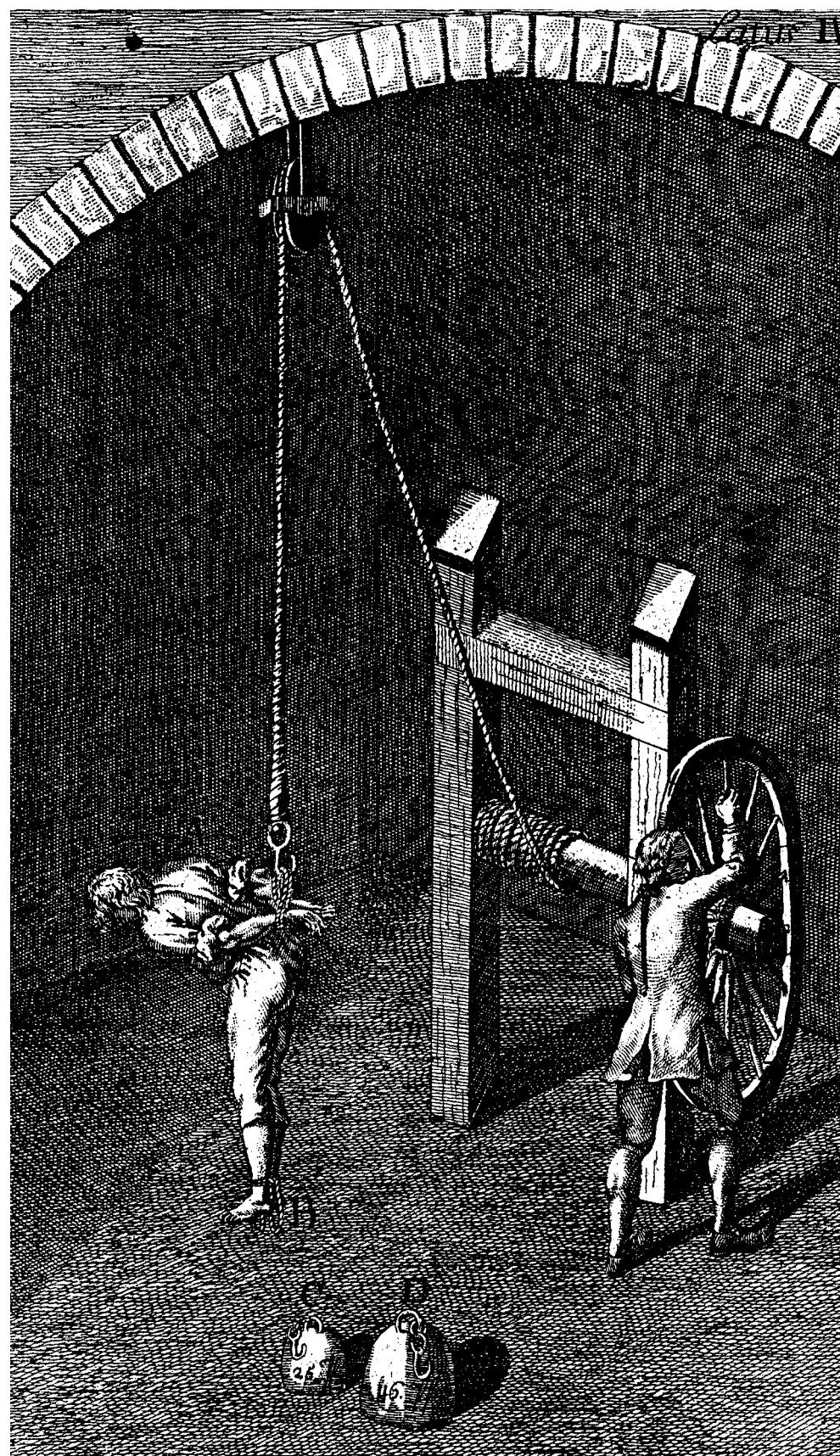
Uudenvuodenaatto neboli Silvestr je podobně jako v ostatních zemích světa spjat s bujarým veselím a netrpělivým očekáváním příchodu nového roku.

V prosinci se narodili dva finští romanopisci Wäinö Linna (1920–1992) a Veijo Meri (1928), jejichž dílo je díky překladům známé i u nás. Tvorbou obou těchto významných autorů prostupuje vojenská tematika. Wäinö Linna by 20. prosince oslavil své devadesáté narozeniny. Tento levicově orientovaný spisovatel se proslavil romány *Tuntematon sotilas* (*Neznámý voják*) a *Täällä Pohjantähden alla* (*Pod Severkou*). Prvně jmenovaná próza z roku 1954 čerpá z autorových autentických zážitků z tzv. pokračovací války, kde působil jako velitel kulometné čety. V trilogii *Pod Severkou* Linna realisticky zobrazuje historii Finska od konce 19. století do poloviny století minulého, a to prostřednictvím osudů venkovského rodu Koskelových. Velkou oblibu tohoto díla dokládá mimo jiné i fakt, že do míst, kam Linna situoval

děj své trilogie, podnikali Finové každým rokem pout; zmiňovaná putování skončila až s autorovou smrtí. Wäinö Linna zemřel 21. dubna 1992 v Helsinkách.

31. prosince oslaví své dvaosmdesáté narozeniny finský prozaik Veijo Meri. Tento významný autor se narodil v rodině důstojníka a dětství prožil v kasárnách; není proto divu, že téma války a vojny se stalo ústředním motivem jeho tvorby. Meri debutoval roku 1954 sbírkou povídek *Ettei maa viheriöisi* (*Aby se země nezelenala*). O tři roky později vychází Meriho nejznámější dílo – *Manillaköysi* (*Manilský provaz*). Tento tragikomický román o absurditě války byl přeložen do řady jazyků; v českém překladu vyšel v roce 1970. Meri bývá finskou kritikou přirovnáván k Jaroslavu Haškovi, který je i jeho vzorem. Autorovu rozsáhlou tvorbu prezentují rovněž romány *Irralliset* (1959, *Vykořenění*), *Vuoden 1918 tapahtumat* (1960, *Události roku 1918*), *Tukikohta* (1964, *Opěrný bod*), *Yhden yön tarinat* (1967, *Příběhy jedné noci*), *Suku* (1968, *Rod*) a další prózy. Veijo Meri se mimo psaní beletrie věnuje též psaní esejů a biografii.

Kdoví, třeba *joulupukki* zavítá letos i do Čech a nadělí nám právě knihy Linny a Meriho. *Hauskaa joulua ja onnellista uutta vuotta 2011!*

modrá slečna /8

86. Jmenuji se Antonín Barvínek. Ať jsem mužem nebo ženou, Modrou slečnou nebo jen holí, ověšenou čtyřmi řadry jako koroptvemi, přece se rozlišuji svým krásným označením od hvězdy na nebi, od trnitého keře podle silnice. Miluji Modrou slečnu snad proto, že jsem ji kdysi ani neznal, ani nemiloval, snad proto, že ji nenávídím, a miluju-li ji, dělám to jen proto, aby jí byla má láska nepřijemná a působila jí mnoho bolesti. Hole. Poznávám určitěji a určitěji svůj klam. Mé pohyby nejsou boží ani lidské. Kulhám. Svět vedle mé pravé nohy běží v pravidelném tempu a věřím, že já jsem chromý a jejich krok dokonalejším. Prsten. Dosud jej líbám, vycházejí z domu, a přece si vzpomínám, že není slečnin. Ach ano, povídala mi, že jej nikdy neměla na prstu a nikdy se nezhlížela v zrcadle jeho rubínu. Co s ním? Nejlépe by bylo navléknout jej na hůl a mrštit jím, aby dolétl až na Venuši a zasekl se do jejího oslnivě zeleného masa. Prsten. Prsten. Vandráku, ozdob jím truhlici své dýmky! Ňadra. Hnuší se mi. Hůl pod nimi praská a vlhne. Můj život se jednou převrátil, mé smysly jsou zředěny, má noha se mi vsunuje do těla a pomalu se mi natáčí na hřidele kloubů. Můj život minul a nebude se opakovat. Nemám účelu. Upálím se.

87. Barvínek vstoupil mezi papíry. Ucítil obrovskou slast. Bylo mu, jako by hovořil s Modrou slečnou a líbal ji kolem vlasů a řader. Tleskal radostí, házel hromadami složených papírů do oken a sypaly se jako sníh, jak některé z nich byly droboučké. Upálím se. Modrá slečno, za malou chvilku se přijďte podívat, jak hoří mé vlasy, nehty a prsa.

Barvínek doprostřed postavil nízkou židli, stůl vynesl na chodbu, kde se s ním důvěrně rozloučil. Stůl zvedl nohu, Barvínek jí podal ruku, potřásl svými pravicemi, noha se spustila k zemi, až klapla. A potom srovnal papíry v úzkou věž kolem židle. A když už seděl uvnitř, s krabičkou zápalek v ruce, bylo mu najednou smutno. Potřeboval někoho, kdo by se s ním rozloučil a kdo by mu dal sbohem. Potřeboval někoho, kdo by se naň díval, jak se hroutí v hořících křečích a pozvolna umírá, oddělujíc se životu. Po chvilce plné hořkosti a nesmyslných nápadů rozházel vězení a vzal kus papíru a psal Modré slečně poslední dopis:

Už jdu. Jdu po rukách ku branám vášní a stínů. Snad tu na té zemi nechám hlavu a vás, a přece musím jít. Radosti, které jsem stejně vnímal v podobě slzy, chvíle milosti, které jsem chápal jako hnus, smutek, který jsem si uvědomoval jako trest za propitý život – to všechno tu zůstane, poněvadž u mne to nemělo smyslu. I moje smrt je zbytečná, stejně už dávno nežiji. Jdu někam, kde snad nebude o nic lépe. Jdu někam, kde Vy už nebudete modrá a sladká jako hrozen ve rtech žízničích. Jdu někam, kde Vás ani nepotkám, ani nepozdravím, kde Vás nebudu nenávidět ani milovat. Kde nebudu trpět ani pro sebe, ani pro Vás. Jdu někam, kam za mnou vplujete jenom v jediné mé utkvělé představě, modrá a modrá a modrá. Tam za mnou už nepřijdete. Já se stanu odstínem jiného stínu, ani nebudu červený, ani modrý. Má barva bude barvou smrti. Opustím všechno, poněvadž celý svět, na Vás zavěšený v mých představách, jsem miloval, dívaje se na Vás. Neopustím nic, nic mi nebylo tak drahé, aby se ode mne neodvrátilo. Opustím ze všeho toliko modrou barvu mého života.

Už Vás nechápu. Hromada papíru leží okolo mne rozvrácená. Hodiny pokašlávají, hůl je nalomená. Mé uši přestávají vidět, smysly přetékaají z poháru do poháru. A Vy se nedovedete rozvodnit v povodeň, která by mě odplavila, a Vy kdesi mimo hledíte na bílé obláčky zarostlé v nehtech. Už jdu. Už jdu. Mé kroky budou jemné, tiché a neslyšitelné. Budu se snažit pohledět v tvář smrti dříve, než tato na mne pohlédne – – Mé kroky budou jemné a neslyšitelné. Jednou v noci, až se srpek měsíce zavěsí na zobák některé hvězdy, naslouchejte velmi pozorně, sedíc na loži, snad něco zaslechnete, už jdu. Mé kroky budou tiché a neslyšitelné.

Barvínek si oddechl. Jednou dvakrát třikrát. Nyní jest třeba najít obálku a zalepit ji. A na obálku se musí napsat jméno a zaměstnání Modré slečny.

Barvínek sedí nad papírem a s úžasem poznává, že neví to jméno a stěží se upamatovává na zaměstnání. Ví, že ji nikdo nezná jako Modrou slečnu. Ví, že by jeho dopis zmizel v koši mezi starými pohlednicemi, a až by jej četla posluhovačka, zasmála by se. Co dělat? Pak je všechno marné, do srdce vejde chvílemi smutek, chvílemi radost. Barvínek to všechno přijímá buď jako slzy, nebo trest za propitý život. A Barvínek nikdy nepil, Barvínek buď spal nebo líbal prsten a papíry – Co ale dělat?

Ve skříní nahmatl šaty. Moli v nich prožrali jemné skuliny, Barvínek šaty vyčistil a oděl se jimi. Pečlivě oprášil zamžené boty, umyl se a učešal a dopis, zalepený v bílé obálce, vsunul do kapsy. Hůl narovnal, okno přivřel, kopl smutně do papírů a vyšel na ulici. Už šel. Už šel.

88. Šel městem šerým a zesmutnělým od střešů až ke sklepům. Sníh prožraný černými ranami továrního popele jiskří, je prosekaný mnoha šlehy světla a vichřice, jiskří a oslňuje. Pekařské pece voní žitem a lukami. Z oken padají nudné zdi, ve dveřích mlčí tma jako prosící žebrák. Ulice před Barvínekem se šíří, slunce pláče, na křižovatkách leží syrová prkna nového jasu.

89. Náměstí. Doktor a Modrá slečna jdou zavěšení po chodníku. Jejich kroky jsou pevné a pružné.

90. Za nimi kulhá namáhavě Barvínek. Jeho hůl se štěpí, jeho kroky jsou přervané chvilkami, kdy se muž zastavuje a hledí pravou nohu od stehna ke kolenu. Pospíchá a udiveně poznává krápníky zimního města. Lampy na nárožích zmrzlé v slzách. Psaní tíží chatrný kabát. Srdce váží lásku a nenávisť. Modrá slečna klade závaží. Barvínek se chvěje. Z roztoku ulice krystalizují lidé. Sníh se propadá hluboko, hluboko. Ulice mlčí. Mlčí. Klid. Klid. Klid.

91. Barvínek spatřil Modrou slečnu na kraji náměstí. Nejdříve ušima, jak byl uvyklý, za okamžik se mu rozžaly i bývalé oči jako dvě vyhaslé lampy a do jejich záře vstoupila Modrá slečna. Dnes, dnes je nejkrásnější na světě. Má černé šaty. Jejich černá barva je jenom temným

Josef Kocourek

odstínem modře. I Smrt je černá. Snad to slečna ví a přizpůsobuje se – – Dnes, ach dnes je nejkrásnější na světě. Ve zmnohonásobněných smyslech Barvínekových roste do nekonečných rozměrů krásy a rozkoše. Modrá slečna je jeho. Nemůže patřit nikomu jinému. Dopis tíží a tíží a tíží víc a víc. Hle, jak jdou – doktor se jí jemně dotýká, mluví k ní a směje se. Modrá slečna mu odpovídá a usmívá se. Barvínek ví, že ty úsměvy nepatří jemu, poněvadž je jim příliš vzdálený, a přece ho utěšují – Barvínek se mdlé opírá o hůl, smršťuje se a natahuje jako píďalka. Jeho chatrné šaty se chvějí na zvadlém těle, pravá noha se těžce spouští do chrupajícího sněhu a ještě tížeji se zvedá. Ulice se nekonečně prodlužuje a mlčí. Klid. Doktor a slečna míjí. Ulice se láme na holi Barvínekově. Kam jdou? Jsou dva. Kam jdou? Jdu také, modrá milenko. Už jdu. Už jdu.

92. Jste nemilosrdná. Blíž a blíže. Rozměry se smršťují. Slečna roste. Už se dotkne nebe. Blíž a blíže a blíže. Potom se ruka vnoří do kapsy a stiskne křečovitě dopis. A pak se dotkne ta samá ruka ramene Modré slečny a všichni se zastavují. Barvínek cosi zašeptá. Modrá slečna se oddělí od doktora a zahledí se do Barvíinka. Druhé Barvínekovy oči zamrkaly. Boltce zaklapaly a přehnuly se přes ušní otvory. Nechtěl ji vidět. Přilíhl by se polekal. Zase něco zašeptal. Mlčeli. Všichni mlčeli. Modrá slečna vytáhla ruce svého zraku ze studnic očí Barvínekových a šla dál, až voda daleko vystříkla – Modrá slečna dočetla. Už jdu. Mé kroky budou tiché a neslyšitelné. Barvínek v kaluži nemohl vstát a dal se do pláče. Modrá slečna se obrátila k usmívajícímu se doktorovi a pohrdavě mu hodila do tváře několik slov. Pak sestoupila z chodníku, shýbla se nad Barvínekem. Jemně se dotkla jeho ruky potopené v kaluži, druhou rukou zvedla jeho sinalou hlavu. Pomalu vstával a vstal Vstal Vstal Vstal Vstal – Ještě držela jeho ruku a nepouštěla ji. Barvínekovi se v srdci zdvihla tichá rozkoš a naplnila všechny dutiny v jeho těle, vysušené nemocí. Ucítil obrovskou sílu, radost, slast. Doktor stál nad nimi a kouřil na ně špinavý kouř. Ulekli se ho. A prchali. Běželi náměstím a dál a dál dlouhou ulicí na most a dál a dál a nové a nové ulice a ještě je tu mnoho lidí a ještě dál a dál a dál a pak dveře. Dům. Po schodech až do pokoje. Páté poschodí. Místnost plná žlutého jasu. Citron. Pomeranč. Banány. Záclony v jediném velikém okně jako rozvítá jablona. Slečnin šaty jsou světlejší a světlejší. Potom nebeská modř. Milostný klid. Veliký klid. Klid plný ženského pylu a vůní. Nekoněčný klid. Rozkoš samoty. Klid. Klid. Klid.

93. Před těmito a v těch okamžicích venku mráz roztál v teplé sluníčko, zpočátku mírné, po

J. Kocourek na fotografii M. Háka

chvíli žhavé jak požár srdce. Jaro začalo bubnovat na všechna okna, na všechny dveře, na všechny střechy a kopule.

94. Sedli si svlečení do okna. Modrá slečna na klíně Barvínekově. Oba velicí a krásní. Hluboko pod nimi propast ulice. Na dně mráz. A tady nahoře na černých střeších vále se slunce, sníh hníje a jeho laviny s rachotem sjíždějí ze střešů. Taje. Taje a syčí. Ve všech obrysech, ve všech plochách. Slunce bije do závějí, teplé páry lezou ulicemi. Voda kape v milionech světél a odlescích, crčí ve stokách, bubny míru a zvony lásky bijí. Okna se otvírají. Jaro v podobě velkého Ó. Ó Ó Ó Ó Ó Ó Hahou hahou ó ó ó ó ó ó Pasáci bijí žlutými biči do zelených krav, které pohazují růžovými vemeny v nové a utlé trávě na slunečních svazích. Sirény továren sviští až k nebi, dělníci nesou na slunce bílé kapesníky, lezou na černé střechy, svlékají košile, opalují na hnědém slunci krásně vykrojené lopatky. Ó Ó Ó Ó Ja ro – jaro – Slunce se pokládá opatrně na nahé střechy, stříbrné řetězy padají ze žlabů, v kanálech hučí, stromy olivově hnědý zelenají láskou. Ve vzduchu páry naděje a světla.

V pátém poschodí líbá Barvínek Modrou slečnu. Sedí v okně plni nové radosti, slunce je jemně zatlačuje do pokoje – propast – maso milenců obnažené jarnímu slunci pomalu se zardívá, růžoví. Barvínek svírá slečnu, potom ji jemně odstrčí a zadívá se do jejích očí a čeká, zvedne-li je, aby v nich utopil svůj zrak znovu a znovu. Jsou příliš vysoko. Kde jsme? Nad námi nebesa, pod námi země. Jsou v pátém poschodí. Jsou velmi vysoko.

Barvínek chce líbat Modré oči znovu a znovu. Žena se cudně uhybá z okna ven. Barvínek se naklání níž a níž. Slečnina hlava klesne nazad. Její ňadra se vysoko vyklenou. Barvínek se za nimi sklání níž a níž.

Najednou se odtrhnou od zdi a řítí se do propasti ulice kroky velmi tichými a neslyšitelnými.

Nájemníci v nižších patrech vidí jen žluté stíny náruče, rukou a stehů, jak padají oknem –

9. listopadu 1926

(konec)

a tu

A tu mě to zase jednou popadlo, mohutná tlapa mi stiskla hýždě, šklubla nohama, hrudí se drala k srdci. Žádná něha, žádné miliskování, zvířecost pronikala otevřeným oknem do mého pokoje a prostupovala mou topornou postavou. A to jsem chtěl jen trochu vyvětrat zatuchlost, kterou produkovaly plesnivé kouty a, ach, také ztěžklý vzduch, na kterém se podepsal můj nesmírný meteorismus, díky němuž jsem už tak dlouho sám, neboť jak velkou láskou by musela oplývat spřízněná duše, aby byla ochotna den co den nahlížet do hlubokého všehomíra mužské tělesnosti a být atakována jeho nepolapitelnými kosmickými tělesy?

Studeným závanem zafixován ve falické pozici hleděl jsem do krajiny a kůže se zatím krabatila záplavou zimomřivých pupínků. Slyšel jsem volání, úpěnlivé štkání čehosi v dáli, snad samotné dálky. Alespoň na malou procházku za město, žadonil jsem a sám sebou nakonec obměkčen, dovolil jsem si obléci kabát a hybaj ven, ty sakulente, a do setmění ať jsi doma. Trapem jsem uháněl co nejdál od domu, neustále se v obavách ohlížeje, zda mne někdo nezavolá zpátky tak, jako mne volávala matka, když bezprostředně po mém odchodu zjistila, že nejsem vhodně oblečen. Ani tentokrát jsem nebyl, matku však již dávno nemaje, pelášil jsem bez nejmenších rozpaků městem, na jehož konci jsem shledal, že svému kabátu dnes budu vděčen za to, že mohu být alespoň z části považován za člověka. Z části proto, že svrchník je tříčtvrťového střihu, a končí tedy nad kostnatými koleny, které spolu s chlupatými lýtky a bosými chodidly se nestoudně tetelí nahotou, a ta bez skrupulí panuje i pod kabátem, tam nejvíc. Protože se mi však město urputně opřelo do zad, nemám už jiného východiska než takto zranitelný vydat se napospas předměstí.

Ačkoli by se dalo předpokládat, že chůze naboso přispěje k jakési křepkosti mých kroků, šlo se mi naopak náhle příliš těžce. Chodidla jsem razantně pokládal doslova jako nemotorný obr, nedbaje nástrah a překážek, jež mohly poranit mou jemnou a citlivou kůži. Budil jsem dojem, jako by šlo po dlouhé době o mou první rehabilitační procházku, které předcházela zlá choroba, jež mne nadlouho upoutala na lůžko, vinou čehož mám teď nemohoucné údy a krůček po krůčku se znovu musím učit pohybovat. Cítil jsem potřebu hole, přestože slovo hůl bylo v mé nervové soustavě propojeno s neradostnými pocity, tiky a třesem. Nemohoucnost při této vzpomínce šla ruku v ruce s brutalitou, neboť nemohoucný a brutální byl můj otec, využívaje hole nejen k opoře, ale i k zastrašování všech, již se vzpírali jeho vůli, a tím pádem jeho slabomyslnosti. Bohužel jsem to byl začašto já, koho se jeho hůl snažila porobit a kdo se stal nedobrovolným štítem všech ostatních. Záhy se stalo zvykem a tradicí, že jeho sukovice inklinovala především k mým žádům, čehož jiní zneužívali. Patrně jsem mu byl vzhledem ke své nezuřivosti a celkové chatrnosti snadným cílem. Ostatní, tedy bratři a sestry, mě sami stavěli do cesty jeho zlosti, která původně patřila jim samotným. Matka, zprvu milující, a tudíž mě bránící, se vzhledem k beznadějnosti obrany stala taktéž vychytralou, a tedy krkavčí. A otcova hůl byla jako predátor, který si vyčmouchá svou oběť a zčistajasna jí skočí na hřbet. Byla vždy o metry před svým majitelem a zdálo se, že den ode dne mohutní, bytní a stává se krvechtivější. Stačilo jen málo, aby se odpoutala od otcovy paže a pokračovala by v lynči na vlastní pěst.

Otec ji za její oddanost patřičně opečoval a s postupující senilností rozumu a nemohoucností údů se pustil do jejího vylepšování. Pro zesílení účinku při svých výpadech připevňoval na ni bodce různé velikosti a řetězy s oky a kladkami, kterými si v době klidu připínal hůl k tělu. To však vedlo k tomu, že hůl už sotva zvedl, takže

ke konci života s ní jen chřestil jako zoufalý smutný čert. Čím kdo zachází, tím také schází. Otcova hůl se nakonec obrátila proti svému pánovi. Vím to ale jen z vyprávění, na vlastní oči jsem to neviděl. Byla to snad matka, která našla otcovo bezvládné tělo nabodnuté na bodcích hole. Možná na hůl spadl až potom, kdy odbyla jeho poslední hodina, ale je taky docela možné, že se hůl přece jen vymkla kontrole, a nemajíc poblíž nikoho jiného, udeřila svého dobrodince. Dobře tak, říkaly některé hlasy příbuzných, mělo se to stát už dávno, kdyby mu to udeřil někdo jiný, museli by ho osvobodit.

Toliko tedy k holi.

A tu, když jsem se za doprovodu krušných vzpomínek doškokbrtal na začátek příměstského parku, kde tmavé prostory pod hustým příkrovem tují a křovisek zvelebili si s odvážnou svérázností lidé, které si společnost jako nechutný hlen setřela ze svého fajnového nosu, stála dívka v koženém kabátku, do něž se křehce a marně choulila, neboť kabátek halil její tělo s daleko větší ledabylostí než můj poctivý svrchník. Pod ním, zdálo se, zůstávala ve stejné nahotě jako já, ačkoli její nahota zdaleka nebyla tak hrubozrná. Způsob, jakým křížila paže, jež si tiskla na hrud, vyvolával dojem, že právě v těch místech není něco v pořádku (jako by se bála, že se jí rozkutálejí ňadra).

Přistoupíš a zahřeješ? zeptal jsem se sám sebe. Kabát má velkorysý rozměr, hladce pojme i tuto dívku.

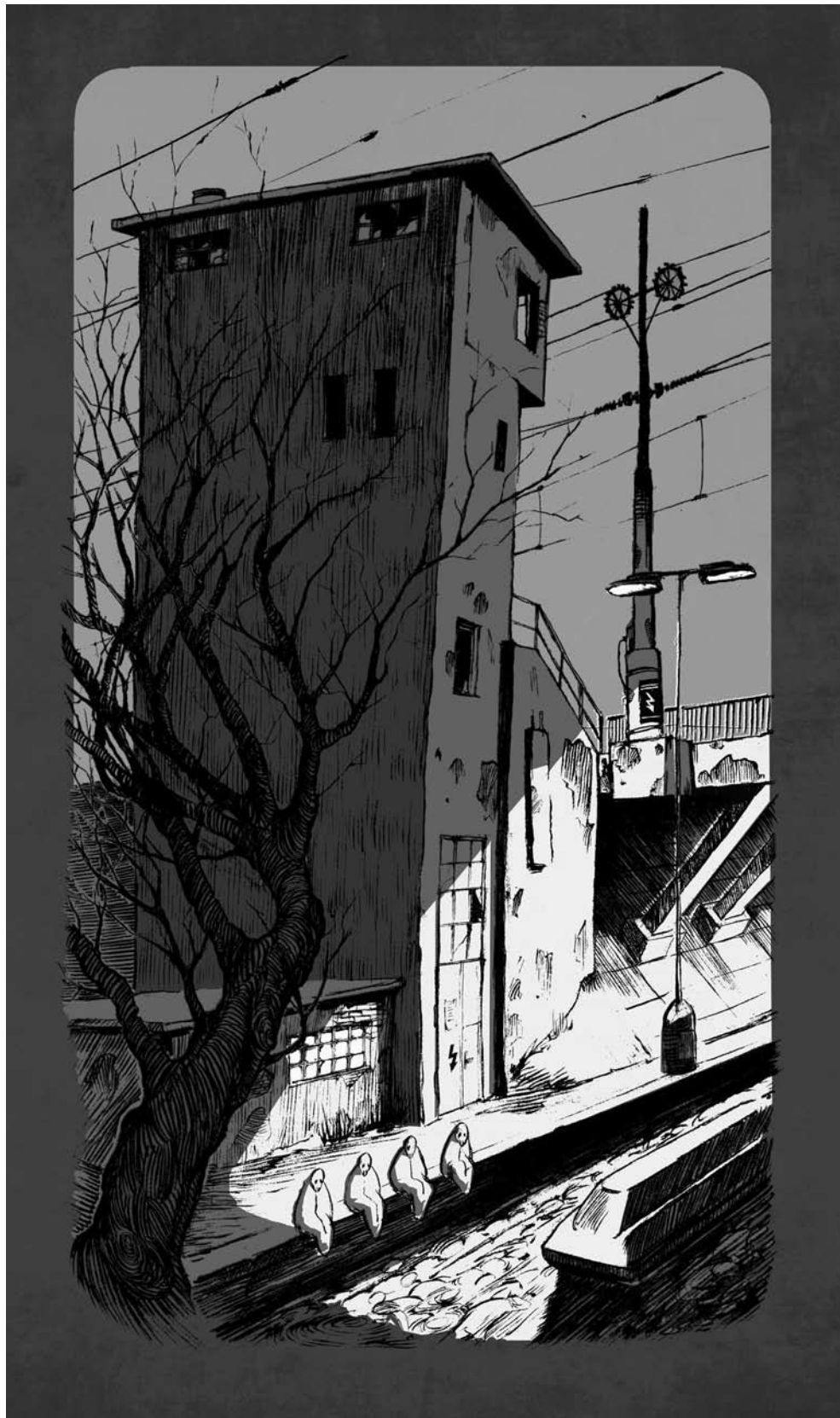
Čekal jsem na odpověď, se kterou jak je u mne známo, si dávám obvykle na čas. Nerad se rozhoduji překotně a ukvapeně, obzvláště se zdráhám rozhodovat se pod tlakem. V takových okamžicích jsem namnoze schopen sáhnout po tom nejhorším z možných rozhodnutí. A já mám panickou hrůzu ze špatných rozhodnutí. Dá se to označit přímo za fobii. Ta trapnost, uvědomíte-li si záhy svou chybu a náhle jste nucen své rozhodnutí přehodnotit a změnit. Z ano se stává ne a z ne ano a okolí v rozpacích přihlíží vaší zmatenosti a nechápe, proč se tak náhle dožadujete svého místa v tramvaji, když jste jej před chvílí uvolnili staré nemohoucí ženě, nebo proč pospícháte na policii s nalezenou peněženkou obsahující nemalý obnos, když jste se v okamžiku nálezu rozhodli si ji ponechat, a už vůbec se vymyká jejich chápání, když se po necelé čtvrt hodině, po těch patnácti minutách mučivých výčitek, vracíte zpátky na služebnu s vysvětlením, že jste si to rozmysleli a chcete tu šrajtofli zpět.

Nejsem zkrátka schopen v krátkém čase zvážit všechna rizika a důsledky, které mé budoucí rozhodnutí přinese. A bohužel žádná časová lhůta pro mě není dost dlouhá. Pět vteřin nebo pět dnů má na mé rozhodování stejný dopad. Má fobie mě natolik paralyzuje, že jsem schopný v jejich tenatech setrávat donekonečna, většinou až do doby, kdy situací rozhodne sama boží prozřetelnost.

Nejinak tomu bylo i tentokrát. Jít netečně dál a litovat pak promarněného kontaktu se sympatickou polehku oblečenou dívkou (vždyť jen považte, jak dlouho už jsem sám, bez ženy, a jak snadno se tomuto stavu způsobují fyzicky i psychicky)? Co ale dělat v opačném případě s dívkou pod jedním kabátem? Jak daleko s ní jít a kam až zajít? Zvláště když jsem pod kabátem tím, čím ve skutečnosti jsem.

A tu, náhle, ve chvíli, kdy svědomí a vědomí, rozum a cit prováděly v mé hlavě své myšlenkové veletoce a lavírovaly mezi ano a ne, rozhodl náhle a nečekaně pud. Neodbytným lechtáním v podbřišku se připomínala touha. Jak je tomu dávno, kdy jsi objímal ženu? zeptala se sametovým hlasem. Myslím s láskou a něhou, nemám na mysli chtíč naplněný bohapustým mrdáním. Jenže láska a něha se pro tebe už dávno stala splasklou nafukovací hračkou, zmačkanou formou, kterou již nemáš síly nafouknout, naplnit ji vzduchem

Milan Šťastný

Honza Bažant, Botič, 2009

svých plic, vdechnout život do všech jejich zákoutí, nadmout ji, vyboulit.

Na svou obranu však musím říct, že tomu tak nebylo vždy. Lze dokonce říct, že tomu bylo právě naopak. Leč vyprchávalo to ze mě jako z poutového balónku. Ač se zdálo, že je ten nepatrný otvor utažen šňůrkou sebelépe, se smutkem jsem sledoval, jak se den ode dne balónek zmenšuje, smršťuje, scvrkává, jak to z něj uniká, až nakonec zbude jen malá šesulka, placatá slza z pofiderní hmoty.

A to jsem teď já. Již několik let jen placatá pofiderní hmota.

Ale vrátíme-li se společně k oné slečně, budete svědky nenadálého oživení. Spatřív slečnu, mé paže ožily opomíjeným gestem a jako elektrické kabely, jež mají svou paměť, jako řeky, jež zregulovány, neztratily povědomí o svém starém korytě, napínaly se s rychlostí balónků plněných heliem a následně ovinuly slečnu kolem ramen. Moje paže, moje dobré paže. Slečna ani řasou nehnula, zdaleka ne tolik překvapena z tak náhlé vřelé pozornosti. A tu, jakkoli jsem si byl vědom směšnosti a křečovitosti toho objetí, neboť mé paže si ještě nedokázaly zcela dobře poradit se svými opět nalezenými pohyby a projevovaly nejistotu a stud, začal jsem dívku líbat a přitom cítil, jak ze mne při tom uniká splín, jak ze mne vyprchává, snad je dokonce nějakou živočišnou silou vypuzován, vylu-

čován mými ústy do úst oné slečny. Paže si mezitím osahávaly prostor kolem a následně i onu překážku, či snad návnadu, která jim po chvíli přinesla příjemný pocit. A teprve v tom pocitu se začaly nacházet a poznávat, jako by se setkaly s někým důvěrně známým, koho léta neviděly, a on jim náhle připomněl, co jsou vlastně zač a že po celý předešlý život žily v bludu. Přesně tak, jak se to přihodilo mně samotnému, když jsem na nádraží potkal svého dlouho neviděného, zapomenutého a ztraceného strýčka. V tuláckém rouše seděl na lavičce, rudý a zarostlý, vlasatý a špinavý a popíjel svou kořalečku, kterou popíjíval léta letoucí. Přistoupil jsem k němu a vpil se do jeho jurodivé tváře. A náhle tu bylo celé mé dětství, okamžiky, kdy jsem byl sám sebou, sám sebou i v dětském předstírání, ve hře, lhaní, v tom všem jsem to byl já, protože to byl stav učednický, chvíle hledání a ohmatávání a šmátrání uvnitř mě i mimo. To, co jsem si navenek ohmatával, obtisklo se do mého nitra a naopak, to, co stvořilo mé nitro, vyplulo ze mne jako velryba a zůstalo trčet v prostoru. Byl jsem v tom všem ryzí a opravdový, ta tam byla rutina následujících let. I strýček na mne patřil, kořalečka se mu leskla na podlitém rtu, ale možná to byla snad i slza, která skanula z oka a ve které měl už navždy ukrýt můj obraz. Vstal a promluvil. Slovům jsem nerozuměl, jen ten hlas, ten důvěrně známý,

chraplavý hlas, stejný jako před lety, ve mně vyvolal vlnu dojetí a oči se mi zaleskly. Mluvil a mluvil a snad se i něčeho dožadoval. Natahoval ke mně v žebravém gestu ruku, ale já byl jako omámený. Cítil jsem, jak se smrštuji a mizím do dětství, kteréhož byl jeho mládenecký život pohonnou součástí, díky němuž jsem detailně propátral lidské tělo stran fyziologických pochodů. Jeho rozsáhlá sbírka pornografických časopisů mi pomáhala v pochopení přírodních zákonitostí, takže jsem měl brzy hlavu plnou informací a obrazů ženských rozkroků a vytrčených mužských falů. Ty prázdninové chvíle, které jsem trávil v jeho chatičce, se pro mne staly rájem a peklem dohromady. Plamen, žár, svědění, návaly horčnosti, sladká motolice, pot všude, na každém kousku mé pubertální kůže, v každém koutě nevycválaného těla, v každém procitajícím se orgánu. Mozek, rozkrok, vše bylo propojeno v jeden obvod, kterým proudila mocná energie a zahřívala mne, rozpalovala a udržovala v chodu. Vzhledem k tomu, že ke mně nevedl žádný přírodní kabel, zdálo se, že mé tělo je perpetuum mobile.

Záhy mi však bylo málo nořit nos a vpíjet zraky do už tak dost ohmataných stránek. Cítil jsem, že jsem připraven postoupit do dalšího kola a obšťastnit se intenzivnějším zážitkem, než který mi mohly poskytnout mé paže s bravurně se pohybujícími prsty, i když jsem je pro zpestření střídal. A tu, jako deus ex machina, zjevil se opět můj strýc, aby mě příslovecným poplesknutím po pozadí popohnal k dalšímu kroku. Aniž by tušil, že vzdor plánu není v domě sám, pustil se se svou dámskou návštěvou do bujaré oslavy pudů, zatímco já, ukryt na půdě se svými dívkami, naslouchal jsem tomu řádění, než mi došlo, že stačí málo, abych se stal divákem.

To, co jsem pak viděl, změnilo jednou provždy můj pohled na lidské tělo, na jeho proporce a možnosti. Především ženské tělo, tím, že jsem jej znal vlastně ze všeho nejméně, začalo se mi po tomto představení jevit jako nepředvídatelný mechanismus oplývající netušenou, sotva zkrotitelnou silou.

Začal jsem se ho bát.

Ačkoliv se po tom všem strýc tvářil jako vítěz a ženský tvor potažený růžovou kůží se mu pokorně, téměř ponížene dral do podpaží, věděl jsem, že vítězství je úplně na jiné straně a chování strýce, a v budoucnu potažmo všech mužů, přišlo mi najednou směšné a trapné.

Ještě hodnou chvíli mi trvalo, než jsem svůj zrak odtrhl od škvíry, doslova a do písmene jsem cítil, jak mi bulvu svírá rozeschlá dřevitá hmota. Kdo by chtěl v té chvíli blíže

zkoumat můj obličej, viděl by rudé a podlité oko s otisky letokruhů, a v tom oku všechno to, co se krasopisně zapsalo hluboko do mozkové kůry. Od toho okamžiku jsem se už ani na matku nedokázal podívat jinak než skrze tyhle strašidelné a ve své podstatě magické obrázky. I její tělo bylo z těl onoho druhu, i v něm dřímala ta neznámá síla, která propukala a propuká za okolností, jichž ještě řadu let nebudu moci, naštěstí, být osobně přítomen (a to, že právě v matce, v mé jistotě a bezpečí, je skryt i pravý opak těchto mnou tolik vyhledávaných atributů, mě zkrušovalo a deptalo). Od té chvíle jsem si připadal jako zízivný pouštní zbloudilec, jenž ví, že ve vodě, na kterou narazil, je skryta pomoc i záchuba.

To vše mi vyvstávalo před očima podmalováno nádražním humbukem, to vše vyvolala strýčkova brunátná tvář ne nepodobná staré unavené lokomotivě, jež vypouštěla páru za mými zády a pomáhala halit mé vzpomínky do mlhavého oparu. A tak jako v této chvíli ožily mé paže na ramenou oné slečny, ožila tenkrát na peróně má duše ve vinném dechu svého příbuzného. Také jsem ho objal, ale fyzický kontakt zdaleka neodpovídal síle a hloubce objetí mé duše. Šeptali jsme si cosi vzájemně do ucha, ale byly to jen zvuky, zbytky tehdejších slov, z nichž zůstaly už jen kódy, šifry dětství. Je pravda, že strýček byl poněkud halasný a ušní otvor mi plnil slinami. Domníval jsem se, že je to jen projev stařeckosti, ale strýček mi do ucha nepokrytě plil. Všiml jsem si také, že nás obstoupil hlouček podobných existencí a hrozil mi rozbitými láhvemi, noži a někteří ubožejší jen pahýly svých údů. Pustil jsem strýce a rozloučil se s ním. Věřím, že to nemyslel zle, že to bylo jen takové chlapské škádlení, obrana před sentimentem, ale ten kopanec, který mi na rozloučenou uštědřil, mě bolel ještě celý den.

Když skončilo tohle nečekané společné dávení a polykání (to už jsme zase zpátky na začátku parku), dívka řekla: „Tvůj splín mne proklál jako samurajský meč, musíš být tedy ten, na koho tu čekám.“

Mírně mě to překvapilo, nečekal jsem, že první žena, na kterou po letech narazím a budu jí tak chvějivě blízko, projeví zájem o mou zoufalost, dokonce ji ze mne vymámí jako sladké tajemství. Stal se snad splín jakýmsi rysem mé povahy, který mne po těch letech strávených v jeho podruží zušlechťuje a přidává na kvalitě? A co můj meteorismus, co mé nadýmání, mám se projevit i po této stránce, a být tak v očích této ženy dokonaleým?

Splín byl jen jakýmsi znamením, kódem, heslem, a jelikož dívka řekla, čekám na tebe, byl jsem pln očekávání věcí následujících, neboť vše slibovalo pokračování. Snad i to mé ledabylé odění nebyl důsledek mé roztržitosti, ale něčí záměr. V čích rukách teď jsem? A opět žena. Bude mi v poušti mého života blaženou oázou, nebo se v molekulách její vody usadil mor? Nemám se raději nechat pohřbit rozpalenou dunou?

Hodila by se alespoň malá placatka něčeho ostřejšího, co by prořízlo houževnaté maso mých myšlenek.

A tu mne dívka popadla a zatáhla do křoví. Ano, do téhož křoví, v němž bivakovali bezdomovci. Však jsme na ně také po nějakém čase narazili. Seděli na zemi a mezi nimi plápolal malý ohýnek. Pomalu otočili hlavy naším směrem a nijak nevzrušení naší přítomností zvrátili zase zraky zpět do plamenů. Oči jim plály hlubokou netečností, ledovým klidem. Seděli tam jako dva apači, zabráni do sebe, ztraceni v prérii svých duší, což však byl jen můj dojem, neboť je zcela jisté, jako každého apače, neopouštěla ostražitost a hbitost číhající pod každým zlomkem navenek vystavené usebranosti. Byl jsem přesvědčen, že každý můj záluďnější pohyb, jehož vzorec měli po staletí uložen v paměti, ztrestali by hbitou protiakcí.

Dívka mne jako ulovenou zvěř položila na zem a tu na zemi, v hlíně, pod hustou a neprostupnou krustou keře, ve tmě, se kterou tak chrabře bojovaly jen ubohé plamínky strážené dvěma apači, jsem si náhle připadal

malý a bezvýznamný, ponížený před těmi umolousanci, co byli pro smích celému sídlišti a teď se tvářili jako strážci ohně, či bůh ví jakého tajemství.

„Tváříte se jako strážci, ale stejně jste odporná havěť,“ zaskuhral jsem v posledních záchvěvech odporu a žebra mě bolela, jako by mi na nich někdo klečel. Z posledních sil jsem vykotal tuhle odbojnou větu, dobře si vědom, že je to nadobro mé poslední vzepření se potupě. Apači na sebe flegmaticky pohlédli a pak každý jednou nohou dupl do ohně a rázem byla kolem tma a ticho.

„Jde to jako po másle,“ slyšel jsem zašepat dívku, potom mě její ruce uchopily a vlekly za sebou po zemi tou křovinatou chodbou jako neposlušné štěně. A stále tma a ticho, což mě překvapovalo. Z parku se tato křovina nejevila nikterak mysteriálně. Zdaleka neslibovala tak rozsáhlé temné prostory, jakými jsem byl nyní vlečen. Doslova labyrint. A nebral konce. Kabát byl dostatečně dlouhý na to, aby ochránil mé pozadí před drsností povrchu, přesto jsem trochu želel jeho postavení. Nevezme-li včas konec tohle mé vlečení, záhy se prošoupe, a já tak přijdu jak o kabát, tak o zadek. Překvapila mne neskutečná délka a patrně i rozlehlost tohoto místa a zmocnila se mne náhle potřeba konat. To mi tak ještě scházelo. Pokálet si svůj kabát, jenž mi teď tak věrně slouží. Leč vykonal jsem zčistajasna potřebu a byl rád, že je kolem tma a já se nemusím stydět. Ostatně, konat potřebu veřejně mi už léta nepřišlo abnormální ani amorální. Už od dob suchého záchodu mého dětství, na kterém trůnila celá má rodina a dávala tak najevo, že nic z toho, co se za prkny děje, není nijak zvláštní a výjimečné, kvůli čemu by se měl člověk izolovat od druhých. Že je taková sebeizolace dokonce projevem povýšení. Jako bys tam snad snášel zlaté vejce, říkávala posměšně babička, když slyšela mé snahy zarýglovat se před nevtanými hosty. Budeš-li své prdy dusit, nafoukneš se a vzneseš jako balón, varovala, když zjistila, že se snažím svou plynatost tlumit svíráním pulek, nebo maskovat alespoň kašláním. Jednou jedinkrát zadržíš stolicí... a rozerve ti to střeva, byl další z oblíbených bonmotů, kterým se zase ráda blýskla má matka. V kterém dítěti by takhle představa nevyvolala takovéto věštbě adekvátní obrazy? A tak jsem takhle tarzanovitě běhal světem a vydával divošské zvuky a zdaleka ne všechny vycházely z mých útroby, prost jakéhokoli pocitu, že dělám něco nekalého, kálel jsem všude, exponoval jsem svůj zadek do rozličných míst a prostorů, kdykoli to na mě přišlo, kdykoli svěrač vzal na vědomí nevoli mých střev déle skrývat svůj obsah, nebránil jsem nijak zásadně jeho funkci. Zatímco doma byla má matka téměř nadšena z nevábnych nálezů, neboť to pro ni znamenalo, že její syn prospívá, že mu to dobře tráví, a tudíž mu chutná; oj, běda zácpě, zácpa rovnala se blížícímu se konci, při mé zácpě matka propadla hysterii a snažila se nalézt chybu nejprve ve stravování, potom v mých střevech a mé hlavě, přes sebe a otce pak pokračovala až ke svým rodičům, od nich se odpíchla k oběma rodům a jejich genetickému zatížení, následoval svět, osud, bůh a apokalypsa. V tom okamžiku jsem byl se svou střevní neprůchodností pohřben a smazán z povrchu světa. Ve skutečnosti mi však v tomhle okamžiku svěrač povolil a já se posral. Teklo mi to po stehně a já úlevně hleděl do spokojených očí své gastrofobické matky.

A tak jsem si ulevil i teď, jsa vlečen po drsném povrchu neznámo kam. Zaznamenal jsem však, že pro dívku představuji patrně velké sousto, neboť prsty obemknuté kolem mých paží povolovaly a smekaly se a záhy svíraly už jen rukávky mého potrůsného a jistě už i prošoupaného kabátu. Scházelo málo a vyklouzl bych z kabátu jako dítě z dělohy a v mžiku bych se odklidil neznámo kam. A jak málo scházelo k tomu, nebýt vlečen, tak moc se mi nechtělo opustit ten uklidňující pohyb. Nijak už mi nezáleželo na svrchníku, ale představa, že bych ustal v pohybu, že bych zůstal ležet nahý a bezbranný v nepronik-

nutelné tmě mě naplnila bázní a strachem. Jsem-li vlečen, rád bych, být za pomoci cizí síly, dospěl do cíle, ač jsem si ho nevybral a nevím o něm zholá nic. Kam bych se poděl, kterým směrem bych se dal, kde je východ, jaké možnosti bych měl na výběr, nechtěl-li bych tu zůstat ležet kdesi, obklopen čmsí, z čeho je patrná jen černočerná tma? A tak když už mému úniku nebránilo nic a mé paže pomalu a jistě opouštěly teplo rukávů, sevřel jsem křečovitě svůj svrchník a držel se jej jako klišť. Zvedl jsem nohy a pokrčil je, což na mě působilo podobně jako jízda na saních. Sotva dívka zaznamenala, že se jí mé břemeno vymklo z rukou, zvolnila a nakonec se úplně zastavila. Vyčkávala. Nehodlal jsem ji nijak trápit. Jsem stále tady, nebojte se a pokračujte dál, řekl jsem. Ticho kolem mne však bylo stejně úporné jako tma. Chvíli jsem seděl na holé zemi a po chvíli jsem se odvážil na kolena. Jako zvíře stál jsem na všech čtyřech a naslouchal a vyčkával. Cokoli mohlo přijít odkudkoli. Zepředu, byl-li předek tam, kam ukazovala má hlava, o kterou jsem se samo sebou bál. Taktéž zezadu se mohlo cosi přiblížit a vzít si na paškál můj zaneřáděný zadek a přivést ho ještě více k ponížení. Ze stran mohlo cokoli vniknout do mých žeber a vylámat je a použít na tucet Ev. A tu zabělelo se v mé mysli stejně tak, jako se bělely doktorské pláště, když mě mé tělo hodlalo poučit o své konečnosti a pořídilo si za tím účelem chorobu ze všech nejhorších a těžce léčitelnou. Dost, dost, volával jsem z nemocničního lůžka, nikdo přece nepochybuje, že jednoho dne umřu a že to může být kdykoli. Nikdo se přece nepře o to, že vnímání času je čistě osobní záležitost, že řeknu-li, například, udělám to a to až za pět let, jsem blíže věci, než kdykoli jindy, neboť za pět let už po mně může zůstat jen ten obnošený pokálený kabát ve staré skříni na půdě a to slibované se nikdy neudá. Nikdo přece nepochybuje, že život je pouze tu větší, tu menší vzdalování a současné přibližování se nebytí, že narozem mám k nebytí blíže než třicetiletý jubilant, že devadesátiletá vetčnost je na dosah nebytí, a poposunu-li se ještě o kousek, dotýkám se opět svého zrození. Tak nač všechny tyhle hadičky, pumpičky? Kdo se ve mně snaží za každou cenu vzbudit strach, který jsem nikdy nepozbyl? Ale člověk, přežije-li vlastní smrt, přežije pak už všechno. A tu na mě prsty lehkými jako vzpomínka sáhla dívka, již jednou jsem si kdy připustil k tělu. Tamara. Už samotné jméno mi evokovalo cosi dužnatě tajemného. Tamara. Znělo tak dutě, ale vůbec ne jalově. Vířila v něm ozvěna zakořeněného tajemství. Tamara. Jméno s příchutí revoluce, jméno prapor, jméno vítězství. Nejednou se vítězoslavně tyčila nad mým padlým tělem s prsy pod bleděmodrou sepranou blůzkou hrdě vypjatými. Častokrát jsem si po nocích zpíval: Tamara mi dává víru / i ve sprše při klystýru. Ty její prsty, kterými obratně měnila lahvičky s cytotatiky ve stojánku nad mou postelí, vůně její šíje, kterou mi nastavovala, když se chystala uzavřít kanylu. Vibrace, kterými rozechvívala tu plastovou hadičku vedoucí dutou žílou až do mého srdce, budou už navždy rozechvívat tento můj pumpující sval. Navěky mé srdce bude tlouci také jejími záchvěvy. V noci, když měla službu, lehala si ke mně a hladila mě po celém těle, po těle, jež se vzdávalo svého ochlupení, a působilo tak ucelenějším a čistějším dojmem, jako socha z mramoru. Ale jelikož mu pod povrchem tepala krev a vinou toho bylo stále teplé a vláčné, stoupal z něj a rozplýval se v šeru pokoje opar erotična, poklidného a unaveného, jež bylo sotva schopno cokoli rozproudit či dohnat k tvrdosti. A třebaš jsem v její náruči mnohokrát usnul, třebaš jsem nakonec v jejím objetí i zesnul, kdo ví. V teple jejího dechu se špatně rozeznávají takhle jemné nuance života a smrti.

A tu mi konečně došlo, že je nutné zavřít to okno, tak, jako jsem zavřel už stovky oken předtím, ulehnout a dát se do snění. Nejde o otázky, ani o odpovědi, ani o hledání. Jde jen a pouze o toho, kdo se ptá a kdo naslouchá.

Milan Šťastný (nar. 1973 v Šumperku) vystudoval Střední odbornou školu strojírenskou, žije na Opavsku. Vydal sbírky poezie *Rezavá ryba stvoření* (vn, 2000), *V horečce blouznění* (Kulturní zařízení města Valašské Meziříčí, 2001) *Drobné bolesti* (BBart, 2001) a sbírku povídek *Klid a rozvaha* (Kniha Zlín, 2010).

milanovi o milanovi

S MILANEM NA ZÁJEZDU

vlnil jsme se tenkrát milan a já mezi načinčanými kočíčkami milan se vlnil úplně jinak než já on se vlnil pohroužen sám v sobě já byl takový demonstrativní agresivní vůči okolí zmocňoval jsem se okolních tanečnic jedna se mi vycukla hned při první otočce rozlila si pivo hrozně se vztekala druhá řekla dobře tančeme ale jen dvě kolečka jen dvě hele utáhl jsem ji na pět ale pak se mi vysmekla a utekla třetí mě rovnou poslala do řiti a milan nojo milan ten se vlnil úplně jinak nějak se do sebe vžíval vplétal působilo to jako by tančil sám se svými útrobami o dívky se zdánlivě nezajímal ovšem později mi zjevil že děvčata má opravdu rád a často prý na ně myslí takže nechápu proč se tam vlnil sám mohl si aspoň šáhnout jako já ne uznávám ta první s tím pivem nestála za moc ale ta druhá měla vskutku znamenitá ňadra vskutku znamenitá a milan co ten když dotančil nakonec skončil na stejný lavičce jako já kus dřeva zvířecí pohled do tmy on a já dva balící kterým nezbývá než mudrovat do brzkých ranních o hlubokých věcech a vůbec ještě že mám doma tu marunu protože s marunou chodim aspoň normálně spat a nemudruju furt já jak se dostanu do spárů milanovi nespim furt s nim něco rozebírám oba si na tom zakládáme ale nakonec vždycky skončíme tam kde všechno začíná a končí a začíná a končí a začíná a končí a na jménech nesejde

S MILANEM V RESTAURACI

milan se zase natřásal před jakousi dívkou ovšem prováděl to opravdu promyšleně neboť na to šel skrze mě snažil se té dívce namluvit že já jsem ten jenž vždy rozezní struny dívčích duší dříve než on vůbec stačí se projevit a že už ho to opravdu štve protože to se pak nedá nic podniknout milan chtěl prostě nějak omotat mou přítomnost svými slovy a přehodit výhybku na kouzlo svého natřásání a opravdu dívka se vskutku nedívala jen na mě ale i na milana a milan tedy mluvil dál o mně a říkal že sice na první pohled jsem svůdnej ale zároveň i hrozně ukecanej takže je hrůza se mnou trávit čas a hlavně v noci že je to děs protože člověk už chce spát a já pořád mluvím a mluvím prý jenom proto abych mluvil a že jsem v tomhle stejnej jako ta moje maruna – milan chtěl takhle jedním tahem poukázat na to že moje upovídanost by mohla nepříjemně narušovat případné tělesné radovánky a současně také na to že jsem zadán a není proto morální o mě usilovat a potom taky říkal že vždycky když vedle mě na našich četných cestách usíná cítí se celý nespůj protože ví že si ho budu ve spánku plést s marunou a že mu budu sahat na tu jeho mužnou tvář a on mě bude muset odstrkovat takže se vůbec nevyspí čímž chtěl samozřejmě naznačit že kromě

ukecanosti a zadanosti trpím i syndromem mimovolné dotěrnosti a navíc že ráno už vůbec nevím proč jsem dotíral eventuelně co jsem při tom říkal a že jsem vůbec velmi zapomnětlivý a život se mnou je tedy velmi velmi složitý tak tohle všechno jí milan vyprávěl a úplně se u toho rozohnil rozhazoval rukama skoro jako bych rozhazoval rukama já kdybych mluvil a přikusoval k tomu můj jablečný závin pil moji vodu a všechno mi sežral vypil ovšem dívka se stále koukala střídavě na něj střídavě a na mě usmívala se a v jednu chvíli poměrně bystře podotkla že je to přece milan kdo celou dobu mluví a já že jí vůbec nepřijdu upovídaný a já se snažil všemi silami mlčet abych ji v tomto myslném dojmu utvrdil nakonec jsem se však neudržel vpadl milanovi do řeči a naprosto bezuzdně jsem se rozpovídal

a milan snad proto že ho opět znervóznilo to moje povídání které zjevně strhávalo pozornost dívky začal hlučně smrkat pochrchlávat pokašlávat tak jak on to vždycky dělá když se rozpovídám tak furt schválně smrká a pokašlává někdy mi skáče i do řeči ale většinou posmrkává aby mi jako přenechal slovo ale přitom cíleně podrývá jistotu mého projevu k čemuž došlo i tentokrát ale tentokrát – ano je odpudivé to říci avšak škoda to nevyslovit – takže tentokrát se mu náhle přihodila ta vrcholně odpudivá a nechutná ale opravdu hrozná věc a sice že se mu dírou v tom jeho roztrpeném kapesníku prodrala obří nudle a skápla mu na stehno čehož si milan pochopitelně nevšiml a pokračoval v produkci

avšak já netoužil po tom vychýlit naše křehké duše z rovnováhy a proto jsem diskrétně na milana mrk a on hned pochopil a spěšně v tichém úděsu otřel šlem a přítomná dívka vůbec ničeho nezpozorovala a dívala se na mě až do té doby než milan skokem opět vstoupil v mou řeč

MILANOVO DĚTSTVÍ

(původně psáno na papírovém svitku o jednom dlouhém řádku)

otevírám dveře a hele milan s igelitkou plnou kotoučů s pásky a prej že na jednom z těch pásků je zachycen on jako dítě takže honem z jídelny přináším magnetofon z šatníku druhý a třetí rozmotáváme kabely vidlice strkáme do zástrček a už nasazujeme kotouče motory se líně rozjíždějí reproduk-

Pavel Novotný

tory nechtějí hrát huhlají nesrozumitelně jeden přes druhý musí se to chvíli zahřát aby bylo to hrálo a už to hraje jakousi znetvořenou změt hudby zpěvu sežvejkaný louis armstronghg jimmmiy hendrixksh duek elingontn na jiném kotouči cosi jako vážná hudba šumící pozpátku třetí kotouč hlasitě rve sám sebe chvílemi drnčí a vrní kotouče drhnou zpomalují pomáháme jim prstem když tu vchází do místnosti maruna usedá na zem vedle kamen a začne si vystříhovat obrázky trousit kolem sebe pruhy papíru kusy hlav rukou změt čínských masek tváří se velice vážně a milan se cpe kokosovejma sušenkama mačká knoflíky magnetofonů vytrvale hledá sám sebe a nemůže se najít je slyšet jen šum dechovka řev praskot ale záznam z dětství nikde nic stopy se překrývají nikdo nikde první magnetofon se točí druhý zrovna přetáčí třetí se pořád zadržává pásky jsou plné nesrozumitelných pomuchlaných zaříkáadel co každou chvíli mizí vynořují se milan pokukuje okny ven a tvrdí že za chvíli přijdou voni že voni už sou skoro tady a když se zeptám kdo jsou to voni odpovídá že jednou viděl v jednom filmu že někdo si taky takhle pouštěl pásky a pak si pro něj oknama přišli voni ale já vůbec nevím co to povídá není mu úplně dobře rozumět přes ten rachot okenní tabulky se chvějí kokosové sušenky mizí a maruna už to začala lepit dohromady a my objevujeme pásek který je sjetý až do samého průhledna jsou v něm díry rozpadá se na něm prastarý záznam hokejového utkání který kdosi kdysi zřejmě nahrál přes mikrofon z televize a který je letitým přehráváním vydřen takřka do němoty chrčí ze sebe cáry hlasivek zaníceného komentátora 4:3! 4:3! a maruna už vytvořila cosi barevného a mnohohlavého a já s hlavou lehce zvrácenou náhle zavádím uchem o kytaru a kytara padá na magnetofon krk se zlomí struny povolí kotouč se vzpříčí o dřevěnou štěpinu krku a je ticho – – – – – – – – – – – – – – a milan se najednou zvedá a že už bude domů zavážu mu tedy tkaničky sešlapaných polobotek do kapes mu nasypu posledních pár keksů a hosta jenž nenašel sám sebe odchází vyprovodit do tmy na zastávku a on stále ještě celý roz dováděný povídá že to byl večer ve stylu johna cage ano prý úplné setkání s absolutnem ale nevím proč to říkal proč tenhle pruh vysvětloval všichni by nejradši všechno ke všemu přirovnávali ukazovali věci jako hádanky které už dávno někdo před námi rozluštil a pak odejdou jako milan který nastoupil a odplul tramvají do tmy a já jdu domů a doma nacházím

marunu pokojně spící mezi audiopásky mezi pruhy papírů mezi slepenci obrázků troskami kytary a venku za oknem svítí mars který je údajně stále blíž a blíž a kdoví kde to jednou skončí tohle

MILANOVO PŘÁNÍ

nějak se stalo že milan mi zesmutněl nevěděl jsem jak ho rozveselit bylo to skličující protože milan naprosto ztratil oční kontakt on sice koukal na mě ale zároveň se zdálo že na mě kouká jenom aby koukal což mě velmi trápilo takže jsem se snažil milana nějak uvést zpátky v život ale čím víc jsem se snažil tím víc milan pohasínal a koukal skrze mě v našem hovoru se pořád vracel tam kde začal nemohl se hnout z místa což sám věděl a neustále se za to omlouval byl celej takovej zanedbanej pohublej a já pořád přemýšlel jak mu pomoci

nakonec mě napadlo že bych mohl koupit takový ten lampión či balón takovou tu hračku z papíru která se pomocí kostky zapáleného parafínu naplní horkým vzduchem a potom se vypustí do nebe předtím se však na ni napíše nějaké přání což by milanovi přišlo vhod řekl jsem si a najednou jsme stáli venku byla noc mráz a milan se neustále ošíval nadával že děláme hrozný zbytečnosti že mu běží čas který má odměřen na téhle planetě a že místo toho aby se věnoval něčemu smysluplnému tráví ten čas nad mejma píčovinama a že je mu zima mezitím já zmrzlýma rukama vlhkýma sirkama zapaloval tu debilní kostku parafínu a když se to konečně podvedlo balón se začal nadlehčovat a milan pomalu přestával lamentovat pomrmlovat až úplně umklkl na papírový povrch pečlivě napsal černým fixem velkými písmeny své přání a to přání mělo jen jedno slovo a to slovo znělo

J E B A T !!!

dívali jsme se jak balón stoupá nad střechy domů nad koruny stromů až se změnil v jednu z hvězd jež pozvolna zhasla

Pavel Novotný (nar. 1976) je germanista, pracuje na Katedře německého jazyka (PF TUL), žije v Liberci. Zabývá se též všelijakými zvukovými a textovými projekty (*Lžička, Brambora, Tramvaj*). Pro *Tvar* připravoval společně s Daliborem Demelem rubriky *Občas neškodí vrátit se úplně na začátek* (2009) a *A co Mácha?* (2010). Je laureátem Národní ceny Prix Bohemia radio 2010, kterou získal za pořad *Vesmír*. Letos vydal básnickou sbírku *Mraky*.

milan korál

SÁRA BYLA SAMA DOMA

Seděla na tmavomodré pohovce. Před sebou měla na konferenčním stolku sklenici piva a broušený popelník plný nedopalků. Kouřila hodně. Zvlášť v posledních dnech, kdy se jí zdálo, že se na ni všechno sype. Nic se nedařilo. Z práce ji propustili. Prý kvůli krizi. Ve skutečnosti proto, že až příliš dobře viděla šéfovi pod prsty. A že o tom, co viděla, nemlčela. S Johnem to taky nevypadá nejlépe. Včera se pohádali. On jí vyčítal neschopnost zorganizovat si život tak, aby neměla depky a záchvaty zuřivosti, když došly peníze a nebylo za co žít. Ona jemu vyčítala přílišné sebevědomí, okázalou suverenitu a každé ohlédnutí za pěknou slečnou. Na policiče v chodbě se už druhý týden válely složenky – samé nedoplatky. Kdo a kdy to bude platit, to snad ví jenom Bůh. Před chvílí, než usedla k orosené sklenici, jí vypověděla službu automatická pračka. Sehnat teď o víkendů opraváře, to je čirý optimismus. A tak se zhluboka napila a dolila další. A pila. A pila. V pokoji to za pár hodin vypadalo tak, že nebylo na krok vidět. Všude se převaloval hustý cigaretový dým. A okna zavřená. Žaluzie stažené. Na bidýlku uprostřed pokoje pochodoval kapitán Jack. Sem a tam. Tam a sem. Byl to nádherně zabarvený papoušek, kterého Sára dostala od své nejbližší přítelkyně k dvacátým narozeninám. Kapitán Jack uměl mluvit. Říkal – dobrý den, jak se máte, hovno, ty drž hubu, růže voní a ještě několik slovních spojení. Byl dost populární mezi Sárinými známými. Dostala i několik nabídek, aby ho prodala. Ty nabízené částky, to nebyl žádný pakatel. Ale odolala. Kapitán Jack byl jediným jejím druhem v samotě, která ji čím dál tím víc obklopovala. A pak přišel zkrat. Zničehonic vstala, odešla do kuchyně a otočila všechny kohoutky na plyn. Potom se vrátila do pokoje, zapálila si další voňavou tabákovou krasavici, nalila x-tou dávku piva a zavřela oči. Za chvíli usnula. Sklouzla po neviditelné skluzavce do krajiny snů. Zdálo

se jí, že ji vzala za ruku Persefona a vedla po kluzkých schodech kamsi do podzemí. A nyní střih. Pojednou se ozval zvuk otáčení klíče v bezpečnostním zámku. Do bytu vstoupil přítel John. Hned ucítil pronikavý zápach plynu a pootevřenými dveřmi uviděl Sárku na pohovce. Hlavu měla zvrácenou dozadu a byla mrtvolně bílá. John vběhl do kuchyně, zavřel kohoutky a zotvíral v celém bytě okna. Potom se začal starat o Sárku. Vzal ji do náruče, hladil a mluvil na ni konejšivými slovy. Zlehka ji udeřil na levou i pravou tvář. Náhle Sára vydechla a pomalu otevřela oči. Nic nechápala. Stejně jako John. Ten si najednou všiml papouška, který ležel na podlaze. Byl bez života. „Co se stalo?“ ptala se Sára. A John odpověděl: „Vlastně nic. Jenom jsi zasebevražдила kapitána Jacka.“

PODIVNÉ SPÁDY ČERNÉ PANÍ

Nebe se kroutilo jako ostrou mačetou přeseknutý had. Nebe bylo černé jako tisíc barelů asfaltu. Nebe už oněmělo, hromy vydávaly poslední zbytky třeskotu a úzkosti. John Fagan vyšel před svůj malý bar na bostonském předměstí a vzhledl vzhůru. Odplivl si. Obloha, která mu začernila hlavu, se mu ani trochu nezamlouvala. Dnes je den blbec, pomyslí si. Dnes mnoho hostů nepřijde. Každý raději zůstane doma u kamen či radiátoru. Každý dá přednost teplu před potácením se do baru na drink. Na skleničku něčeho ostrého, co umí rozmetat chmury, deprese a stres. Otočil se a vstoupil do místnosti, která se normálně prezentovala oblaky dýmu z cigaret. Ne však dnes. Nikde ani noha. Nikde ani jediný host. Včera bylo narváno a dneska to tady vypadá jako po náletu bombardovací perutě. John přistoupil k music-boxu a zadal šlágr, který se mu líbil. Ani nevěděl, kdo ho zpívá a kdo hraje. Ale ten chraplavý hlas černé zpěvačky mu imponoval. Ten hlas měl prostě náladu

a barvu podle jeho vkusu. Vždycky, když tuhle písničku slyšel, něco se v něm sevřelo. A pěkně to bolelo. Došel k pultu, tedy k baru, naklonil se přes a trochu chvějící se rukou uchopil láhev Stars-Stripes a nalil si plnou sklenku ze silného skla. Napil se. Zapálil si camelku a pohodlně se usadil na barové stoličce. Skrze okno se díval ven na protější obchod pana Craba. Neonový nápis problíkával. Písmeno b měnilo barvy a co chvíli zhaslo. John nevydržel dívat se stále tam, začaly ho bolet oči. Nasadil si tedy černé brýle, které si zakoupil minulý týden v jednom obchůdku na páté ulici, kam přišel se svojí přítelkyní Joan, aby koupili zcela něco jiného. John pojednou pootočil hlavu a podíval se směrem ke dveřím. Zdálo se mu, že slyší kroky. Něco, co připomínalo klapot podpatků. Vtom se dveře otevřely a vstoupila žena. Černá paní. Mohlo jí být tak čtyřicet let a byla od hlavy až k patě celá v černém. I vlasy měla černé. I oči měla černé. Černě měla nalakované nehty na

rukou, a když si odložila u malého stolku černou kabelku, vytáhla z černé cigártašky temně hnědou kubánskou cigaretu a zapálila si ji černým zapalovačem. John k ní přistoupil a zeptal se, co si přeje. A ona hlubokým hlasem odpověděla, že prázdnou püllitrovou sklenici, dále černý čaj, malý koňak, malé evropské pivo, deci sodovky a deci bílého argentinského vína. John se poklonil a odešel připravit objednávku. Vše naaranžoval na stříbrný tác a odnesl černé dámě. Ta poděkovala a jala se postupně všechny nápoje lit do prázdné sklenice. Potom to spěšně vypila. John na ni koukal jako blázen. V duchu si říkal – Ta ženská má ale chuť. Víc si ale pomyslet nestačil, protože ho černá paní upozornila, že bude platit. A tak také učinila. Zaplatila a odešla. A John Fagan se za ní díval tak dlouho, než mu zmizela ze zorného úhlu pohledu. Potom vysypal popelník s hnědým nedopalkem, obrátil ubrus a začal čekat na dalšího hosta.

Milan Korál (nar. 16. 5. 1956 ve Vysokém Mýtě) je autorem několika knižně vydaných básnických sbírek. A to: *Made in retro*, *Pod puškařskou oblohou*, *Tichá bestie*, *Měsíční fortissimo*, *Ta noc*, *Hodina znásilněné pravdy*, *Opilý kentaur* a *Barabas*. Jeho texty jsou zastoupeny v několika antologiích a almanaších. Nedávno mu vyšla prozaická kniha *Náhradní nebe*.

VÝLOV

Kapří utrpení podle nich trvá již od samotného výlovu. Dalším problémem je samotná doprava do sádek. Ryba je často poraněna, stresována a vyčerpana. Mučení kapra pokračuje během prodeje: Mačká se v přeplněné kádi s nedostatkem kyslíku a pomalu se dusí. Stává se, že prodejci kaprů často vůbec nic nevědí a kapra třeba zaživa zbavují šupin nebo jim vymačkávají jikry. Kapitola sama pro sebe je neodborné zabíjení. K vidění tak může být řezání kapří hlavy zaživa bez omrácení, drhnutí těla o přibité pивní zátky nebo nelidské vykrvování skrz žílu poblíž ocasu. (z tisku)

Titul knihy **Friedricha Asslándera** a **Anselma Grüna** *Time management jako duchovní úkol* (*Karmelitánské nakladatelství*, 2010) zní vpravdě monstrózně, evokuje jakési zvrácené spojení carnegiovských návodů na šťastnější život a pánbíčkářského mentorování; a karmelitáni v Kostelním Vydří jej zvolili zjevně z marketingových důvodů – kdo by si taky koupil knihu s původním názvem *Spirituell Zeit gestalten mit Benedikt und der Bibel?* Budiž, menežijme tedy čas, jenž nám byl vymezen. Východisko je slibné, autoři vybízejí k smysluplnému využívání času „*tak, aby přinášel plody v práci, a přitom vás nedrtil a nepohlcoval*“, k preferenci kvality před kvantitou a obecně i k lepšímu poznání sebe sama. „*Vládne-li mému času Bůh*,“ praví se v úvodu, „*nikoli pouze očekávání a nároky druhých lidí, je tento čas naplněný a příjemný – čas, který*

nadechují a skutečně aktivně žijí, čas, ve kterém nejsem žit.“ Pomiňme explicitně zmíněného Boha (každý si za něj ostatně může dosadit *ad libitum* jiné slovo), podstatný je podle mě onen střet dvou přístupů, v citátu dokonale vystižený činným a trpným rodem.

Oba autoři si kolegiálně předávají slovo: tu nás poučuje Assländer, jenž „*vystudoval psychologii, sociologii a řízení a v současnosti je samostatným instruktorem a poradcem významných firem*“, jindy přispěchá se svou radou benediktinský mnich Grün, „*vyhledávaný duchovní průvodce a autor mnoha knih o duchovním životě*“. Každý chvilku tahá pilku, tým je to, zdá se, sehraný (konec konců nepíšíou spolu první knihu). Ovšem slibný prolog je záhy promarněn, čtenář si po čase uvědomí, že není sycen ničím jiným než nesčetněkrát přežvykanými poznatky a radami – a po každém chodu je navíc oblažen sérií zaživačích cvičení, jako např. „*Určete si pevný denní řád a týdenní plán a snažte se jej dodržovat. Váš organismus si rychle zvykne na pevnou hodinu jídla, na práce v určitý čas, pravidelné přestávky. Zjistíte, jak vám řád dělá dobře*.“ – To by jeden neřek...

A další kniha s klamavým titulem – **Cesty s Karlem Hynkem Máchou**, průvodce **Jiřího Padevěta** vydaný (kdy jindy než) letos nakladatelstvím *Academia*. Podívejme se, jak si autor ono „*pozvání na místa, kde Mácha byl, pozvání do světa, jehož stíny na těchto místech možná spatříte, ale který definitivně zmizel*“, představuje: „*Březnici Mácha navštívil s největší pravděpodobností začátkem září 1834*

při návratu z Itálie s Antonínem Strobachem. V soupisu Hradu spatřené má Březnice číslo 67. Vznikla zřejmě jedna kresba, ale nedochovala se.“ Anebo: „*Valdice Mácha navštívil zřejmě s Eduardem Hindlem během první cesty do Krkonoš nejspíše 24. srpna 1833. S největší pravděpodobností zde Mácha nevytvořil žádnou kresbu*.“ (Čtu-li poněkolkáté za sebou v nesčetných variacích, že *Mácha zřejmě žádnou kresbu [příslušného objektu] nevytvořil*, evokuje mi to tak trochu Cimrmana.) Pár takových řádek na začátku a může se přejít k běžným turistickým informacím, zmínit nějaká další jména a letopočty svázané s daným místem, ještě doplnit GPS souřadnicemi – a heslo je hotovo. Hezké obrázky na křídovém papíře nezakryjou nahou pravdu: totiž že jde o tuctového průvodce, opsaného od a do zet z jiných zdrojů. Co na tom, že použít literaturu čítá na 130 položek? Pačevět dokázal nanejvýš to, že je zdatným rešeršérem, ale jinak je jeho přínos minimální. O Máchu se sice téměř nejedná, ale autor – je-li nadto ředitelem akademického nakladatelství – už napříště může vystupovat jako mácholog. Ovšem z hlediska obchodního odvedl pan ředitel zřejmě dobrou práci: jeho kniha si své kupce jistě najde, ostatně jako každá nová publikace tohoto druhu. Vlastně je to zaručenější (i pohodlnější), než být tak bláhový a psát o dobrodružstvích cesty po básníkových stopách, kde zmíněné GPS souřadnice nehrají roli. Škoda, další zklamané očekávání! Už pomalu rezignuju na originální máchovský bedekr, jehož autor nebude jen suchopárným průvodcem po českých hra-

dech a zámcích, ale básníkovým důstojným souputníkem. Vyjde-li ovšem vůbec někdy taková kniha, nebude to nejspíš v roce básníkovy jubilea, kdy všichni chrlí spisky s máchovskou tematikou jaksi z povinnosti.

Nejvíc mě z dnešního výlovu zaujal bývalý kněz **Peter Žaloudek**; slova v úvodu knihy ***Síla lásky*** s podtitulem ***Povídání o nevšedních lidech*** (*Primus*, 2010) jsou hotovým balzámem pro mé oči: „*[...] a přitom nás média neustále bombardují nekritickým popisováním i těch nejintimnějších detailů ze života takzvaných celebrit, z nichž většina neudělala nic, co by lidstvo kvantitativně posunulo dál*.“ Jistěže je celebritanie snadným terčem, ale což – autor, svým barvitým životním příběhem sám splňující status onoho nevšedního člověka z podtitulu knihy, zkrátka využil svého práva napsat o lidech, kteří jej okouzlili „*čistotou a krásou svého charakteru, smysluplným prožíváním své existence*“. Dobře že ještě někomu stojí za to psát právě o takových – zůstávají namnoze v anonymitě, nemajíce potřebu drát se do popředí společenského zájmu. Konvolut Žaloudkových krátkých, prostých úvahových textů, vzniklých v uplynulém desetiletí, je příjemným vytržením z všudypřítomné, čím dál agresivnější a tupější bulvarizace – za každé takové antibiotikum budme vděční... A že titul a podtitul knihy zní až nebetyčně naivně? Alespoň je – na rozdíl od prvních dvou dnešních úlovků – upřímný a pravdomluvný.

Michal Škrabal

VENKOVSKÉ DÍLO BUDIŽ POCHVÁLENO

Litevské pohádky
Přeložila Věra Kociánová
Venkovské dílo, Pecka 2010

Letos v létě, stran většinové pozornosti, vyšel příčinlivostí dvou lidí skromný výbor s prostým názvem *Litevské pohádky*; položil tak základ *Venkovskému dílu*, novému nakladatelství (slovy samotných iniciátorů spíše však „*myšlence zpřístupnit zajímavé texty, grafiky či fotografie, které by jinak s největší pravděpodobností nespátřily světlo světa*“), tvořenému Věrou Kociánovou, překladatelkou z litevštiny a poslední léta kastelánkou na hradě Pecka, a výtvarníkem Vojtěchem Jiráskem. Už to je čin záslužný a obdivuhodný, učiněný natruc dnešní době – v očích veřejnosti asi poněkud bláhový a pošetilý podnik, nikoliv však marné a samoúčelné gesto. Mimo to jde o nepochybnou zásluhu v kontextu české baltistické obce – vždyť vydání každého překladu z litevštiny či lotyštiny je tak trochu malým svátkem.

Pohádky pobaltských národů nejsou českému čtenáři neznámé. Předně tu máme proslulou antologii *Diamantová sekera*, vydanou poprvé v r. 1956; nové a nové reedice (celkem jich bylo devět, ta poslední pochází z předloňského roku, po dvacetileté polistopadové odmlce) svědčí o její popularitě, jistou vadu na kráse pro ortodoxního baltistu však má – je přeložena z ruských překladů.

Další pohádkové knihy, převáděné již z originálních jazyků, se nicméně nových vydání nedočkaly: *Čertovské pohádky* (1978, př. Vojtěch Gaja), *Hadí prsten* (1979, př. Vojtěch Gaja), *Tři dobré věci* (1988, př. Radegast Parolek) či výbor pohádek estonských *Báčkorky ze země tisíce ostrovů* (2000, př. Naděžda Slabihoudová). *Litevské pohádky* jsou dílkem poskrovným, tvořeným dvanácti texty. Člověka hned napadá: Je to málo, nebo moc? (Přečtete je za večer, ale dětskému čtenáři vystačí na dvanáct večerů.) Ať tak či onak, je třeba mít na paměti, že jde jen o maličkou ukázkou z přepestřého bohatství pobaltského folkloru, o skutečnou kapku v moři – ne nadarmo označuje nestor české baltistiky Radegast Parolek pobaltské země za „folklorní velmoci“, před nimiž se i slovanský folklor zahanbeně krčí v koutku. V případě zájmu o litevskou lidovou slovesnost obecně nezbude čtenáři než sáhnout po Parolkově monografii *Litevská literatura. Vývoj a tvůrčí osobnosti (Bohemika, Praha 1996)*, Kociánové výbor totiž postrádá jakékoliv průvodní slovo, doslov či odbornou studii. Což není míněno jako výtka, nejde o vědecké vydání a koncokonců dětský čtenář si vystačí s pohádkami samotnými, naopak cokoliv mimo ně je pro něj rušivým elementem. Obejdeme se proto tentokrát i my bez všech metatextů a nechme na sebe působit samy výtvořivé lidové kultury; důvěřujeme překladatelčině vkusu a svěrmě se do její vyprávěčské péče.

Výběr jednotlivých textů, třebaže nutně subjektivní, byl proveden s pečlivostí a za-

svěceností odborníka (stejně pečlivě pak Kociánová přistupovala k překladu, jenž se nese v líbezném duchu a nezadrhává) – a výsledek je věru rozmanitý: každý text je jiný; postavy, syžety i jednotlivé motivy defilují v různých obměnách čtenáři před očima, zanechávající v něm vesměs příznivý dojem. Pohádky „výpravné“, epicky velkoryse rozmáchlé, se střídají se střídavějšími žertovnými zkazkami o potížích dědouška s jeho vrtošivou ženou či mile politicky nekorektní příhodou o lstivém cikánovi, jenž svým fištrónem přemůže draka (vyšla ve *Tvaru* č. 6/2010). Dočkáme se tu pohádek již českému publiku známých (např. té o Egle, královně hadů, jedné z nejkrásnějších litevských pohádek vůbec, která se objevila – byť v trochu jiné podobě – ve výše zmíněné *Diamantové sekeře*), ale také báčhorek nových, jimž nechybí svěžest a originalita.

Přestože nám už chybí pohled dětského čtenáře (těžko říct, jak bych přistupoval k této knize coby malý škrvň; bezpochyby by mi naháněly hrůzu působivé grafiky Vojtěcha Jiráska, umocňující ponurou atmosféru a evokující mýsty až Váchala), přestože jsme dětským střevicům provždy odrostli, nejsou nám bohudík pohádky a lidová slovesnost zapovězeny. Lze s nostalgií vzpomínat na své někdejší prvotní čtenářské zkušenosti, hledat vzájemné paralely (šup se zlou čarodějnici do pecel!) či rozdíly, radovat se ze svérázu pobaltského folkloru, nechat se opájet tím tokem vyprávění, jež pod-

léhá – a dobře že tak! – osobitě logice, a těšit se na obligátní šťastné rozuzlení. A tak, byť jsou litevské pohádky poněkud pochmurnější a přímočařejší než ty naše, postrádající jakýsi romantický podtón, a jakkoliv se v nich zlo zjevuje v bizarnějších podobách, je nakonec poraženo dobrem a čtenáři či posluchači se dostává očekávané nové naděje.

Mimo jiné i díky oborové spřízněnosti bylo pro mě obcování s touto knihou svébytným a znamenitým zážitkem. Do mysli se mi pevně zaryly brány pluhu, kterým se pilný oračský tandem ze severních Čech pustil do druhdy obdělávaného pole, jež však poslední dobou pohříchu leží ladem. Nejnovější antologie litevských pohádek je čerstvě vyoranou hroudou hlíny, vykoupenou a posvěcenou nefašovaným rolníkovým potem. V tomto ohledu je název nakladatelství zvolen více než příhodně – a ač není *venkovské dílo* omezeno pouze na polní práce, právě ty se mi vybaví v této souvislosti nejprve: počínaje skvělým logem nakladatelství v podobě sekáče a mlatce v jedné osobě přes zemitost textu i použitého fontu a častými motivy pudy v knize konče. Bez takového díla, bez vzešlého obilí, v pravém i přeneseném slova smyslu, bychom zašli. Lidová slovesnost, jedna z obecných univerzálií a kořenů lidstva i lidství, je tím ideálním semenem.

Pole bylo oseto, úroda vzklíčila. Venkovské dílo budiž pochváleno!

Michal Škrabal

LIPS TULLIAN ANEB STRAŠNÝ KOMIKSU PÁN

Kája Saudek – Jaroslav Weigl:
Lips Tullian
Plus, Praha 2010

Lipse Tulliana bychom mohli označit za kolportážní komiks. Dáváme tím najevo, k jakému typu příběhů a motivů se hlásí, a zároveň postihujeme pracovní podmínky obou tvůrců, scenáristy Jaroslava Weigla a kreslíře Káji Saudka. Ti tvořili v letech 1972–1974 týden co týden pro *Mladý svět* dobrodružný příběh na pokračování. Každý díl měl přitom nabídnout uzavření, nebo alespoň vypočítaný příběh, a nepřesáhnout limit jedné strany.

Osudy Filipa z Mengštejna, který co loupežník vykonává svou pomstu na česko-německých hranicích a bojuje o lásku krásné Hedviky, násilím provdané za jiného – mocnějšího, staršího a především bohatšího –, mohou skutečně fungovat jako čítanka podobných textů. Je zde vše: podzemní chodby, loupežnické bandy, přepadení, akce v přestrojení, chlípni mniši, vilné ženy, svěťice, padouši i dokonale hrdinové. Lektvar lásky je samozřejmostí.

Ovšem dílo funguje především jako čítanka a učebnice komiksu. Poté, co Saudek dokázal, že zvládne rozmáchlé a v dobrem slova smyslu megalomanské projekty (*Muriel a oranžová smrt*, alegorie na srpnové události roku 1968), kde si mohl dovolit i celostránkové obrazy a kompozice prostorově až marnotratné, prokázal stejný cit pro jazyk média i na zhuštěném prostoru.

Kresba využívá nabídnutou plochu do posledního místečka, překypuje detaily, předměty a stavby na sebe berou podobu textu (jednotlivých písmen i celých nápisů), cituje se popkultura (od Batmana po Jamese Bonda), Saudek vtipně komunikuje se svými čtenáři, pomocí svých tradičních frází buduje pocit umělecké kontinuity (kresby Kája Saudek, prezentace komiksu slogany napodobujícími filmové reklamy aj.), vyjadřuje se i k samotnému časopisu, kde *Tullian* vycházel (ten je znázorněn jako četba několika hrdinek a sám se zpodobí ve 33. pokračování, tedy v době, kdy měl být

seriál na příkaz „vrchnosti“ zastaven, jako „módní ilustrátor“ z roku 1792).

Zároveň lehce paroduje jazyk předlohy (z konce 18. století), přičemž neustále opakovaná poznámka o zachování „dobového pravopisu“ může narážet i na plytkost oficiální mluvy sedmdesátých let minulého století. Hlavně však Saudek popírá klasikou kompozici stránek. Někdy mění tvar rámečků, jindy zpodobí stránku jako střepy zrcadla, nechává postavy i text volně procházet z jednoho rámečku do druhého, hraje si s kresebními styly...

Tullian ukazuje, proč je Kája Saudek pro českou komiksovou scénu více než jen zasloužilým mistrem. Je tím, kdo inspiroval a formoval několik generací domácích tvůrců, jeho díla jsou sběratelskou záležitostí a podle sličné Muriel je pojmenována nejprestižnější domácí komiksová cena. Především je však neutuchajícím zdrojem podnětů a víry v kvalitu a možnosti komiksového média i vlastního sebeprosazení.

Je paradoxem, že jeho nejlepší díla spadají do doby, která byla komiksu ještě nepřátelštější než doba dnešní (ta jej přes veškerou snahu posledních cca dvaceti let stále považuje za přívěšek literatury a zarputile o něm mluví jako o „žánru“). Saudek, který až do spolupráce na filmu *Kdo chce zabít Jessie* kreslil převážně do šuplíku, totiž pod tlakem vnějších okolností dospěl k výrazně ironickému stylu.

Ve chvíli, kdy se mu otevřela cesta k publikování, se pak projevoval jako naprostý hédonik. Z každého obrázku je cítit radost a nadšení, víra, že právě komiks může být tím vyvoleným médiem, které nejlépe vyjádří ovzduší uvolnění let šedesátých a vlnu nadšení pro vše západní. To ostatně dobře dokumentovala loňská výstava, která byla věnována právě Saudkově tvorbě šedesátých let.

Lips Tullian, přestože je situován do minulosti, a nenabízí tedy – na první pohled – prostor pro Saudkovy oblíbené futuristické vize a popkulturní narážky (mimo chodem, dílo, které by s nimi pracovalo podobně, je snad jen *Liga výjimečných* Alana Moorea), se vyznačuje z hlediska tehdejší oficiální estetiky stejnou podvatností.

Zdánlivá apolitičnost historických (spíše ale romantických) kulis získává na hloubce pomocí již zmíněných drobných vizuálních vtípků a komentářů. Kočáry s poznávacími značkami, komiksové citoslovce hrající si se zvukomalebností i anglickými předobrazy a i sám ryze neangažovaný dobrodružný příběh se pro svou volnost, s níž si užívá vlastní brakovosti i neskrývané erotičnosti, stává manifestací nejen autorů, ale také čtenářů.

I proto byl nakonec seriál zrušen. Oba tvůrci se na něj pokusili navázat příběhem *Černý Filip* (i ten nalezneme v aktuálním vydání). V porovnání s původním *Tullianem* se však ukrádá otázka, zda se nejednalo ze strany tvůrců o dobře promyšlenou ironii. Zmizela divoká dobrodružství, ženy i muži se stali cudnějšími, zápletka je v pravdě jiráskovská a celé je to... nuda, u které se evidentně nebavil ani Saudek (oproti přeplněné kresbě u *Tulliana* zde nacházíme mnoho prázdných ploch).

INZERCE

ČASOPIS S TRADICÍ SAHAJÍCÍ DO PRVNÍ REPUBLIKY
OD POLOVINY OSMDESÁTÝCH LET NEPŘERUŠENÁ KONTINUITA
VÍCE NEŽ DESET LET VÁM PRAVIDELNĚ NABÍZÍME:

HOST MĚSÍČNÍK PRO LITERATUŘU A ČTENÁŘE

ukázky poezie a prózy z dosud nevydaných děl
eseje o literatuře a kultuře
rozhovory se spisovateli
obsáhlý recenzní a kritický blok věnovaný novým knihám
obsáhlou přílohu světová literatura
tematické a literárněhistorické bloky
zprávy a reflexe aktuálních literárních událostí
články o fungování nakladatelství a knižním trhu
rubriku pro začínající autory
profily českých fotografů

www.hostbrno.cz

PŘÍLIŠ DOKONALÁ HAIKU

Miroslav Černý: Runová haiku Perplex, Opava 2010

Miroslav Černý (nar. 1977) ve svých *Runových haiku* s jistou provokativností spojuje dva vzájemně cizí světy: haiku a staroger-mánské runy. Čtenář ostřílený postmo-derními extravagancemi tohle nepravdě-podobné blíženectví nejspíš vezme jako samozřejmé (když to tak autor chtěl...), a i proto se sluší podotknout, že u Miro-slava Černého nejde o prvoplánové roubo-vání, ale o docela logický čin. Kromě dvou básnických sbírek (*Krajina v samotách slova*, 2005, a pozoruhodnější *Kámen Kondora*, 2007, variující peruánské legendy) totiž vydal i *Úvod do studia gótštiny* a loni mu vyšel ceněný překlad *Ságy o Hervör a králi Heidrekovi Moudrém* – příběhy inspiro-vané hrdinskými příběhy ze středověkých dějin kmene Gótů a jiných germánských národů.

Už to budí sympatie: autor po staroger-mánských runách nesáhl jako po symbolech nabízejících laciný efekt, ale jako po čemsi

důvěrně známém, jakkoli je zřejmé, že hlu-boká obeznámenost sama o sobě nezaru-čuje uměleckou kvalitu. Runy ostatně zůstá-vají především východiskem: slouží jako nadpisy básní, ovšem významu se čtenář dobere, až když nalistuje tabulku na konci sbírky. Nadpis se tak paradoxně a jaksi ex post stává také pointou, dodatečně nale-zeným klíčem k básni. Praktičtější založený příjemce by možná ocenil, kdyby ta tabulka měla podobu volně vloženého listu, aby ji mohl mít při čtení po ruce, ale budiž. Takhle je to zase napínavější (a jistě i levnější), a jak je zřejmé už po odkrytí významu několika prvních run, autor se navíc vyhnul opako-vání „klíčového slova“ v titulu a textu básně: „Čelenkou mrazu / sytí krupobití pluh / sněho-černý bůh“ (b. *Krupobití*). Nabízí se ovšem i noblesnější výklad. Haiku psané v japon-štině je totiž obohaceno o další rozměr – výběr a uspořádání znaků a jejich estetické působení – a runy jej přinejmenším vcelku elegantně připomenou.

Na prvotní otázku „ladí – neladí?“ se tedy nedá se ctí odpovědět prostým ano, či ne, a tak je to vlastně s celou sbírkou. Miroslav Černý rád vychází z elementárních pojmů

(*slunce, kůň, muž, země, had, oheň, kámen, bohatství, dar...*), stavebních kamenů, o něž se život homo sapiens opírá už pěkných pár tisíciletí. Samozřejmě, u těchto slov-balvanů lze předpokládat inspirativní dvo-jakost: jsou zrádně jednoduché, a přitom víceméně „zadarmo“ nabízejí archetypální rozměr a bohatství konotací. Hotový bás-nický poklad, jen po něm sáhnout – a být dost odolný vůči ochotně se nabízejícím banalitám. Nutno podotknout, že auto-rovi se to někdy daří, jindy ani ne: „*Kdepak, smrti se / nebojím, ta je tu pro nás / vždycky tu byla*“ (báseň *Slunce*). Tady se hodí při-pomenout, že haiku je v současné české poezii jako doma: s tradiční japonskou formou si svébytným (a leckdy svérázným) způsobem pohrávali či pohrávají třeba Petr Čermáček, Roman Szpuk, Kateřina Rud-čenkova, Karel Trinkewitz, Jiří Dědeček (sbírka *Haiku haiečku*, 2008) a mnozí další. Původním „zadáním“, tedy stvořit lyrickou báseň tematizující přírodu a dbát při tom souměrného uspořádání 5–7–5 slabik, se ovšem v tvůrčím rozletu nechává omezo-vat málokdo. Svědčí o tom i tvorba celé řady autorů a autorek napříč generacemi

třeba na webových stránkách *Šedá volavka*, založených Romanem Szpukem a věnova-ných právě českému haiku.

V tomto bohatém kontextu se básně Miroslava Černého jeví jako velmi kultivo-vané a formálně uvědomělé, ale – méně by snad bylo více. Jsou totiž tak ukázněné, až se tím samy okrádají o jiskru překvapení (vyjma básní, jako je *Nouze, Léto* či *Bůh Ink*). A hlavně – až na několik výjimek („*Sedmého dne ráno / vstal a zbůhdarma stvořil / vře-soviště*“) – jim chybí to, co činí haiku tak podmanivým, tak průzračně záhadným: umět v prostém utkvění, v jediné zaob-lené kapce básně zázračně ukázat celou existenci. Obrovský přesah na miniaturní ploše, a přitom zjevený jakoby mimoděk, na okraji okvětního plátku. Ambiciózní a pou-čená poezie Miroslava Černého se ovšem snaží do tradičně skromné, minimalistické formy vtěsnat příliš mnoho a přesah se pokouší slovy vyrobit, nikoli (jen) vyvolat. *Runová haiku* tak při vši poučenosti, propa-covanosti a technickém umu zůstávají sice vybroušenou, ale nakonec vcelku konvenční lyrickou reflexí.

Simona Martínková-Racková

NOVOTNÝ: LIDÉ NA „DIVÁNU“

Pavel Novotný: Mraky Psí víno, edice Stůl, Praha 2010

Na znak ležet a plynutí oblaků pozoro-vat; většinou tak činíme pro líbeznost dne, a proto to bývá činnost uklidňující – konej-šivé pozorování něčeho, na co chválabohu nemám valný vliv, tedy úchvatné spolupráce slunce, vzduchu a vody. Většina z nás má tyto usebrané chvílky spojeny s mlčením. Když si ovšem nezávislosti a nespoutanosti nebeských živlů povšimne jiný živel, mám samozřejmě na mysli Pavla Novotného, vznikne řada mezilidských setkání a knížka. Pavel Novotný je germanista, vysokoškolský pedagog, tvůrce situačního umění, do nějž vtahuje každého, kdo je k tomu ochoten, a které následně přetavuje k obrazu svému.

Zaměříme se však na samotnou knížku nazvanou *Mraky*. Bílá je tu obloha a chuch-valce písmenkových oblaků mění se kaž-dou stránku. Novotný se s étosem obroz-neckého sběratele lidových písní pro tyto stránky vrhal na své známé i zcela cizí lidi, aby z nich jednoduchou, ale promyšleně

účinnou manipulací sloupł každodenní rutinu a donutil je k pomyslnému zpěvu. Novotného texty jistě nejsou lávou z epi-centra poezie, nebude vás při nich mrazit, jejich verše se vám nedostanou pod kůži a nevryjí se do paměti. Poezie, jakožto otisk světa a života, je mnohovrstevnatá a jednou z jejích vrstev je také něco, co by se snad dalo nazvat básnickým popem. Samozřejmě že stejně jako máčení brku v nejžhavějším magmatu poezie může zplodit jen hrudky škváry, tak naopak i v oblasti básnického popu se může zrodit něco čistého. To, co čteme na stránkách *Mraků*, je do značné míry předurčeno způsobem svého vzniku; jako kdysi Freud narušil komisnost setkání doktora s pacientem tím, že pacienty měl k uvolnění a zpovědi v netradiční poloze na divanu, tak Novotný se snaží pokládat lidi, již ho poctili svou důvěrou, do trávy a při-mět je k hovoru o mracích. Takto vzniklé řečové výrony zaznamenává a dále zpra-covává do podoby volných veršů, výsledné básně pak dostávají místo názvu jméno osoby, místo a čas, v němž setkání a pokus proběhl. Na rozdíl od Freuda autor *Mraků* výslovně deklaruje: „*v žádném případě nešlo*

o nějaké nestydaté průzkumy cizích niter, zají-mal jsem se především o slova a mraky.“ Jak-koli měla řeč jít o mracích, řada respondentů od tématu utekla záhy a daleko – o to zají-mavější a pravdivější kniha odráží to, co sice všichni víme, ale co si fascinování musíme stále znovu připomínat, tedy jedinečnou rozmanitost lidí i světa, v němž žijeme. Novotného překvapivý a pro mnohé nepo-chopitelný (zaznamenáno je i několik odmí-tavých reakcí) zájem o to, co právě vy si myslíte o aktuálním dění na obloze, vytváří s oblohou samotnou oblouk pomyslné čočky, jež v nitru, na které je namířena, rozněcuje doutnání poezie. Novotný, coby jakýsi archi-tekt a tvůrčí editor, se ze záznamů tohoto doutnání snaží pro čtenáře rekonstruovat ohnisko oné čočky. V rámci výše zmíněného básnického popu patří *Mraky* k tomu nej-lepšímu a nejoriginálnějšímu, mám-li však dostát povinnosti recenzenta upozorňovat na nedostatky knihy, pak se zmíním o dvou drobnostech. Je škoda, že i do takto utlé publikace proniklo pár překlepů (redaktoři přitom byli hned dva). Jak už to zhusta bývá, texty se mi líbily různě, některý víc, jiný méně – vůbec jsem však nepochopil

zařazení následujícího textu: „*Nějaká pani, vlak Pardubice–Olomouc, 10. 12. 2008, 11:20 // v tomhle čase / s lehkou botou / ani náho-dou / nikam nechoď / ještě se pokácíš / někde // nikam // sed.*“ Já vím – i zde je možné najít drobek poezie, navíc tu při troše dobré vůle můžeme vidět jistý kontrapunkt k ini-ciačnímu textu celé sbírky, ve kterém sám Pavel Novotný volá po svobodě, jež se mu následně prolíná do setkávání při hovorech o mracích, přesto si však myslím, že kdyby sběr materiálu probíhal ještě několik týdnů či měsíců, jistě by Novotný mohl nahradit vlakovou epizodku textem od ostatních méně odtážitým a především silnějším.

Celkově lze o *Mracích* říci, že v nich nejde o náročné vyvěrání smyslu veršů z nitra čte-náře, nacházíme tu především evokace situa-cí, které před námi vyvstávají v podobě roz-dílných a konkrétních lidí v určité oblačné a životní konstelaci. Zkrátka, *Mraky* jsou lehké, nikoli však pitomé. Snad jsou také životaschopným výhonkem toho, čemu jsme si zvykli říkat experimentální poezie, tedy poezie, která vychází před práh svých zákonitostí a hranic.

Vladislav Reisinger

MED CHTĚJÍ VŠICHNI

Paulus Hochgatterer: Sladkost života Přeložil Tomáš Dimter Host, Brno 2010

Atmosféra v rakouském městečku je tíživá a zasmušilá, ačkoli jsou Vánoce. O zločinu se dozvídáme už v prologu, kdy sedmiletá holčička najde svého dědečka zavraždě-ného. Tak brutální vstup do děje spolu s názvem románu slibuje možná poněkud „namáhavé“ a téměř jistě ponuré čtení. Medově sladké je jen v několika situacích a souvislostech, což vytváří kontrast s dal-ším vývojem případu. Přestože vnější atri-buty kriminálního příběhu jsou zachovány, román přesahuje žánr detektivky. Nena-jdeme tam uklidňujícího Hercula Poirota ani slečnu Marplovou – „*v sedm večer si tady všichni sedne a já vám řeknu, kdo z vás je vrah...*“ To už dnes pro většinu autorů a taky mnohé čtenáře představuje jen nostalgickou vzpomínku na zašlé časy geni-álních literárních detektivů. A tenhle pří-pad se rozvíjí téměř naopak, než je obvyklé v detektivních románech. O motivu vraždy nemá nikdo ani ponětí, zprvu není ani jisté,

zda o vraždu jde. Zlověstných náznaků sice přibývá, pátrání po vrahovi je však s kaž-dou další kapitolou zamlženější.

Policejní vyšetřovatel Kovacs a doktor Horn, dětský psychiatr z místní nemocnice, jsou z pohledu zaběhnutých literárních modelů pro ztvárnění lékařů a krimina-listů postavy značně netypické. A vlastně jen oni dostávají hned na počátku příběhu jméno a svou roli. Tito muži nejsou vždy moudří, citliví a odhodlaní. Jejich schop-nost připustit si pochybnosti a nejistotu vzbuzuje převážně sympatie, čtenář je ochoten sdílet s nimi i jejich občasnou bezradnost. Policista Kovacs je trochu osamělý a taky zklamáný, psychiatr Horn bývá poněkud skeptický („*Dvořák, pomyslel si, nebo Čajkovskij, každopádně něco slovan-ského. Hudba, která špatně končí. Jako život. Život vždycky dopadne špatně. Jako psychiatr nejsem zaměstnán ničím jiným, než abych lidi balamutil, že to tak není. Jsem komedi-ant, pomyslel si.*“), oba však hluboce a vytr-vale nesnášejí a odmítají násilí a krutost, s jejichž oběťmi se ve svých profesích tak často setkávají.

Dalším postavám autor dává jméno jen zdráhavě a neochotně. Mnohdy nám

osobu přibližuje prostřednictvím druhých, kteří mají s dějem nějakou souvislost, byť jen to, že jsou ze stejného města jako oběť brutální vraždy. A tak se čtenář v textu chvílemi ztrácí, jako by se v noci prodíral neznámou krajinou.

Místní farář Bauer kromě svého církev-ního poslání učí matematiku, především však běhá, hodiny denně se sluchátky na uších běhá, zřejmě v marném pokusu před sebou utéct. Není to bezvýznamná postava, přesto s ním autor tak zachází – čtenář sotva postřehne, kdo je a „odkud a kam běží“ – ani v kapitolách, které jsou zaměřeny přímo na jeho osobu, není téměř nikdy jmenován – možná tak autor chtěl vyjádřit jeho zmatenost a vykořeněnost.

Příběh je poskládán převážně z vnitřních monologů, v nichž se ožívují vzpomínky a vracejí se dávno zasuté bolesti. Ani jedna z postav není dobře čitelná, všechny jsou jakoby v mlze, z níž občas vystoupí, takže zahlédneme jejich kontury trochu zřetel-něji. Zneklidňující čtení, při němž cítíme „ve vzduchu“ zlo a strach z něj, je to příběh o starých vinách a krutostech, ale i o těch současných, které se právě staly nebo se na ně kdosi připravuje.

V jednotlivých kapitolách vypráví autor ve třetí osobě, výjimkou jsou jen dvě postavy, které nám přibližuje *ich-formou*. První je čtrnáctiletý Björn, který v pěti kapitolách (z celkových 23) líčí své zážitky a dojmy. Myšlením a jednáním je zcela pod-řízen svému staršímu násilnickému bra-trovi a současně se ztotožňuje s Darthem Vaderem z *Hvězdných válek*, což ho utvrzuje v bezvýhradné poslušnosti při vykonávání bratrových rozkazů. Bez známky citového zaujetí popisuje do detailu naplánované výpravy, při nichž se „připravuje“ na své poslání. („*Mám úkol. Daniel říká, že když se člověk nebrání proti buzerantský, lesbičanský a turecký pakáži, je s ním amen.*“) Součástí jeho přípravy na „zodpovědnější“ úkoly je jakési cvičné zabíjení zvířat. („*Nasadím si masku Dartha Vadera. Dýchám jako on. Potom otevřu kotec s morčaty a jedno zvíře vytáhnu. Je šedivě s tmavě hnědým zadečkem. Nekvičí. Ani se na mě nepodívá.*“)

Druhému vypravěči v první osobě věnuje autor jen jednu kapitolu. Tu rozhodou-jící. Mnohá tajemství však zůstávají. O to větší je tíseň, kterou po skončení příběhu pociťujeme.

Eva Škamlová

O HOLANOVI NIKTERAK NOVĚ

Vladimír Křivánek:
Vladimír Holan básník
Aleš Prstek, Praha 2010

Konstatování, že poezie Vladimíra Holana vždy představovala a představuje velkou interpretační výzvu, není nikterak objevné, a poohlédneme-li se za obdobím posledního půlstoletí, vybaví se nám několik osobitých interpretů, kteří se s Holanovým (básnickým) dílem snažili vypořádat různorodým způsobem: Miroslav Červenka z literár-něteoretického hlediska (zvláště ve studiích *Vědomí strasti. Prolegomena k epice Vladimíra Holana a Žánrové souvislosti Holanových Příběhů*, zařazených do knihy *Styl a význam*), o filozofická východiska (se zaujetím velmi kritického postoje vůči Holanovi) se ve své monografii *Sebeuvědomění poezie* opíral Přemysl Blažíček a primárně literárněhistorický pohled nabídl ve své knize *Holanovské nápo-vědy* Jiří Opelík. Zapomenout pak nesmíme ani na Holanova celoživotního přítele a editora jeho díla Vladimíra Justla.

Také rozsáhlá monografie *Vladimír Holan básník* je předkládána čtenářům coby výsledek celoživotního bádání Vladimíra Křivánka nad Holanovou poezií a osobností vůbec. A právě souvislosti mezi osobností zkoumaného autora a jeho samotnou literární tvorbou vyvstávají před monografistou jako jeden ze zásadních problémů. Tedy: jak tyto dva aspekty skloubit, jak je propojit (tak, aby výsledek nabízel rozumný kompromis) a který z těchto aspektů by vlastně měl být oním dominujícím? Nese-li monografie název *Vladimír Holan básník*, při vytváření prvních čtenářských očekávání záleží i na tom, zda si jednotliví čtenáři pod takto pojmenovanou monografií představí práci, jež je interpretačně založena a směřuje k celkovému postižení dané autorské

poetiky, anebo práci usilující o podání uceleného pohledu na danou básnickou osobnost (v širším biografickém kontextu).

Ještě o to více v očekávání a „nalákán“ je čtenář po přečtení vstupní (i uzavírající) anotace vědeckých konzultantů Křivánkovy knihy Miloše Pohorského a Vladimíra Justla, jenž píše: „*Materiálově je Křivánek vyčerpávající, v interpretaci přesvědčivý, ve výsledném celku jedinečný. (...) je to vidoucí popis a hlubinný výklad díla s pochopením a porozuměním pro jeho jedinečnost.*“ Vzhledem k tomu, že uvedená slova slouží jako anotace, je daná charakteristika přirozená, avšak – s veškerou úctou k velkému znalci Holanovy osobnosti i poezie Vladimíru Justlovi – se zdá, že s většinou řečeného spíše nelze souhlasit. Jistě lze souhlasit s tím, že Křivánkova monografie se opírá o velice podrobnou obeznámenost s širokým množstvím holanovské sekundární literatury i podrobnou čtenářskou zkušenost samotného Holanova díla. Otázkou zde ovšem zůstává, není-li tato okolnost naprosto samozřejmým předpokladem pro jakékoli literárněvědné bádání. K tvrzení, že Křivánek podává „hlubinný výklad“ Holanova díla je však třeba přistoupit polemicky, neboť jeho analýzy rozhodně nejdou nikterak do hloubky, ba dokonce se v jejich rámci často setkáváme s jakousi (až přílišnou) potřebou opřít interpretaci o vnější události Holanova života. Tak se např. v souvislosti s možnou inspirací pro příběh *Návrat* dočítáme o reálném zážitku, když Holan „*jedné válečné zimy v chumelenici nemohl najít na olšanském hřbitově hrob svého otce. Matka byla pro básníka nejmilovanější lidskou bytostí, proto nahradil v tomto příběhu otce právě ji. Hřbitov pak situoval na venkov, zřejmě do kraje svého bělského dětství.*“ Vždyť přece i když literární – a tím spíše básnické – dílo (sebevíc) vychází z vnějších reálií, vždy už se jedná o zcela jedinečný a své-

bytný imaginativní/imaginární (fikční) svět, o individuální básnickou obraznost; vyvolávání prvků „reality“, zejména však jejich naivně-spekulativní kombinování je sporné. Na podobné „usilovné“ tendence spojovat úlomky ze světa Holanových básnických děl s životními událostmi narazíme zvláště v úvahách o Holanových epických a lyrickoepických skladbách vůbec, např. na spojitost Holanovy cesty do Itálie na konci 20. let se vznikem *Toskány*. Holana sice tato cesta jistě ovlivnila, v *Toskáně* se však již putuje ryze „básnickou krajinou“.

K přesvědčivosti argumentace o jedinečnosti celkového Křivánkova interpretačního přístupu – zdá se nám – příliš neslouží ani mnohé (shrnující) formulace, např. v souvislosti s fenoménem ženy a ženství u Holana slova o tom, že „*lze Holana pokládat za jednoho z velkých českých básníků, kterého úděl ženy v jeho rozmanitých podobách a životních etapách magicky přitahoval a jenž dokázal zobrazit s výjimečným pochopením pro paradoxní situace mezilidských vztahů mnohé tragické i povznášející rysy ženství*“, jsou přinejmenším nic nového (a podstatného) neříkající.

Mezi prvky, jež se na monografii Vladimíra Křivánka jeví jako nejocentelnější, patří faktografické zázemí, tj. kalendárium Holanova života a díla, bibliografie (a případně ještě fotografické přílohy). Zpracování této stránky monografie lze jistě označit za kvalitní – ovšem, jak již bylo naznačeno, není to snad naprosta samozřejmost každého monografisty? A uvádí-li Vladimír Justl, že Křivánkova práce je „*do jisté míry monumentální*“, vzniká trochu dojem, jako by onou monumentálností snad měly být míněny (samotné) fyzické rozměry knihy?

Klademe-li si otázku, zda Vladimír Křivánek svou monografií přináší do bádání o díle a osobnosti Vladimíra Holana něco (zásadně) nového, při hledání odpovědi

vyvstávají rozpaky. V porovnání s výše uvedenými holanovskými pracemi se kniha *Vladimír Holan básník* jako významně přínosná příliš nejeví. Ani starší studie a monografie o Holanovi rozhodně nebyly neproblematické – např. zvláště Blažíčkova kniha *Sebeuvědomění poezie* byla (a je) přijímána velice kriticky, když jí bývá vytýkáno, že se Blažíčkovi pod interpretačními východisky „ztrácí“ sama Holanova poezie. Na druhé straně je ale třeba poznamenat, že Blažíček se (alespoň) pokusil podat hlubší pohled na Holanovo dílo. A připomeneme-li *Holanovské nápo-vědy* Jiřího Opelíka (zamýšlené jakožto forma „doprovodné“ knihy pro čtenářské publikum německé jazykové oblasti, jež by měla u příležitosti vydání Holanových spisů poskytnout základní kontextové informace o Holanově životě a díle, aniž by si však činila nároky vyčerpávající monografie), nabízí se otázka, dá-li se (pouhý) rozsah monografie, poznámkového aparátu a množství citací primární a sekundární literatury považovat za kritérium jedinečného a monumentálního pojednání o daném básníkově a o poetice jeho díla (a jejím vývoji). Křivánkova monografie zkrátka vzbuzuje zdání, že se jedná o chronologické převyprávění Holanova života a vývoje jeho (nejen) básnického díla, že autor prokazuje svůj přehled o tom, co již bylo k tématu napsáno, avšak není úplně jasné, zda mělo být jádrem výkladů životopisné či interpretační zaměření. To, že skloubit při psaní monografie tato dvě základní hlediska je velice dobře možné, přitom zřetelně dokládá např. nedávno vydaná kniha *Někde tady. Český básník Karel Šiktanc* Petra Hrušky, založená primárně interpretačně, nicméně zároveň zasazená do širokého kontextu literárněhistorických a kulturních souvislostí Šiktancova života. Kvantita ještě zdaleka nemusí odpovídat kvalitnímu výstupu.

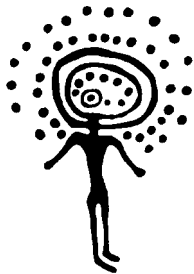
Jakub Flanderka

INZERCE

**RUBB
RUBB**

**t ó n y
b a r v y
v ů n ě**

**klub
obchod
čajovna**

Mánesova 87, Praha 2
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

Otevřeno denně kromě neděle
od 10 do 22 hodin

V listopadu 2010 vychází 61. číslo revue
ANALOGON
SURREALISMUS · PSYCHOANALÝZA · ANTROPOLOGIE · PŘÍČNÉ VĚDY
věnované tématu

Muž v ženě – Žena v muži

Z obsahu:

D. Ž. Bor: Hermafrodit a androgyn v dějinách lidstva; **M.-D. Massoni:** Surrealismus a ženství; **C. G. Jung:** Žena a Země; **M. Bregant:** Adam Kadmon; **G. Bachelard:** Poetika snění; **H. de Balzac:** Serafita; **J. Pechar:** Žena a pravda; **A. Le Brun:** Granátové jablko; **D. Ades:** Surrealismus mužský a ženský; **André Breton** a **Ivan Goll,** **C. Cahun:** Vzpurné děti; **B. Schmitt:** Několik anagramů těla; **S. R. Suleiman:** Surrealistický černý humor: mužský/ženský; **G. Prassinós:** Hans Bellmer; **N. Kaplan:** Paměti věštyně z prostěradel; **H. F. Smith:** O psychické bisexualitě; **F. Dryje:** V síni psychogeneze; **M. Karapanu:** Rien ne va plus; **F. Ferraro:** Psychická bisexualita a tvořivost; **Světлана:** Dívčí deníček důležitých nicotností; **Z. Tomková:** Cyklická liška; **J. Janda:** O pohlaví strojů; **K. Žáčková:** Heroický erotikon (Sadismus a masochismus v díle Ladislava Klímy); **A. Pizarník:** Železná panna; **Z. Justoň:** Muž a žena: od mýtu k realitě; **A. Roberts,** **B. Solařík:** Nahoře bez aneb Holky v dole; **A. Nowicki:** Pořádek na Rusi; **M. Al-Kaddáfí:** Žena; **L. Buñuel,** **J. Bello:** Hamlet; **L. Suková:** Kámen, žena, muž

Vydává: Sdružení Analogonu, Mezivřší 31,
147 00 Praha 4
Vydavatel + redakce: tel. 725 508 577;
dryje@surrealismus.cz
Distribuce: KOSMAS, s. r. o., Lublaňská 34,
120 00 Praha 2
(tel: 222 510 749; www.kosmas.cz);
předplatné: Radka Prošková, analogon@analogon.cz,
tel: 608 274 417;
www.analogon.cz

Víte, co v sobě
ukrývá Vaše televize?

D-Dur
ČESKÝ ROZHLAS

Klasická hudba v nejvyšší kvalitě přes DVB-T

D-DUR.ROZHLAS.CZ

Vysíláme pro Vás digitálně na internetu, v kabelových sítích a v systémech DVB-T a DVB-S.

STARÝ DOBRÝ MROŽEK

Sławomir Mrożek: Kohout, lišák a já
Přeložila Helena Stachová
Agite/Fra, Praha 2009

Sławomir Mrożek (nar. 1930) měl svého času pro českou kulturu velký význam: mj. jeho prostřednictvím se čeští čtenáři a diváci seznamovali s typem divadla a prózy, které nejčastěji bývá označováno přívlastkem „absurdní“. V šedesátých letech se záhy po polské premiéře v Československu hrálo Mrożkovo *Tango* (1964, česky 1965, knižně v *Dilii* 1989), v překladu vyšly také jeho prózy: povídkové výběry *Slon* (1963) a *Věrný strážce* (1966) a román *Útěk na jih* (1961, česky 1968). Vedle *Tanga* byly do češtiny v šedesátých letech přeloženy také další jeho divadelní hry: *Dilia* vydala v letech 1963–1964 v dvoudílném souboru Mrożkovy *Aktovky*, obsahující např. hry *Na širém moři* (1961) či *Tancovačka* (1962), vybrané divadelní hry vyšly též souborně v nakladatelství *Orbis* (*Mrożek čili Mrożek*, 1965).

Po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy dal Mrożek najevo svůj nesouhlas otevřeným dopisem a přesídlil z Itálie, kde žil od roku 1963, do Paříže. Svým postojem se pochopitelně stal autorem pro socialistické režimy, tedy i pro ten československý, nepřátelským. V polistopadovém období u nás na čas upadly literatury bývalého socialistického bloku v nemilost, a tak i Mrożkovy knihy začaly v češtině vycházet zase až po nějakém čase. V roce 1997 vyšel výběr *Ten, který padá*, v roce 2009 autobiografie *Baltazar*. Věhlasu, který měla jeho díla v šedesátých letech, už ale Mrożek v záplavě jiných knih nedosáhl. Přesto (nebo spíš právě proto?) je dobře, že překladatelka Helena Stachová připravila

k Mrożkovým 80. narozeninám (autor je narozen 29. 6. 1930) knihu povídek *Kohout, lišák a já*. S vročením 2009 ji vydalo v úpravě Martina Kubáta pražské nakladatelství *Agite/Fra*. Kniha obsahuje 42 krátkých (některé zabírají dokonce pouze 1–1,5 stránky) próz velmi různorodého ražení. Vedle originálních variací klasických bajek (jak napovídá titul knihy) tu jsou obsaženy variace na klasické pohádky (*Šípková Růženka*), ironizující či satirické pohledy na společensko-politické normy (*Mýto*), umělecké prostředí (*Umělec*) i lidský charakter (*Soucit*), dopisy (*Dva dopisy*) i prózy s tragickým podtextem (*V dopravním prostředku*, *Básnička*).

Demaskováním myšlenkových a řečových schémat prostřednictvím aktu vyprávění má Mrożek blízko k českému dramatikovi a prozaikovi Ivanu Vyskočilovi – podobně jako on odhaluje Mrożek absurdní „logiku“, která se neopírá o „zdravý rozum“, ale je diktována totalizujícím režimem řeči. Mrożek i Vyskočil těží ze svého mimořádného smyslu pro jemné jazykové nuance, jejich texty jsou nezřídka postaveny na dekonstrukci jazykových klišé, úsloví, řečových a narativních nonsensů, přímo souvisejících s nonsensy myšlenkovými. U obou autorů se též lze setkat s originálním uchopením narativu, jenž se v prvním plánu odvolává na klasické útvary (u Mrożka jsou to bajky, pohádky či novozákonní mýty). Tam, kde by čtenář na základě jisté nevyřčené úmluvy, na základě jisté konvence, očekával prostou danost, přichází zproblematizování a znejistění.

V knize *Kohout, lišák a já* se výše (stručně) nastíněná poetika projevuje hned v úvodní dialogické próze, kde dvě postavy z klasických bajek rozmlouvají se svým autorem, ale přitom není zdaleka jisté, kdo má koho v moci. Kohout a lišák s autorem polemizují

o tom, jak má příběh, v němž mají vystupovat, vypadat a jak se má odvíjet. Zatímco by měli plnit role, které jim jako autor určil, kladou svému „stvořiteli“ otázky, žádají si vysvětlení, a tak je chudák vypravěč musí poučit, „že příběh musí být zajímavý. Vy si snad myslíte, že mi působí potěšení vymýšlet si neobyčejné příběhy? Ne, já bych radši napsal: šel Kohout se Slepíčkou...“ (s. 11)

Toto tematizování autorského gesta a prolnutí pásma autorského vypravěče s pásmem fikčního světa a fikčních postav, které stvořil, přitom není samozřejmě vynálezem a patentem Mrożkovým. Dnešní (alespoň ten zkušenější) čtenář už je na podobné jevy v narativních dílech poměrně zvyklý a ví, že takové postupy se vždy pojí se snahou o kritickou, problematizující reflexi mimo-literární skutečnosti i fiktivních příběhů. Relativizace důvěryhodnosti příběhu má čtenáře vést k hlubšímu zamyšlení nad tím, jak snadno přijímáme iluze a lži, jsou-li nám předkládány prostřednictvím atraktivního příběhu, a jak tím ztrácíme schopnost vidět pod povrch, uvědomovat si komplikovanost a nejednoznačnost jevů a dění.

S inteligentní hravostí Mrożek znesvěcuje „poklady lidové kultury“, jakými jsou pohádky: V povídce *Šípková Růženka* nejprve smísí Růženku s pohádkou o Sněhurce (spící Růženku totiž hlídají trpaslíci) a z prince, který ji vysvobozuje kouzelným polibkem, učiní profesionálního vysvobozovatele, jehož vysněným cílem vůbec není se s krásnou Růženkou oženit (naopak, je to pro něj velmi nepříjemná okolnost, že se mu hned po probuzení tak pevně pověsila kolem krku), ale osvobozovat další a další zakleté princezny. Romantické gesto tak ztrácí svůj obsah i patos a zůstává gestem prázdným, a tedy i groteskním.

Trochu jiného charakteru jsou povídky, v nichž je Mrożek politicky angažovaný a vystihuje absurditu života v totalitním režimu. Je otázkou, nakolik si tyto prózy zachovávají aktuálnost a nadčasovost a nakolik jsou spíše dokumentem-svědectvím jisté doby a prožitku z ní. Zdaleka nejlepší se mi tak zdají být prózy, které neobsahují tyto průhledné politické narážky, ale jež svým závěrem nezmírňují, nýbrž stvrzují tajemství, které se nad vyprávěním po celou dobu vznáší; něco nepojmenovatelného zůstává skryto. Z point takových povídek čtenáře spíše mrazí. To je případ *Básničky* či povídky *V dopravním prostředku*, která je nadto velmi působivou črtou k tématu (pocitu) „trapnosti“. Obě povídky, tváří se jako absurdní črty, poodhalují tragédii, která však zůstává nevyřčena, o to větší znepokojení ve čtenáři však probouzí.

Čtenář se bohužel v knize nedoví nic o původu a době vzniku povídek, to prozradila překladatelka např. až v pořadu na ČRo3–Vltava, kde vysvětlila, že soubor v této podobě nikdy v polštině nevyšel a že prózy jí Mrożek posílal v dopisech. Přestože se domnívám, že tato zajímavá geneze měla být v knize osvětlena, na čtenářském zážitku z Mrożkových próz to nic neubírá.

Veronika Košnarová

OZNÁMENÍ

Pražská Galerie 5. patro vystavuje nové digitální obrazy a grafiky **Pavla Brázdy**. A nejen je – pod názvem **Ještě není konec světa** lze do 29. 1. 2011 vidět i řadu Brázdových obrazů vytvořených od 50. do 90. let.

V pražské galerii Krásný ztráty **Ondřej Přibyl** a **Jan Čumlivský** vystavují **Komunální byt**. Projektu *Komunální byty* je také věnován blok v čerstvé *Revolver Revue* č. 81.

V Galerii Slovenského inštitútu v Praze probíhá do 11. 1. 2011 výstava absolventů Ate-liéru fotografie VŠVU Bratislava. Hleďte pod názvem **PORTraits**.

Francouzský institut v Praze a Katedra fotografie FAMU zvou na výstavu **Jarmily Uhlíkové Prebudenia / Réveils**. Do 15. 1. 2011 lze navštívit ve Štěpánské 35, Praha 1.

Mladé umění z Drážďan a Prahy se představí v Topičově salonu (Národní 9, Praha 1). Výstava nazvaná **Dvě hodiny patnáct** potrvá do 7. 1. 2011.

Nicolás Dupont, Muž s okurkou, 2009; z výstavy *Dvě hodiny patnáct*

MALÁ ANATÓMIA UDAVAČSTVA

Dušan Šimko: Gubbio. Kniha udavačov
Edition Ryba, Pusté Úľany 2009

Ťažko je odpovedať si sám sebe na otázku, či by slovenský emigrant a docent z Bazileje Dušan Šimko (nar. 1945) napísal podobnú alebo identickú knihu – ako zatiaľ svoju poslednú, ktorou je veľmi neobyčajný súbor textov *Gubbio*, s podtitulom *Kniha udavačov* –, ak by neodišiel v kritickom šesťdesiatom ôsmom z Československa, aby nakoniec zakotvil vo Švajčiarsku. Ako veľmi by chlapíka, trebárs stále v Košiciach, dvadsať rokov po zmene režimu, zaujímala téma, zjavne sa ponúkajúca vďaka už spomínanému podnázvu? Bola by to pre neho zaujímavá otázka, resp. dotýkal by sa ho kontext obdobného ľudského (ne)charakteru natoľko, aby o ňom napísal prozaickú knihu? Napísal by vôbec niečo? Zrejme nemá zmysel zaoberať sa podobnými otázkami bez odpovedí, i keď občasné náznaky autobiografie, ako je tomu tento krát a na tomto mieste v *Gubbii*, by mohlo zodpovedať aspoň čosi. Avšak tam by už hrozili ďalšie otázky vyvstávajúce z položených otázok – a odpovedí zatiaľ nieta. Ostatne *Kniha udavačov*, kniha *Gubbio*, sa zdá byť kompletne vystavaná predovšetkým na otázkach, i keď práve to nemusí byť na prvý pohľad zjavné. A na druhý pohľad príjemné.

Na necelých troch stovkách strán sa postupne odvíja šesť príbehov (*Spolužiak*, *Lekár*, *Majiteľ železiarstva*, *Študent*, *Agent*,

Spisovateľ) zasadených ako do rozličných časových období, tak aj do odlišných miest, kde sú autorom rekonštruované významné dejinné udalosti pomocou konkrétnych osobných príbehov jednotlivých postáv. Miesta a časy sú teda rôzne, no konkrétne dejisko je v tomto prípade možné určiť. Je ním zhruba stredoeurópsky región, s krátkymi výletmi, presahmi kúsoček za pomyselnú hranicu areálu. Pre autora je toto miesto dôverne známe, pohybuje sa v ňom minimálne v rámci svojho posledného historického románu *Esterházyho lokaj* (česky *Prostor*, 2009). Jednotlivými retrospektívami sa Šimko v *Gubbii* navracia v časovom rozmedzí od devätnásteho storočia až po súčasnosť, čo taktiež možno považovať za mantinely, v ohraničenom priestore ktorých sa dej knihy odohráva, no najzrejmejším spoločným menovateľom – a teda jasnou tematickou linkou, prepojujúcou všetky opisované životné a dejinné situácie – je zrada. Akokoľvek ju nahliadame. Dušan Šimko však nepodáva tento moment, kedy vierolomnosť nastáva či už je bytostne tu, s prílišným pejoratívnym zafarbením, ba dalo by sa povedať, že čitateľovi zámerne ponúka zmes bez agresívnych chutí a vóni tak, aby zostal čo najväčší priestor k vlastnému úsudku čítajúceho. Je to hra autora s čitateľom; hra spisovateľa, ktorý nesúdi, nekričí a neoznačuje objekt so vztýčeným prstom, je hlavne rozprávačom, vyloží celý príbeh a odstúpi bez emócií. To je ten pravý dôvod, prečo sa text stáva podnetným prvkom k vytvoreniu vlastného názoru recipien-

ta, prípadne k oprášeniu náležitých argumentov zo súkromnej pamäte. Základnú otázku Šimko vybuduje na naliehavej téme, resp. paralele, a potom ju čitateľovi nenápadne predkladá tak, aby narastala, následne zostávala znepokojivou.

Texty v knihe *Gubbio* sú vypracované veľmi umne, sofistikovane vzhľadom na konkrétne dejinné udalosti, čitateľovi sú svojím jazykom viac ako prístupné, nenásilné, rečou podmanivé. No napriek tomu vyžaduje táto kniha od čítajúceho vysokú mieru predstavivosti a koncentrácie, čo je spôsobené predovšetkým mnohými fragmentmi retrospektív, ktorým – z môjho pohľadu – chýba výraznejšie časové (historické?) ukotvenie v konkrétnej situácii. Stáva sa tak potom, že iba odsek naznačuje dostatočne nekonkrétny mílnik, oddeľujúci spomienku od súčasnosti. No toto však môže byť výčitkou v rovnakej miere pre autora i pre čitateľa, teda v prípade, že by takáto poznámka skutočne bola vznesená.

Ak som svoju predchádzajúcu recenziu na českú mutáciu knihy *Esterházyho lokaj* (*Tvar* č. 1/2010) uzatváral konštatovaním, že Dušan Šimko nie je provinčným autorom (tu sa mi žiada pripísať poznámku, že napriek štyrom desiatkam rokov stráveným mimo Slovensko píše Šimko svoje prózy stále po slovensky) a že jeho román (*Esterházyho lokaj*) je možno zaradiť k tým, ktoré posúvajú slovenskú literatúru do európskych kvalitatívnych rozmerov, tak autor *Gubbia* tieto tendencie určite potvrdil a prehĺbil.

Ján Chovanec

Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 25,- Kč

„Chvějí se [...] Chvějí se bázní nad svým osudem. Bojím se již mysliti, abych svoji duši nezranila ještě hlouběji. Odešel mně život dříve, než jsem jej dovedla chápati. Zůstává zklamání v životě a nezmění se, ale je krutějším poznáním pro povahy, jejichž citlivost roste vírou v sebe. Jsem rozervána sofistikami vlastního názoru.“

Tot první replika knihy, od níž bychom podle názvu čekali cosi lechtivějšího. Naštěstí je úvodní kapitola pouhým entré, rámcujícím životní příběh mladé řeholnice Ameny (dříve Leony), a my se vzápětí přesuneme do prostředí, jež je všemožným vášním přece jen zaslíbenější než ženský klášter: na šlechtické sídlo, kde se sešla vybraná společnost.

Nežeňme se však za rozkoší horempádem, budme trochu rafinovaní a vydrážděme nejprve trochu své čivy. Ostatně patří to při podobných sešlostech k bontonu: [...] muži [...] hltali pohledy plnými vášně, každý pohyb rozvlněného těla Leony, a prožívali rozkoš již z vyprávění Pirmontiho. Zavíral významně oči a jeho afektace působila. Kolem něho zářily oči mužů. Dívky stejně dychtivě čekaly se vzrušením, až se je snažily utajiti.

„Jedna, dvě, tři, čtyři. Jedna noc žhavější druhé. Tělo bílé jak úběl, teplé krví šelmy, hlava zpět zvrácená, do proudu měkkého vlasu, oči

planoucí nesmírným žářem a chvíle smrtelná a opět život plamenný, chřípí chvějící se horkým dechem, nadra se dmou dotekem prstů a těla, vlní se rozkoší, bouří vášní, smysly ztrácejí tělo ve vlnách krve; průbojně nazvedá srdce, rozbíhá se a růžoví v pleti pokryté polibky a v hrdle prahne jejich sladkostí; vůle omezená rozkoší – minuta za minutou plyne v hodiny a žár ve větší touhu po vyčerpání. Jen bouře otřásá tělem a vrcholí v živel...

To je ještě společnost jakž takž při smyslech. Ovšem stačí pár pohárů vína a... I dámy, jež měly dříve vznešenost, byly spité: smály se mužům, kteří zpívali nestoudné písně. Jiní odcházeli s dámami, aby se vraceli ještě s rudějšími obličejí... Na své si chce pocho-pitelně přijít i Arnoldi, v této společnosti známý světák, bil se rukou na objemný břich, a hladě pohár s vínem, mlsně olizoval tlustý ret. Vyhlídne si spanilou koketku Tristeu, a když u té nepochodí, vrhne se na neméně sličnou Angelu, touže tohoto andílka zprznit. To by mu v tom však nesměl zabránit mladý kazišuk Luciene. Však si také od Arnolda dočká pohrdlivých slov: [...] jaký snílek a jaký jste domýšlivce! [...] jste dosud mladý a, jak se zdá, i nezkušený v láskách, nenavštěvujte podobné společnosti, abyste neutrpěl na své bezúhonosti, nebo nepocítil pal na vlastním těle. Stává se

Autor dnešního, vůbec posledního Patvaru právě narazil na vrcholnou scénu knihy

tak někdy tomu, kdo se horlivě plete do cizích záležitostí...

Načež si oba rozkacenci zákonitě vjedou do vlasů. „Bestie!“ řval zuřivě Lucien. „To drazě zaplatíš!“ a vrhl se na něho. [...] zavravo-

ral, stiskl je, zhroutil se na podlahu, ale ihned s napětím všech sil vstával, otrásl hlavou, vlasy shrnul do týla, utřel vyvstálé krůpěje potu a tekoucí krev se rtů. [...] Bil se proto, že musil zvítězit. / Brink – a sklo jako proud vody řtilo se mimo oba zápasící muže. Druhá Lucienova rána byla poslední. / Muž se nadzvedl, když dopadla, vyrazil okenní příčky a zřít se na zahradní schody, kde zůstal ležeti s roztříštěnými údy.

Myslím, že to pro ukázkou stačí – a kdo touží vědět, co z téhle mely povstalo, ať zvirí kalné dno antikvariátů a Krausovo dílko si vyloví na vlastní pěst.

Život krátí se utrpením, a právě odvaha k tomu chyběla, aby sestra Amena učinila konec žití, proto raději volila klášter, doufajíc nalézt v modlitbách klid, zapomení a brzký konec. Lze se divit, že sama již poznávši hořkost milostného citu, opustila zpustlou, nemorální společnost a dala přednost dráze řeholnice?

Lze se divit nám, že jsouce již všemožným brakem a škvárem dokonale otrávení, uzavřeme dnes nadobro tuto rubriku a utečeme se do hájemství kvalitnější literatury?

Michal Škrabal

VÝROČÍ

Oldřich Vyhlídal

*4. 1. 1921 Holešov
†14. 5. 1989 Praha

Judita

Snad krájí cibuli – a v pánvi rozpálené máslo se do zlatova rozlévá.
– A já jsem opilý. A do dřeva tlačí mou hlavu stesk – a od temene

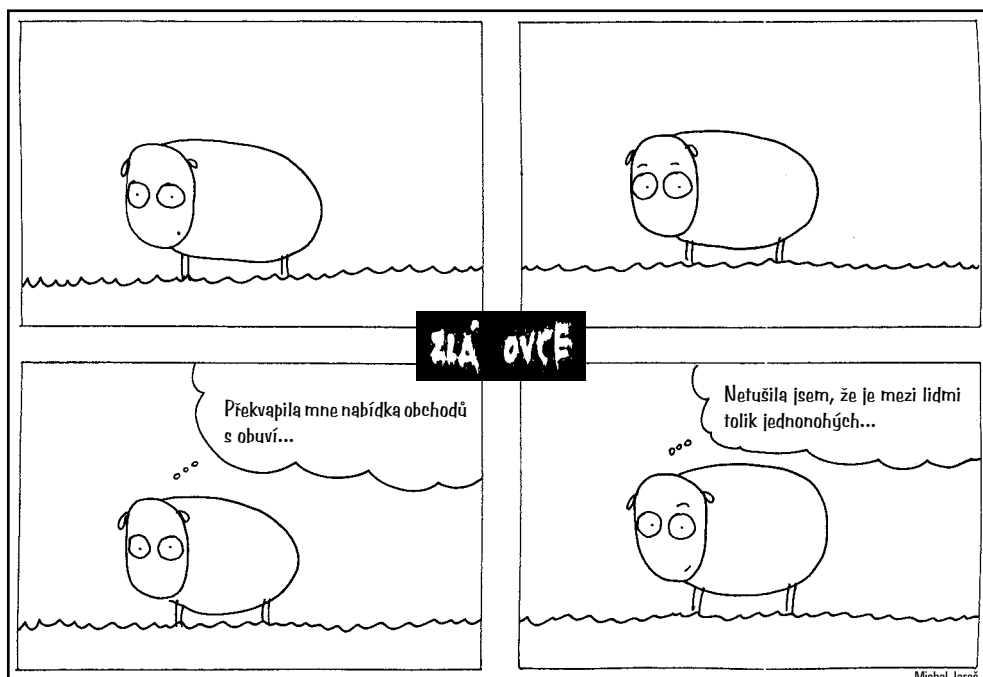
skrojky z ní stíná. První je tak malý jak snubní prsten; druhý jako rty; čtvrtý jak prs, tam někde odkrytý; a poslední je jako obzor v dáli.

Hoďte to na váhu. Oknem. Tam váhající slunce se do zlatova rozlévá
– a zem se zvedá. Přišla obleva,

kameny tají, tají sněhy
a hlavy padají, když ruce plné něhy
dovedou srdce brát jen polévkovou lžici.
(Literární noviny č. 13/1966)

V prosinci a na začátku ledna si připomínáme ještě tato výročí narození:

16. 12. 1970 Pavel Kukal
18. 12. 1890 Jan Petrus
19. 12. 1930 Marie Sluková-Hradcová
19. 12. 1930 Miroslav Stingl
20. 12. 1880 Josef Rudolecký
20. 12. 1920 Dalibor Plichta
20. 12. 1950 Jiří Biněda
24. 12. 1880 Emanuel Čapek
27. 12. 1970 Martin Zajíc
30. 12. 1970 Jakub Synecký
1. 1. 1921 F. A. Šípek
2. 1. 1971 David Jařab
4. 1. 1891 Marie Schäferová
4. 1. 1931 Vladimíra Gebhartová

POSLEDNÍ ROZPTÝLENÍ

Vážení čtenáři, jak se říká: *Kdo s čím zachází, tím také schází*. A proto i rubrika zabývající se místy posledních odpočinků se musí jednoho dne odebrat do svého pomyslného hrobečku. Ne že by hroby našich spisovatelů již došly (nedojdou nikdy), ale po dvou letech funerálií přišel čas na něco veselejšího. Třetí rok by i ti nejvěrnější mohli začít reptat: *Ať se s tím už jde zahrabat* nebo *Ta rubrika je už jednou nohou v hrobě* či *Lepší než hroby, toť můj sad*.

Tímto závěrečným *Posledním rozptýlením* bych chtěla vyjádřit díky nejen všem trpělivým čtenářům, ale i redakci, která mi umožnila moji osobní zálibu (některými nazývanou morbidní úchylnou) publicisticky naplňovat.

Vladka Kuchtová

O posledním náhrobku, který máme možnost v této rubrice obdivovat, víme s jistotou pouze to, že leží na území Polské

republiky. Na náhrobním výjevu se pravděpodobně odehrává typická scéna z bytšího nebožtíkova života – evokuje práci podnikatele, který jako by právě telefonicky sjednával nějakou obchodní transakci či předával instrukce některému ze svých podřízených. Automobil zn. BMW zjevně symbolizuje sociální status zesnulého. Stromy a v pozadí dvojice chaloupek, jakož i horizont tvořený vrcholky kopců mohou odkazovat k lečemu – a lze jen spekulovat, zda se třeba náhodou nejedná o podnikatelův rodný kraj nebo o naznačení jeho oblíbeného způsobu trávení volného času. Náhrobek, doplněný nápisem *odpočívej v pokoji*, je vyhotoven z černého mramoru, zdoben párem sloupů zakončených sférami a korunován křížem s reliéfem hlavy Krista, což má nepochybně vypovídat – jak je ostatně pro Poláky typické – o náboženském vyznání a zakotvenosti v křesťanské kultuře.

vk, uoaa

Ročník XXI. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antoňová, Wanda Heinrichová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Petra Hasmanová. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdňanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.braillnet.cz

2010/21

www.itvar.cz • MK ČR E 5151 • ISSN 0862-657 X • F 5151 46771 • 30,- Kč • 16. prosince 2010

tvar
LITERÁRNÍ OBTVĚDENÍ